MENDELOVA UNIVERZITA V BRNĚ

Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií

Kapacita a únosnost území NP Podyjí ve vztahu k rekreaci a turismu

Diplomová práce

Vedoucí práce:

Ing. Jiří Schneider, Ph.D.

Autor:

Bc. Lenka Reichenbachová

Brno 2017

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucímu diplomové práce Ing. Jiřímu Schneiderovi, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady, připomínky a čas při konzultacích. Dále bych chtěla poděkovat také Správě NP Podyjí, především RNDr. Janu Kosovi a Bc. Martinu Kouřilovi za odbornou konzultaci a poskytnutá data a údaje z monitoringu návštěvnosti a dotazníkového šetření. Mé poděkování patří i respondentům, kteří byli ochotni vyplnit dotazník.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci: **Kapacita a únosnost území NP Podyjí ve vztahu k rekreaci a turismu** vypracovala samostatně a veškeré použité prameny a informace jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů, a v souladu s platnou *Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací.*

Jsem si vědoma, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 Autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity o tom, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně dne 19. května 2017 _____

Abstract

Reichenbachová, L. Carrying capacity of Podyjí National Park in relation to recreation and tourism. Diploma thesis. Brno: Mendel University, 2017.

The thesis deals with the detection and the evaluation of current intensity of tourism and visitors in the Podyjí National Park. The aim of the thesis was to find out whether this intensity of tourism exceeds the carrying capacity and how is perceived by the visitors of National Park. In the first part are explained the basic concepts related with management of protected areas, carrying capacity and visitors monitoring and there is introduced the area of interest. In the next step is the analysis of tourism and the impact of recreational activities which are the partial aim of the thesis. In the following chapter is evaluated a survey for the visitor population, which detects the perceptual carrying capacity and there is a comparison of this survey with the survey realized earlier.

Keywords

Carrying capacity, tourism, national park, monitoring of visitors, tourism impact.

Abstrakt

Reichenbachová, L. Kapacita a únosnost NP Podyjí ve vztahu k rekreaci a turismu. Diplomová práce. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2017.

Práce se zabývá zjišťováním a hodnocením aktuální intenzity turistického ruchu a návštěvnosti v národním parku Podyjí. Cílem bylo zjistit, zda je tato intenzita návštěvnosti únosná, a také, jak je vnímána samotnými návštěvníky národního parku. V první části práce jsou vysvětleny základní pojmy týkající se problematiky managementu chráněného území, únosné kapacity a monitoringu návštěvnosti, a je zde představeno zájmové území. Dále je provedena analýza návštěvnosti a dopadů rekreačních aktivit, které jsou dílčím cílem práce. V závěru je vyhodnoceno dotazníkové šetření, určené pro návštěvnickou populaci, v rámci kterého je zjišťována percepční únosná kapacita, a je provedena komparace tohoto šetření s průzkumem realizovaným dříve.

Klíčová slova

Únosná kapacita, cestovní ruch, národní park, monitoring návštěvnosti, dopady turismu.

Obsah

1 Seznam zkratek 11
2 Úvod 12
3 Cíl práce 13
4 Literární rešerše 14
4.1 Rekreace a volný čas ... 14
4.2 Cestovní ruch ... 14
4.2.1 Udržitelný cestovní ruch ... 15
4.3 Vybrané dokumenty související s ochranou přírody a cestovním ruchem v České republice ... 16
4.3.1 Politika územního rozvoje ... 16
4.3.2 Zákon o ochraně přírody a krajiny č 114/92 Sb. ... 17
4.4 Management chráněných území ... 18
4.5 Destinační management ... 19
4.6 Návštěvnický management ... 19
4.6.1 Segmentace návštěvníků ... 20
4.6.2 Regulační mechanismy návštěvnického managementu ... 21
4.7 Zranitelnost území ... 22
4.8 Stabilita území ... 23
4.9 Kapacita území ... 24
4.9.1 Složky únosné kapacity ... 29
4.9.2 Aktuální přístupy ke konceptu únosné kapacity ... 31
4.9.3 Modely vycházející z konceptu únosné kapacity ... 32
4.10 Monitoring návštěvnosti v chráněných územích ... 37
4.10.1 Metody a techniky monitoringu návštěvnosti ... 38
4.10.2 Příklady monitoringu návštěvnosti a využití dat z monitoringu ze zahraničí ... 42
5 Charakteristika zájmového území 44
5.1 Základní informace a vymezení NP Podyjí ... 44
5.2 Zonace NP Podyjí ... 45

5.3 Flóra ... 46
5.4 Fauna ... 46
5.5 Evropsky významné lokality a ptačí oblasti ... 46
5.6 Turistika v NP Podyjí ... 47
5.6.1 Pěší turistika ... 47
5.6.2 Cykloturistika ... 47
5.6.3 Hipoturistika ... 48
5.6.4 Lyžařská turistika ... 48
5.6.5 Vodní turistika ... 48
6 Metodika 49
7 Analýza návštěvnosti, dopadů turismu a zranitelnosti NP Podyjí 54
7.1 Monitoring návštěvnosti v NP Podyjí ... 54
7.1.1 Vývoj celkové roční návštěvnosti ... 55
7.2 Charakteristika vybraných bodů a tras v NP Podyjí ... 56
7.2.1 Šobeská lávka ... 56
7.2.2 Šobes – vinice ... 58
7.2.3 Sealsfieldův kámen ... 59
7.2.4 Hardeggská lávka ... 60
7.2.5 Hardeggská vyhlídka ... 61
7.2.6 Trasa Podmolí – Hnanice (Hotel Vinice Hnanice) ... 62
7.2.7 Trasa Hnanice (hotel Vinice Hnanice) – Znojmo (přehrada) ... 63
7.2.8 Trasa Čížov - Hardegg ... 64
7.3 Dopady rekreačních aktivit na chráněné území ... 65
7.3.1 Dopady pozorovatelné ... 65
7.3.2 Dopady zběžným pohledem nepozorovatelné ... 66
7.3.3 Seznam rekreačních aktivit a shrnutí jejich dopadů v NP ... 67
7.3.4 Usměrňování počtu nebo nežádoucího chování návštěvníků ... 68
7.4 Souhrnná charakteristika vybraných bodů a tras v NP Podyjí ... 69
7.5 Hodnocení zranitelnosti ... 71
7.6 Mapový výstup ... 72

8 Dotazníkové šetření 74
8.1 Vyhodnocení dotazníkového šetření 74
8.1.1 Skladba respondentů 89
8.2 Vzájemné vztahy vybraných jevů..... 92
8.2.1 Délka návštěvy či pobytu v NP v závislosti na okresu bydliště..... 92
8.2.2 Činnosti respondentů v NP v závislosti na okresu bydliště 93
8.2.3 Vnímání intenzity turistického ruchu v závislosti na okresu bydliště..... 94
8.2.4 Vnímání intenzity turistického ruchu v závislosti na velikosti bydliště .. 95
9 Shrnutí výsledků 96
9.1 Výsledky dotazníkového šetření..... 97
10 Diskuze 98
11 Závěr 100
12 Seznam použité literatury 102
A Mapové přílohy 112
B Obrazové přílohy 114
C Dotazník 116

Seznam obrázků

Obr. 1 Schéma Planet – People – Profit (planeta – lidé – zisk) 16
Obr. 2 Schéma únosné kapacity jako manažerský koncept 28
Obr. 3 Typy závislostí mezi množstvím návštěvníků/frekvencí užití a ekologickým dopadem 30
Obr. 4 Systém plánování modelu Limits od Acceptable Change 34
Obr. 5 Proces průzkumu návštěvníků 40
Obr. 6 Poloha NP Podyjí 44
Obr. 7 Příklad automatického sčítače ve sloupku s dřevěným krytem 49
Obr. 8 Celková kalibrovaná návštěvnost NP Podyjí dle jednotlivých lokalit za období 2010 - 2015 54
Obr. 9 Vývoj celkové roční návštěvnosti vybraných lokalit v letech 2011 – 2015 55
Obr. 10 Mapa a fotografie lokality Šobeská lávka 56
Obr. 11 Mapa a fotografie lokality Šobes – vinice 58
Obr. 12 Mapa a fotografie lokality Sealsfieldův kámen 59
Obr. 13 Mapa a fotografie lokality Hardeggská lávka 60
Obr. 14 Mapa a fotografie lokality Hardegská vyhlídka 61
Obr. 15 Mapa trasy Podmolí – Hnanice (Hotel Vinice Hranice) 62
Obr. 16 Mapa trasy Hnanice (hotel Vinice Hnanice) – Znojmo (přehrada) 63
Obr. 17 Mapa trasy Čížov – Hardegg 64
Obr. 18 Místa monitoringu návštěvnosti v NP Podyjí 73
Obr. 19 Typ návštěvy v NP Podyjí 74
Obr. 20 Roční období návštěvy respondentů, kteří navštívili NP jednou 75
Obr. 21 Roční období návštěvy respondentů, kteří navštívili NP opakovaně 75
Obr. 22 Nejčastější délka návštěvy či pobytu v NP 76
Obr. 23 Nejčastější typ dopravy po NP 77
Obr. 24 Povědomí respondentů o existenci NP Podyjí 78

Obr. 25 Odpověď respondentů na otázku, jak se o existenci NP dozvěděli 78
Obr. 26 Role existence NP Podyjí při výběru místa výletu či pobytu 79
Obr. 27 Hlavní motiv návštěvy NP Podyjí 80
Obr. 28 Odpověď respondentů na otázku, zda se věnují některým dalším činnostem v NP Podyjí 81
Obr. 29 Odpověď respondentů na otázku, jak jsou spokojeni se současnou kvalitou lesů v NP Podyjí 82
Obr. 30 Nejzávažnější dopady turismu dle respondentů 83
Obr. 31 Spokojenost respondentů s informačním systémem v NP 83
Obr. 32 Odpověď respondentů, zda navštívili návštěvnické středisko Správy NP v Čížově 84
Obr. 33 Hodnocení úrovně expozice v návštěvnickém středisku Správy NP v Čížově 84
Obr. 34 Spokojenost respondentů s úrovní poskytovaných informací v návštěvnickém středisku 85
Obr. 35 Intenzita turistického ruchu na turistických cestách a na vyhlídkách dle vnímání respondentů 85
Obr. 36 Odpověď respondentů, zda považují za konfliktní společné využívání cest pěšími turisty a cykloturisty 86
Obr. 37 Odpověď respondentů, zda by měl být vstup do nejohroženějších přírodních koutů v NP Podyjí vyloučen 87
Obr. 38 Ochota respondentů platit za vstup do NP Podyjí 87
Obr. 39 Částka, kterou jsou ochotni respondenti zaplatit za vstup do NP Podyjí 88
Obr. 40 Věk respondentů 89
Obr. 41 Pohlaví respondentů 89
Obr. 42 Okres místa trvalého bydliště respondentů 90
Obr. 43 Počet obyvatel místa trvalého bydliště respondentů 91
Obr. 44 Povolání a sociální zařazení respondentů 91
Obr. 45 Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů 92

Seznam tabulek

Tab. 1 Přehled národních parků v ČR 17
Tab. 2 Seznam indikátorů určených Delfskou metodou 26
Tab. 3 Přehled vybraných indikátorů modelu VERP 36
Tab. 4 Přehled technik monitoringu návštěvnosti 41
Tab. 5 Přehled zjištěných výsledků monitoringu u jednotlivých lokalit za období 2010 - 2015 50
Tab. 6 Rekreační aktivity a jejich dopad v NP 67
Tab. 7 Intenzita návštěvnosti 69
Tab. 8 Souhrnná charakteristika vybraných bodů a tras v NP Podyjí 70
Tab. 9 Délka návštěvy či pobytu v NP v závislosti na okresu bydliště 93
Tab. 10 Činnosti respondentů v NP v závislosti na okresu bydliště 93
Tab. 11 Vnímání intenzity turistického ruchu na vyhlídkách v závislosti na okresu bydliště 94
Tab. 12 Vnímání intenzity turistického ruchu na turistických cestách v závislosti na okresu bydliště 94
Tab. 13 Vnímání intenzity turistického ruchu na vyhlídkách v závislosti na velikosti bydliště 95
Tab. 14 Vnímání intenzity turistického ruchu na turistických cestách v závislosti na velikosti bydliště 95

1 Seznam zkratek

EIA Environmental Impact Assessment

CR Cestovní ruch

ČR Česká republika

EVL Evropsky významná lokalita

CHKO Chráněná krajinná oblast

CHÚ Chráněné území

IUCN International Union for Conservation of Nature

LAC Limits of Acceptable Change

NP Národní park

PAVIM The Protected Area Visitor Impact Management

PO Ptačí oblast

SEA Strategic Environmental Assessment

TOMM Tourism Optimisation Management Model

ÚK Únosná kapacita

VERP Visitor Experience Resource Protection

2 Úvod

Chráněná území nabízí kvalitní přírodní prostředí, vysokou estetickou hodnotu krajiny i klid a možnost odpočinku, který je v současném životním stylu nezbytný. Pro společnost nabízí také významnou možnost trávení volného času.

Česká republika disponuje nezanedbatelným počtem velkoplošných a maloplošných zvláště chráněných území, která představují významnou složku přírodního bohatství. Cestovní ruch v těchto oblastech může být vhodným faktorem pro rozvoj daného regionu, především v ekonomické, ale i v sociální a environmentální sféře. Při stále se zvyšující návštěvnosti chráněných území, spojené například s neuváženým chováním samotných návštěvníků, ale může cestovní ruch způsobovat řadu negativních dopadů, kterými jsou ohroženy jedinečné a vyhledávané vlastnosti těchto chráněných území. Proto je nutné, aby byly podporovány a rozvíjeny šetrné formy turismu, které omezují negativní dopady na tato území, a respektovány limity daného území, jeho kapacita a únosnost. K tomu je zapotřebí spolupráce několika zainteresovaných subjektů, které si musí být vědomi výhod plynoucích z vhodného využívání území a vzájemné spolupráce.

Práce se zabývá Národním parkem Podyjí, patřícího z hlediska rozlohy k menším velkoplošným zvláště chráněným územím. Zároveň je toho území v rámci České republiky unikátní díky poloze, reliéfu a podnebí. Vyskytuje se zde na malé rozloze velký počet druhů rostlinných i živočišných společenstev s pestrými ekologickými nároky.

Snahou této práce proto bylo zjistit, zda je současná intenzita turistického ruchu na území národního parku únosná a nepřekračuje kapacitu tohoto území. K tomu je zapotřebí identifikovat současnou intenzitu návštěvnosti, chování návštěvníků, dopady, které návštěvníci prostřednictvím rekreačních aktivit způsobují, ale také aktuální zranitelnost území národního parku vůči negativním dopadům. Základní charakteristiky návštěvníků - jejich motiv k návštěvě, vykonávané činnosti na území parku nebo vnímání současné turistické intenzity byly zjišťovány prostřednictvím dotazníkového šetření.

3 Cíl práce

Hlavním cílem diplomové práce je na základě teoretických poznatků a praktických zjištění zhodnotit, zda je současná intenzita turistického ruchu v národním parku Podyjí spolu s negativními dopady rekreačních aktivit únosná. Cílem práce je zároveň prostřednictvím dotazníkového šetření zjistit, jaká je percepční únosná kapacita, tedy jak je vnímána současná intenzita turismu návštěvníky. Dílčím cílem práce je analýza návštěvnosti, identifikace dopadů rekreačních aktivit, vytvoření mapového výstupu na základě praktických zjištění a také komparace dotazníkového šetření zachycující základní charakteristiky, postoje a názory návštěvníků NP Podyjí z dvou období.

4 Literární rešerše

4.1 Rekreace a volný čas

Rekreace a aktivity s ní související se v poslední době značně rozvíjí a stávají se pro současnou populaci stále důležitější. Rekreace má prožitkový charakter a je chápána jako aktivní činnost člověka, pomocí které dochází zejména k regeneraci fyzických a duševních sil a dále také k uspokojování osobních zájmů a vytváření nových hodnot. Probíhá zpravidla v krajinném prostředí, při změně životního rytmu nebo jako kompenzace činností v rámci pracovní nebo mimopracovní části dne (Flekalová, 2015).

S tím souvisí i pojem volný čas, jehož nejvýznamnější formou využití je právě rekreace. Např. podle Zelenky a Páskové (2002) je volný čas chápán jako čas, kdy člověk nemusí vykonávat činnosti v rámci pracovního závazku nebo činnosti, které jsou nezbytné pro zachování fyziologického a rodinného systému. Míra volného času se řadí mezi rozhodující faktory (spolu s turistickou infrastrukturou a volnými finančními prostředky), které jsou důležité pro rozvoj cestovního ruchu.

4.2 Cestovní ruch

Definic cestovního ruchu (dále jen CR) neboli turismu existuje celá řada, přičemž žádná z nich ale není všeobecně uznávaná nebo zcela výstižná. Přesto se autoři shodují, že cestovní ruch je charakterizován dočasnou migrací osob na různé vzdálenosti, která je spojena s dočasným pobytem různé délky a je motivována uspokojením potřeb, jako je zábava, odpočinek, vzdělání, obchodní činnosti či péče o zdraví (Klapka, 2006). Jako příklad je uvedena definice UNWTO (United Nations World Tourism Organization), které patří mezi nejčastěji používané definice cestovního ruchu: „*Činnost osoby cestující na přechodnou dobu do místa mimo její běžné životní prostředí, a to na dobu kratší než 1 rok, přičemž hlavní účel její cesty je jiný než vykonávání výdělečné činnosti v navštíveném místě.*“

Cestovní ruch má pozitivní i negativní dopady na mnoho oblastí. Pokud uvažujeme kladné dopady na krajinu, mezi nejčastější lze zařadit např. podporu alternativního ze-

mědělství a péče o krajinu formou agroturistiky nebo venkovského cestovního ruchu, působení proti vylidňování venkova, růst kulturní identity u návštěvníků i místních obyvatel, zvyšování přístupnosti krajiny (např. budování cyklostezek) nebo vznik maloplošných i velkoplošných chráněných území. Naopak mezi nejvýraznější negativní dopady patří přeměna původního prostředí. Krajina i místní kulturní identity tak ztrácí svou autenticitu a přírodní a přírodně blízké lokality se stávají stále více narušenými. Tyto negativní dopady se snaží zmírnit destinační management příslušného území a stále častěji je kladem důraz na to, aby cestovní ruch splňoval podmínky udržitelnosti (Pásková, 2009).

4.2.1 Udržitelný cestovní ruch

Udržitelný cestovní ruch je charakteristický pozitivním přístupem, který se snaží redukovat negativní vazby mezi cestovním ruchem, návštěvníky, místním obyvatelstvem a přírodním prostředí (Shaw, Williams, 2002). Anglická turistická rada (English Tourism Council) definuje udržitelný cestovní ruch tak, že se jedná o takové řízení cestovního ruchu, které zajišťuje potřeby současné generace a zároveň neohrožuje příležitosti pro generace budoucí.

Udržitelný cestovní ruch je postaven na třech pilířích, tzv. „tří P“ – People, Planet, Profit. Cílem udržitelného cestovního ruchu je, aby tyto tři aspekty – ochrana životního prostředí, přínosy pro lidskou společnost a stabilní ekonomický růst, byly v rovnováze. Tento požadavek je znázorněn na obr. 1, jehož autorem je D. Hawkins (Závodná, 2015).

Obr. 1 Schéma Planet – People – Profit (planeta – lidé – zisk)
Zdroj: Závodná, 2015

S růstem zájmu o udržitelný cestovní ruch se stále více zvyšuje znepokojení ohledně kvality životního prostředí a negativních dopadů z cestovního ruchu (Tourism Canada, 1995). Na dodržování cestovního ruchu ve směru udržitelnosti a ekologické šetrnosti je vytvářen tlak především v chráněných územích (Závodná, 2015). Jako jeden z nástrojů udržitelného cestovního ruchu v chráněných územích je uváděn právě monitoring návštěvnosti (Banáš a kol. 2014).

4.3 Vybrané dokumenty související s ochranou přírody a cestovním ruchem v České republice

4.3.1 Politika územního rozvoje

Politika územního rozvoje České republiky (dále jen ČR) je vydávána Ministerstvem pro místní rozvoj, které má zároveň na starosti i veškerou agendu týkající se cestovního ruchu na celostátní úrovni v ČR. Je to dokument, který má za úkol zajišťovat udržitelný rozvoj území, proto je jeho součástí i vyhodnocení vlivů na udržitelný rozvoj území. Ve vyhodnocení jsou popsány a vyhodnoceny již zjištěné nebo i předpokládané důležité vlivy politiky územního rozvoje na životní prostředí a jsou zde představeny přijatelné alternativy, které jsou v souladu s cíli politiky územního rozvoje (mmr.cz, 2015).

4.3.2 Zákon o ochraně přírody a krajiny č 114/92 Sb.

V tomto zákoně jsou vymezeny kategorie zvláště chráněných území v ČR. Národní parky (dále jen NP) jsou podle § 15 tohoto zákona definovány jako „*Rozsáhlá území, jedinečná v národním či mezinárodním měřítku, jejichž značnou část zaujímají přirozené nebo lidskou činností málo ovlivněné ekosystémy, v nichž rostliny, živočichové a neživá příroda mají mimořádný vědecký a výchovný význam*.“

V ČR jsou vyhlášeny čtyři národní parky, rozkládající se na 1,51% území ČR a zabírají 119 500 ha. Jejich přehled a jednotlivé rozlohy popisuje následující tabulka:

Tab. 1 Přehled národních parků v ČR

Národní park	Rok vyhlášení	Rozloha v ha
Krkonošský národní park	1963	36 300
Národní park Podyjí	1991	6 300
Národní park Šumava	1991	69 000
Národní park České Švýcarsko	2000	7 900

Zdroj: ochranaprirody.cz, 2015

Z hlediska cestovního ruchu je důležité i členění území NP neboli zonace, popsaná v § 17. Národní parky jsou rozděleny do tří zón, přičemž v I. zóně je značně omezen pohyb návštěvníků, naopak III. zóna má omezení nejmenší a navazuje na ni zpravidla ochranné pásmo.

Zákon zde v § 78 také vymezuje působnost správ národních parků. Správy národních parků jsou samostatnými správními orgány, které jsou zřizovány zákonem a koordinují všechny hlavní aktivity související se zásahy do přírodního prostředí. Pozice orgánů správy NP na území NP ale není tak jednoznačná. Pokud se na území NP vyskytují obecní nebo soukromé plochy, které mají být využity např. na výstavbu infrastruktury cestovního ruchu, správa NP zde vystupuje pouze jako dotčený orgán. Hlavní rozhodnutí je obsaženo v příslušných územních plánech obcí a další požadavky pak řeší stavební úřad. Turistická infrastruktura např. ve formě parkoviště, odpočívadla nebo občerstvení

je ale pro návštěvnický management CHÚ klíčová, proto je důležité, aby zde docházelo ke spolupráci všech zainteresovaných skupin (Banáš a kol, 2014).

4.4 Management chráněných území

Do rozhodování související s řízením turistické aktivity nebo se způsobem řízení CHÚ jako celku se zapojují různé zájmové skupiny – např. samosprávné celky (obce, …), místní příslušné úřady (např. Správa NP), místní podnikatelé (např. provozovatelé hotelů), vlastníci půdy či neziskové organizace. V rámci řízení je potřebné uplatňovat takové modely managementu, které koordinují činnosti všech těchto aktérů a zároveň jsou přizpůsobeny potřebám a stanoveným cílům (Banáš a kol., 2014).

Management CHÚ spolu s managementem cestovního ruchu v CHÚ, který je jeho dílčí součástí, má zásadní vliv na dopady i přínosy CR (Zelenka a kol., 2013). Analyzováním různých aspektů managementu CHÚ se věnuje mnoho autorů, z nichž se např. Yovel a Hersperger (2002) se zabývají vztahem mezi chráněným územím a cestovním ruchem a zdůrazňují důležitost participativního přístupu k managementu CHÚ, kde za největší překážku považují vytvoření společně sdílené vize. Zároveň považují jako jednu z nejvýznamnějších součástí managementu CHÚ tvorbu vhodné percepce CHÚ, která má pomoci k dodržování limitů využívání CHÚ. Management CHÚ je extrémně důležitý při řešení problémů, které jsou způsobeny neudržitelným turismem, a zároveň poukazuje na to, že existují meze pro rozvoj udržitelného turismu. Dalším problémem jsou také časté konflikty zúčastněných zájmových skupin, proto musí nutně docházet ke kompromisům (Meyer et al, 2005).

Zelenka a kol. (2013) ve své publikaci vymezuje tři základní typy managementu pro chráněná území:

- Management vybraných aktivit a infrastruktury cestovního ruchu
- Návštěvnický management
- Integrovaný management udržitelnosti cestovního ruchu a dalšího využití území

4.5 Destinační management

Destinační management v podstatě zastupuje cestovní ruch v regionu a společně s managementem CHÚ by měli aktivně spolupracovat za cílem udržitelného cestovního ruchu (Zelenka a kol., 2013). Destinační management má úkol optimalizovat dopady způsobené cestovním ruchem, což je podmínkou pro dosažení udržitelného rozvoje. Nástroje pro optimalizaci dopadů, které by měl destinační management využívat, by měly být dlouhodobé a komplexní, jedná se například o soustavné monitorování cestovního ruchu nebo stanovení velikosti únosné kapacity území (Pásková, 2009).

4.6 Návštěvnický management

Ve výkladovém slovníku cestovního ruchu (2012) je pojem návštěvnický management definován jako „soubor řídících technik a nástrojů, používaných soukromými a veřejnými subjekty cestovního ruchu za účelem usměrňování toků návštěvníků a preventivně i ovlivňování způsobu jejich chování“. Při zavádění návštěvnického managementu je účelné vycházet z koncepce ochrany přírody a krajiny, což jsou pro NP nebo chráněné krajinné oblasti (dále jen CHKO) plány péče, a z kombinování několika nástrojů využívaných v návštěvnickém managementu. Jedná se např. o zonaci CHÚ ve vztahu k cestovnímu ruchu, vytváření optimální sítě turistických, cykloturistických nebo naučných stezek, koordinaci turistických informačních center, zpracování etických kodexů a kodexů chování návštěvníka a segmentově specifické komunikování s návštěvníky CR (Zelenka a kol., 2013).

Návštěvnický management je považován za jeden z nejefektivnějších způsobů při snaze snížit negativní dopady z cestovního ruchu. Jedná se zejména o dopady na životní prostředí, nicméně podle použitých metod a nástrojů lze koordinovat i dopady sociokulturní a ekonomické (Mason, 2003). Je důležitá nejen minimalizace negativních dopadů návštěvníků na chráněné oblasti, ale také to, aby byly uspokojeny potřeby a požadavky návštěvníků z navštíveného místa (Shackley, 1998).

Borrie, McCool a Stankey (1999) zavádí celkem jedenáct principů návštěvnického managementu, které by měly být brány na vědomí, a měl by se jimi řídit management kaž-

dého chráněného území. Např. první z nich se týká toho, že cíle návštěvnického managementu by měly být co nejvíce specifické. Další princip poukazuje na to, že management je zaměřen na řízení změn způsobených člověkem. V praxi to znamená, že většina těchto změn vede k narušení přírodního prostředí, což je nežádoucí. Některé změny ale mohou být žádoucí, např. mnoho CHÚ bylo vytvořeno právě v důsledku změn způsobených člověkem jako možnost rekreace a ekonomického rozvoje. Jako další příklad uvádím princip týkající se vztahu mezi nežádoucími dopady a mírou využívání území, který často nebývá pouze lineární. Znamená to, že některé prvky v CHÚ určené pro větší počet návštěvníků, mohou mít menší dopady než některé prvky pro malé množství návštěvníků. Jako důležité autoři považují i to, že limitování využívání území je jedna z nejvíce problémových a rušivých činností, protože způsobuje nejasnosti v určování, komu bude přístup povolen a jak bude územně vymezen.

Vedle různých nástrojů návštěvnického managementu se používají i modely návštěvnického managementu, mezi které patří např. model LAC (model limitů přijatelné změny), model PAVIM (management dopadů návštěvnických aktivit v chráněných územích) nebo model VERP (model ochrany zážitků návštěvníků a zdrojů) o kterých bude blíže pojednáno v kapitole 3.9.2.

4.6.1 Segmentace návštěvníků

Pro úspěšný návštěvnický management by se spolu s monitoringem návštěvnosti měla využívat i segmentace návštěvníků, která je rozděluje do homogenních skupin (segmentů) z hlediska jejich emocionálních, motivačních či percepčních charakteristik. Základní segmentační kritéria (viz Dolnicar, 2008) jsou kromě osobních charakteristik charakteristiky geografické (region, hustota osídlení), demografické (věk, pohlaví, příjem, povolání), psychografické (životní styl, hodnoty, postoje) a behaviorální (věrnost značce, míra užívání). Pro management daného území je pak efektivnější cílit např. jednotlivé služby cestovního ruchu podle vytvořených segmentů nebo rozhodovat o podpoře návštěvnosti. Segmentace návštěvníků umožňuje lépe zjišťovat dopady cestovního ruchu a tím pádem je také účinněji eliminovat. Pokud uvedeme příklad segmentu jako uživatele horských kol, bude žádoucí je od návštěvy odrazovat nebo v případě konfliktů v užívání

CHÚ se snažit o oddělení stezek a turistických tras pro různé segmenty návštěvníků (Zelenka a kol., 2013).

4.6.2 Regulační mechanismy návštěvnického managementu

Aby byl návštěvnický management udržitelný, je nezbytná regulace formou určitých nástrojů. Např. Banáš a kol. (2014) uvádí pro velkoplošná chráněná území (NP a CHKO) nejčastěji používané následující nástroje:

- Zonace území
- Plán péče
- Návštěvní řád
- Různý stupeň územní ochrany
- Strategie, koncepce, plány, politiky
- Územní plánování

Zonace území představuje o rozdělení území do zón, aby ochrana přírody a krajiny byla co nejefektivnější a odpovídala potřebám ochrany v jednotlivých zónách. Destinační management CHÚ může používat jednak zonaci danou zákonem, tak i zonaci ve vztahu k cestovnímu ruchu, která vychází z možností rozvoje cestovního ruchu v dané oblasti (Zelenka a kol, 2013). Je to důležitá část územního plánování a jedna z hlavních metod zabývající se řízením rozmísťování návštěvníků, pomocí níž by mělo být dosaženo vhodné koncentrace a rozptýlení návštěvníků. Každá zóna umožňuje rozdílnou intenzitu lidské činnosti s ohledem na zachování přírodních hodnot. Pro účely cestovního ruchu zonace znamená rozhodování o tom, jaké typy rekreačních příležitostí budou poskytnuty, a kde (Ceballos-Lascurain, 2001).

Plán péče je odborný a koncepční dokument ochrany přírody, který navrhuje opatření na zachování nebo zlepšení stavu předmětu ochrany ve zvláště chráněném území a na zabezpečení před nepříznivými vlivy okolí v jeho ochranném pásmu. Jeho zpracování zajišťuje příslušný orgán ochrany přírody, pro který je také závazný, ale vyjadřují se k němu i dotčené samosprávné celky (města, obce) (§ 38 zákona č. 114/1992 Sb.).

Návštěvní řád reguluje turistickou aktivitu na území NP tím, že stanovuje podmínky omezení vstupu a volného pohybu osob a také výčet turistických a rekreačních činností, které jsou na území NP zakázány (§ 19 zákona č. 114/1992 Sb.). Existuje však pouze u NP, pro CHKO se nepoužívá.

Různý stupeň územní ochrany znamená, že maloplošné přírodní rezervace a památky s vyšším statusem ochrany se mohou nacházet na velkoplošném území s nižším statusem ochrany. V praxi z toho vyplývá, že cennější přírodní území, které se nachází v ochranném pásmu NP, je vyhlášeno např. jako přírodní památka. **Strategie, koncepce, plány a politiky** jsou mechanismy, které jsou nastaveny velmi volně, z toho důvodu v praxi nejsou příliš striktně dodržovány. Patří sem např. dokumenty jako Zásady územního rozvoje jednotlivých krajů, Program rozvoje cestovního ruchu jednotlivých krajů nebo Koncepce státní politiky cestovního ruchu ČR. **Územní plánování** se řadí mezi jedno z nejvíce rozhodujících mechanismů, jelikož řeší konkrétní záměry. Jedná se o územní plány nebo územní a rozvojové studie ((Banaš a kol., 2014).

4.7 Zranitelnost území

Zranitelnost znamená náchylnost nebo sklon k poškození nepříznivými vlivy. Je chápána jako kombinace dopadů, které může hrozba na daném území způsobit a schopnosti území (ekosystémů) se s touto hrozbou vypořádat (Dlabka a kol., 2016). Dále je důležité rozlišovat pojmy jako udržitelnost, citlivost a zranitelnost. Použití těchto pojmů závisí na struktuře studovaného objektu a výběru hodnotících kritérií. Obecně se pojmy udržitelnost a citlivost používají v souvislosti integrovanými a organizovanými objekty jako jsou organismy, populace, ekosystémy. Zranitelnost je potom charakteristika jednotlivých diskrétních objektů - administrativních jednotek nebo území. Jejich stav by mě být hodnocen na základě změn v kvalitativních ukazatelích. Tento přístup je založen na předpokladu, že klíčové prvky biologické struktury ekosystému lze popsat pomocí systému abiotických ukazatelů (Kesoretskikh, 2015).

Golobič a Žaucer (2010) se zaměřují na zranitelnost v souvislosti s územním plánováním. Zranitelnost je zde definována jako zranitelnost vůči dopadu, a znamená potencio-

nální negativní dopad plánovaných aktivit na přírodní i člověkem vytvořené hodnoty v oblasti životního prostředí. Úroveň zranitelnosti tedy závisí na vlastnostech stresoru (zásahu člověka) a životním prostředí. Zranitelnost v kontextu analýzy vhodnosti území je myšlena jako proces výběru lokality pro intervenci a je zaměřena na řešení environmentálních problémů pomocí územního plánování.

Niemeijer (2002) vymezuje postup při analýze zranitelnosti, která je charakteristická deduktivním přístupem, kde je koncept postavený na základě teorie. První krok představuje pochopení studovaného fenoménu a hlavních procesů, které jsou zde zapojeny. Druhý krok je redukční a zahrnuje identifikaci hlavních procesů, které budou použity a jak spolu tyto procesy souvisejí. Třetí krok zahrnuje výběr indikátorů pro tyto procesy a přiřazení hodnot a vah. Jednotlivé kroky pak podrobně popisují a prakticky aplikují např. již zmiňovaní Golobič a Žaucer (2010).

Z hlediska cestovního ruchu je zranitelnost území jedním z hlavních problémů při snaze o udržitelný cestovní ruch. Do teorie zranitelnosti by mělo být zařazeno více prostorových šetření na globální, regionální i lokální úrovni a zároveň by měly být zjištěné objekty rozlišeny na ničitele, rušivé podněty a stresory v závislosti na účinku události. Tímto způsobem lze účinně a systematicky identifikovat krize a rozlišovat míru rizika způsobenou cestovním ruchem. Dále je důležité stanovit správné ukazatele zranitelnosti v oblasti cestovního ruchu, které by mohly být použity pro plánování a řízení rozvoje cestovního ruchu v budoucnosti (Tsao, Ni, 2016).

4.8 Stabilita území

I když je pojem ekologická stabilita území hojně používaný, odborníky tento termín není vždy přijímaný. Kritici ekologické stability (např. Ljapunov, 1892 a Justus, 2008) považují za důležité aplikovat matematické modely stability i na ekosystémy. Objevují se i stále častější názory, podpořené empirickými důkazy, že ekosystémy nemají sklon k dlouhodobé stabilitě a na přírodní prostředí neustále působí dynamické a nepředvídatelné změny, které jsou vyvolány především zásahy z vnějšího prostředí (Petříček, 2013). Příkladem mohou být např. nadměrné rekreační aktivity na určitém území, které

mají negativních vlivů na krajinu. Stabilita krajiny je narušována už vstupem turisty do krajiny, který sešlapává půdu a může způsobovat erozi. Na půdu je vyvíjen tlak stojící osoby, který je několikrát vyšší v případě chůze ve strmém terénu a také např. při cyklistice (Gavlovský, 2002).

Termín stabilita území z hlediska ekologie nejlépe vystihuje definice, která ekologickou stabilitu popisuje jako schopnost ekologických systémů zachovat a reprodukovat své významné charakteristiky, a to pomocí samoregulačních procesů. Pokud je území stabilní, panuje v něm ekologická rovnováha (Buček, Lacina, 1993). Pro ochranu ekologické stability slouží v ČR např. Územní systém ekologické stability (ÚSES) nebo významné krajinné prvky, mezi které řadíme např. údolní nivy, mokřady, rašeliniště, meze atd. (uses.cz, 2010).

Charakteristika stability pro každý systém je mimo jiné i resilience (odolnost). Právě mezi resiliencí a zranitelností se snaží najít spojení Gallopín (2006), který dochází k závěru, že odolnost je jedna ze složek zranitelnosti. Zároveň odolnost, co se týče stability krajiny, znamená schopnost systému udržet hodnoty svých stavových veličin v rámci odchylek, ale nezabývá se stabilitou nebo stálostí, zatímco zranitelnost poukazuje na strukturální změny v systému, to znamená na změny ve stabilitě krajiny.

Aby mohly krajinné systémy plnit své funkce, je nutné znát hranici, po kterou je možné tyto systémy zatěžovat bez toho, aby byla narušena jejich funkčnost. Tato hranice se nazývá nosná kapacita území (Petříček, 2013).

4.9 Kapacita území

Kapacita neboli únosnost území je ukazatel, který se používá pro stanovení maximální zátěže jednak přírodních ekosystémů, tak také v kulturní krajině ovlivněné člověkem při plánování aktivit, zejména cestovního ruchu. V oblasti cestovního ruchu znamená únosná kapacita (dále jen ÚK) maximální úroveň dlouhodobé turistické zátěže, se kterou je ekosystém schopný se vyrovnat bez trvalých negativních následků (Závodná, 2015). Je to také ukazatel, který vychází z aktuálního způsobu využívání vymezeného území na

základě analýzy land use a z úrovně ekologické zranitelnosti (Pásková, 2009). Existuje mnoho dalších způsobů, jak vymezit ÚK, ale je důležité si uvědomit, že ÚK nemůže být chápána jako konstanta a tudíž ji nelze vyjádřit konkrétní definovanou hodnotou, protože se mění v čase a je závislá na externích vlivech (Zelenka a kol., 2013).

V minulosti byla ÚK prosazována jako technika řízení cestovního ruchu v chráněných územích. Manažeři se touto technikou snažili vyřešit problémy plynoucí z neregulované návštěvnosti těchto území tím, že stanovili návštěvnické limity v podobě počtu návštěvníků na předem předepsanou úroveň, která nesměla být překročena. Tyto limity byly určeny za pomoci buď ekologických, sociálních nebo dalších podobných analýz. Tento přístup má ale vážná omezení, protože v podstatě nebere v úvahu jeden z cílů managementu chráněných území, a to podporovat návštěvnost, zvyšovat prožitek návštěvníků a hodnoty daného území. Později se ukázalo, že je tento přístup neefektivní a byla vyvinuta řada složitějších metod pro management CHÚ (Yovel, Hersperger, 2002).

ÚK by měla být určena jako vztah mezi externím vlivem působícím na konkrétní systém CHÚ a jeho dopadem na tento systém. Zároveň by se měla určit také mezní akceptovatelná hodnota stavu systému CHÚ. Přitom je nutné zvážit několik působících faktorů, zejména faktor času, který se projeví jako zpoždění účinku za působícím vlivem. V rámci cestovního ruchu to není jen cestovní ruch jako samotný faktor, ale je nutné si uvědomit působení i dalších faktorů jako jsou místní obyvatelé, doprava nebo imise, které jsou s ním spojené (Buckley, 1999).

Správná metoda pro stanovení únosné kapacity by měla být schopna provézt následující kroky (UNEP - PAP/RAC, 1997):

1. Zvážit přednosti zkoumaného území, např. zahrnout manažery a experty pro definování indikátorů a standardů v lokálním měřítku.
2. Určit místní vazby pro rozvoj cestovního ruchu, vyrovnávat poptávku po nové turistické infrastruktuře a nutnost chránit místní prostředí, což by mohlo představovat významný faktor přitažlivosti dané oblasti.

3. Vybrat sadu indikátorů, které budou užitečné manažerům všech sektorů turismu a budou snadno použitelné s dobře definovanými zdroji (například dostupnost a kvalita dat by měla být ověřována pro zajištění možnost nepřetržitého sledování).
4. Definovat scénáře pro rozvoj destinace.

Jedním z důležitých kroků je výběr indikátorů, na základě kterých má být únosná kapacita určována. Indikátory jsou měřitelné proměnné, které pomáhají definovat kvalitu CHÚ a k jejich identifikaci lze použít několik přístupů. Souhrnně by ale indikátory měly zahrnovat několik charakteristik. Měly by být specifické, objektivní, spolehlivé a opakovatelné, vztahující se k návštěvnickému využívání, citlivé vzhledem k návštěvnickým změnám, ovladatelné, efektivně a účinně měřitelné a významné. Jako příklad lze uvézt příklad objektivního indikátoru. Zatímco počet osob v konkrétní čas na konkrétním bodě je typ objektivního indikátoru, protože se jedná o absolutní číslo, naopak procento návštěvníků, kteří vnímají konkrétní bod jako přeplněný, je typ subjektivního indikátoru, jelikož záleží na typu návštěvníků, chování ostatních návštěvníků a jiných konkrétních vlivech (Manning, 2007). V tabulce 2 jsou uvedeny indikátory, které byly určeny Delfskou metodou a které ve své studii při určování ÚK použil Sharma (2016).

Tab. 2 Seznam indikátorů určených Delfskou metodou

Kategorie indikátorů	Indikátory
Indikátory ekologických dopadů	Hromadění pevného odpadu a odpadků Degradace cest a automobilová doprava Generace hluku a znečištění v důsledku lidské činnosti Ztráta estetické hodnoty oblasti
Indikátory ekonomických dopadů	Vytvoření více pracovních míst pro místní obyvatele Dodatečný příjem z cestovního ruchu Zlepšení životní úrovně všech obyvatel Inflace a vyšší životní náklady v okolí turistické zóny

Indikátory sociálních dopadů	Místní obyvatelé ztrácí kulturní identitu Problémy způsobené místními návštěvníky Zlepšení fungování místních institucí Zachování místního umění a kultury díky cestovnímu ruchu
Indikátory související s vybavením a možnostmi	Nedostatek vody a jiných přírodních zdrojů Zákonná omezení pro výstavbu hotelů a dalších zařízení Námitky místních obyvatel vůči cestovnímu ruchu
Indikátory návštěvnického zážitku	Prach, kouř a hlučnost v důsledku automobilové dopravy Ztráta estetické hodnoty oblasti v důsledku masové turistiky Zvýšení turistického zařízení a vybavení Ochota návštěvníků o další návštěvu

Zdroj: Sharma, 2016

Dále je důležité správné zvolení dimenze ÚK, způsobu vymezení ÚK ve vztahu k příslušnému území, typu vlivu, možnostem monitorování vlivu a toho, jaký bude mít tento vliv dopad na CHÚ. Schéma ÚK se snaží vysvětlit obr. 2, který popisuje ÚK jako manažerský koncept, který by měl souviset v rámci systémového pojetí s vymezeným územím a ovlivňovaným přírodním systémem, činnostmi, motivacemi a procesem vnímání a poznání aktérů cestovního ruchu a externími vlivy a podmínkami působícími na území. Opět musí být brán v úvahu také již zmíněný faktor času (např. sezóna, vývoj území) (Zelenka, 2012).

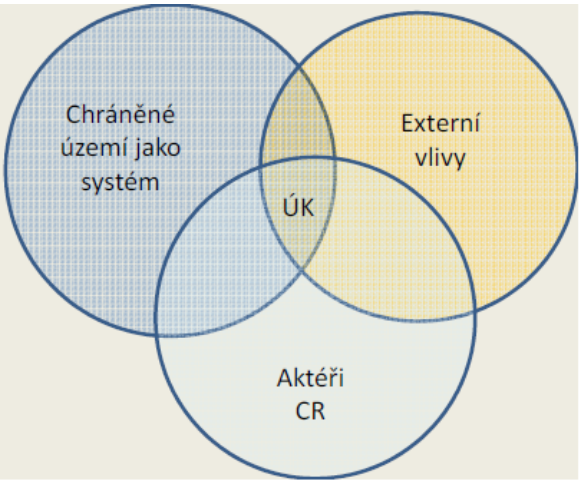

Obr. 2 Schéma únosné kapacity jako manažerský koncept
Zdroj: Zelenka a kol., 2013

Dílčím cílem tohoto konceptu je definovat co nejpřesnější vztah mezi působícím dopadem cestovního ruchu a změnami krajiny a přírody, což bývá v praxi velice obtížné. Současně je složité definovat i optimální zatížení území (Manning, 2007). Je to způsobeno zejména tím, že na území působí mnoho faktorů a území je závislé na mnoha podmínkách. Je tedy důležité zvolit si správné indikátory, pomocí kterých se únosná kapacita určuje, a které musí být posuzovány opakovaně, pokud došlo k jejich změně (Simón et al, 2004). Dále, pokud bereme v úvahu pro stanovení únosné kapacity návštěvnost území, nemusí být největším problémem pro zjištění míry dopadu celkový počet návštěvníků, ale klíčové může být jejich chování a distribuce v daném území (Monz, 2006). Management chráněných území by proto měl usilovat o rovnoměrné rozmístění návštěvníků pomocí příslušných pravidel a předpisů, poskytovat dodatečná návštěvnická zařízení a vzdělávací programy, jejichž cílem by byla podpora žádoucího chování návštěvníků (Manning, 2007). Je také složité rozlišovat pojmy dopad a škoda, protože tyto pojmy mají mezi sebou úzkou hranici. Např. cyklisté pohybující se na přírodních stezkách vždy způsobují určitou míru eroze. Je však těžké určit, kdy dochází pouze ke změně původního prostředí a kdy už ke škodám. S tím souvisí i fakt, že značnou část environmentálních dopadů způsobuje pouze nízké využívání prostředí a nárůst využívání území bude mít za následek už jen menší změnu v rozsahu dopadů (Ionnides a Billing, 2003).

4.9.1 Složky únosné kapacity

Většina autorů se shoduje ve vymezení jednotlivých složek únosné kapacity, jejichž použití závisí převážně na charakteru zkoumaného území a na možnostech návštěvnosti. Patří mezi ně fyzicky únosná kapacita, ekologicky únosná kapacita, psychologicky únosná kapacita, ekonomicky únosná kapacita a socio-kulturně únosná kapacita.

Fyzicky únosná kapacita

Jedná se o maximální množství návštěvníků, které může dané území pojmout bez fyzické destrukce tohoto území. Stanovení fyzické kapacity je možné v případě menších uzavřených prostor s regulovaným vstupem, jako např. zámecké zahrady nebo jeskyně, kde se v praxi také nejčastěji využívá. Naopak pro velké a nejednoznačně ohraničené území je stanovení této kapacity téměř nemožné a v praxi nevyužitelné (Antoušková, 2011).

Ekologicky únosná kapacita

Je určena stupněm využití území, který nezpůsobuje poškození krajiny a ekosystému samotného, např. nedochází ke snížení výskytu určitého druhu flóry nebo fauny nebo k erozi půdy (Flekalová, 2015). Pásková (2009) také dodává, že tento nejvýše akceptovatelný stupeň využití neboli rozvoje území je přímo úměrný autoregulační schopnosti ekosystému a že výsledná hodnota této kapacity by měla být nápomocná zejména při vytváření parkovacích ploch u nástupních tras např. do chráněných území.

Obr. 3 znázorňuje tři různé možnosti závislosti mezi množstvím návštěvníků/frekvencí využívání území a ekologickým dopadem. Křivka A reprezentuje typickou a nejčastější závislost míry dopadu na míře působení vlivu. Tedy vliv s nízkou intenzitou bude mít velký dopad na daný přírodní systém. V praxi to znamená, že i nízký počet návštěvníků může mít velký negativní dopad na např. chráněné území, a naopak vysoký počet návštěvníků způsobí jen malý dodatečný dopad. Jako příklad lze uvézt opakované stanování návštěvníků na jednom místě (Cole, 2004). Křivka B představuje lineární závislost mezi intenzitou vlivu a jejím dopadem. To znamená, že by v takovém případě bylo možné stanovit únosnou kapacitu na základě určení limitu únosné změny. Křivka C

vyjadřuje situaci, kdy je území nejdříve poměrně odolné vůči působení vlivu, ale po překročení určité hranice působení vlivu se začne velikost dopadu strmě zvyšovat (McCool, Lime, 2001).

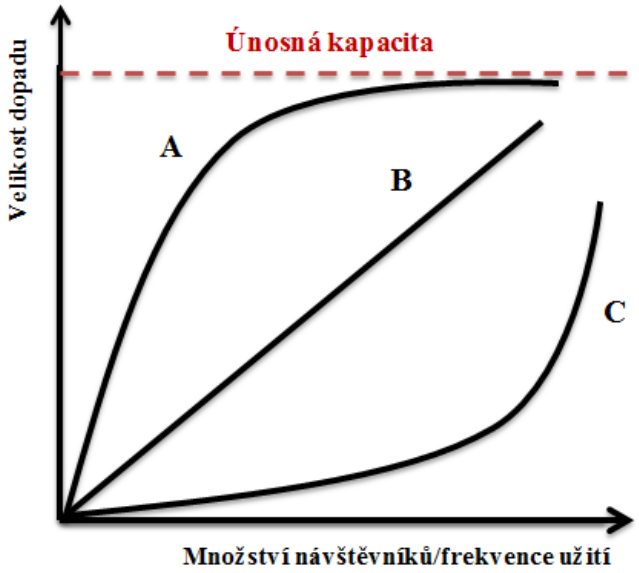

Obr. 3 Typy závislostí mezi množstvím návštěvníků/frekvencí užití a ekologickým dopadem
Zdroj: upraveno dle McCool, Lime, 2001

Ekonomicky únosná kapacita

Souvisí s tzv. Paretovým optimem a určuje za pomoci optimalizační rovnice dlouhodobě udržitelný kompromis mezi ekonomickou výtěžností a kvalitou životního prostředí na daném území. Konkrétně tedy vyjadřuje maximální ekonomický přínos cestovního ruchu pro destinaci a současně minimální čerpání kapitálu cestovního ruchu (Antoušková, 2011).

Psychologicky (percepčně) únosná kapacita

Jedná se o vysoce subjektivní ukazatele, které určují maximální intenzitu návštěvnosti díky psychickému komfortu jednotlivce. Do jisté míry závisí na zkušenostech, očekávání nebo vrozených vlastnostech návštěvníků (Pásková, 2009). V případě vysoké návštěvnosti nebo přelidnění je psychický komfort jedince narušen a dochází k tzv. kognitivnímu přesycení, tzn., že jedinec z daného místa odejde nebo už ho příště nenavštíví.

Naopak pokud že je návštěvnost daného místa nedostatečná, návštěvník se na daném místě nudí, jeho psychický komfort je stimulován podprůměrně a dochází k tzv. senzorické deprivaci (Venclová, 2015). Taková situace může nastat v případě, že se jedinec nachází např. ve zcela prázdných městských centrech, kulturních památkách nebo plážích, kde je vyžadována určitá hranice návštěvnosti pro uspokojení jeho psychického komfortu (Gavlovský, 2002).

Socio-kulturně únosná kapacita

Tato složka únosné kapacity je podobná psychologicky únosné kapacitě s tím rozdílem, že se nezaměřuje na spokojenost návštěvníků, ale na spokojenost místních obyvatel. Je to tedy maximální úroveň turistického zatížení v destinaci, která ještě nezpůsobuje negativní dopady na komunitu místních obyvatel, např. narušení lokálního způsobu života nebo ztrátu kulturní identity (Pásková, 2009).

4.9.2 Aktuální přístupy ke konceptu únosné kapacity

Existuje mnoho studií zabývajících se únosnou kapacitou. Často ale při jejím praktickém určování dochází k určitým zjednodušením, která ale nejsou pro tento koncept přípustná. Zjištěné výsledky tak mohou být zkreslené či nepřesné. Jedná se zejména o zjednodušení na lineární vztah mezi mírou působícího vlivu a mírou dopadu, což je možné v praxi stanovit v minimech případů, a určování ÚK v závislosti pouze na kvantitativních charakteristikách působícího vlivu. Vždy tak záleží na znalostech a zkušenostech managementu a ostatních aktérů zapojených do procesu určování ÚK (Manning, 2007).

I přes výše zmíněné problémy existuje několik úspěšných studií ve vztahu k ÚK. Např. Figueras et al (2007) se zabýval únosnou kapacitou cyklostezek poblíž delty řeky Ebro ve Španělsku. Jako indikátor únosné kapacity považuje právě únosnou kapacitu cyklostezek. Navrhuje stanovit únosnou kapacitu jako kombinaci částečně fyzicky únosné kapacity, reálné únosné kapacity, což je fyzicky únosná kapacita zohledněná o jevy jako např. eroze, klima, stav cyklostezek apod. a efektivní únosné kapacity, kterou ovlivňuje kapacita managementu. Další studie se soustřeďuje na fyzikální a ekologickou složku

ÚK a snaží se o zachování přírodních zdrojů a zajištění spokojenosti turistů na ostrově Elba. Model se skládá ze tří kroků, kterými jsou identifikace měřitelných limitujících faktorů, definice čtyř možných scénářů udržitelnosti (konzervativní, vysoká, nízká a degenerativní udržitelnost) a výpočet počtu turistů ve vztahu ke každému scénáři. Bylo zjištěno, že počet turistů koreluje s kritickou hodnotou každého faktoru. Využití tohoto modelu slibuje identifikovat kritické oblasti a období v roce, kdy je převýšena únosná kapacita ostrova (Coccossis et al, 2002). Dalšími z autorů, kteří řeší problematiku únosné kapacity, jsou Barančok a Barančoková (2008). Jejich studie se zaměřuje na území Beliánských Tater na Slovensku a klade si za cíl poznat únosnou kapacitu tohoto území a navrhnout regulaci cestovního ruchu. Jsou hodnoceny tři turistické stezky nacházející se na území nejpřísnější ochrany. Autoři sestavili kritéria pro hodnocení ÚK a vytvořili hranice a návrhy pro používání, přičemž tyto kritéria mohou být obecně použity pro krajině-ekologickou optimalizaci na jiných územích. Výsledkem jejich práce je zjištění, že 12,4% z celkové délky turistických stezek má velmi vysokou ÚK, 28,6% vysokou ÚK, 31,8% střední ÚK a 27,2 pak nízkou až velmi nízkou ÚK a zároveň je stanovena maximální návštěvnost za den pro každou kategorii.

Na druhou stranu Trumbic (2005) uvádí, že v odborné literatuře existuje pouze několik málo pokusů o funkční koncept únosné kapacity definujících rámec za účelem získání číselných standardů jako manažerského nástroje, který umožňuje realizaci a implementaci zjištěných výsledků do procesu plánování. Také díky tomu je ve výzkumu únosné kapacity výzva definovat konceptuální model, který by mohl být použitelný na všechny typy turistických oblastí, a který by umožňoval zvolit takové indikátory a standardy, které by byly relevantní pro každou konkrétní destinaci (Castellani, Sala, 2012).

4.9.3 Modely vycházející z konceptu únosné kapacity

S ohledem na složitost stanovení únosné kapacity někteří autoři navrhli posun od otázky „Kolik je příliš mnoho?“ na otázku „Jak moc jsou změny přírodního charakteru akceptovatelné vzhledem k danému území?“ Tento posun začíná modelem Limits of Acceptable Change (Castellani, Sala, 2012).

Limits od Acceptable Change (LAC)

Model Limits of Acceptable Change neboli model limitů přijatelných změn navrhuje stanovit únosnou kapacitu nejen jako schéma, jehož cílem je získat jedinečnou hodnotu, ale spíše jako rámec složený ze souboru standardů schopných kvantitativně definovat přijatelné změny, které by měly být trvale sledovány a monitorovány. Pokud se objeví odchylky od požadovaného stavu stanovených přijatelných změn, je nutné zpracovat strategická opatření, v některých případech i restriktivní opatření za účelem regulace těchto změn (Ahn et al, 2002).

Model LAC je systematický, explicitní, obhajitelný, racionální a zahrnuje účast veřejnosti. Snaží se určit žádoucí environmentální a sociální podmínky pro aktivity návštěvníků a vyvinout takové akce managementu, které jsou potřebné pro udržení těchto podmínek. Může se jednat např. o budování turistického vybavení, rozvoj rekreačních programů a stanovování úrovní turistických služeb (Eagles et al, 2002). Mezi nástroje a metody tohoto modelu se řadí EIA (posouzení dopadů projektů na životní prostředí), SEA (posouzení dopadů strategií na životní prostředí), dotazníková šetření návštěvníků, místních obyvatel a klíčových aktérů, indikátory udržitelného rozvoje, Delphi metoda atd. (Pásková, 2009).

Proces tohoto modelu je rozdělen do čtyř hlavních kroků (McCool, 2006):

1. Specifikovat přijatelné přírodní a sociokulturní změny, které musí být měřitelné.
2. Analyzovat vztahy mezi současnými a nově stanovenými přijatelnými podmínkami.
3. Identifikovat manažerské kroky nezbytné pro zajištění limitu přijatelných změn.
4. Monitorovat a vyhodnotit manažerskou efektivnost.

Tyto hlavní čtyři kroky lze dále rozdělit na 9 dílčích kroků, které znázorňuje obr. 4.

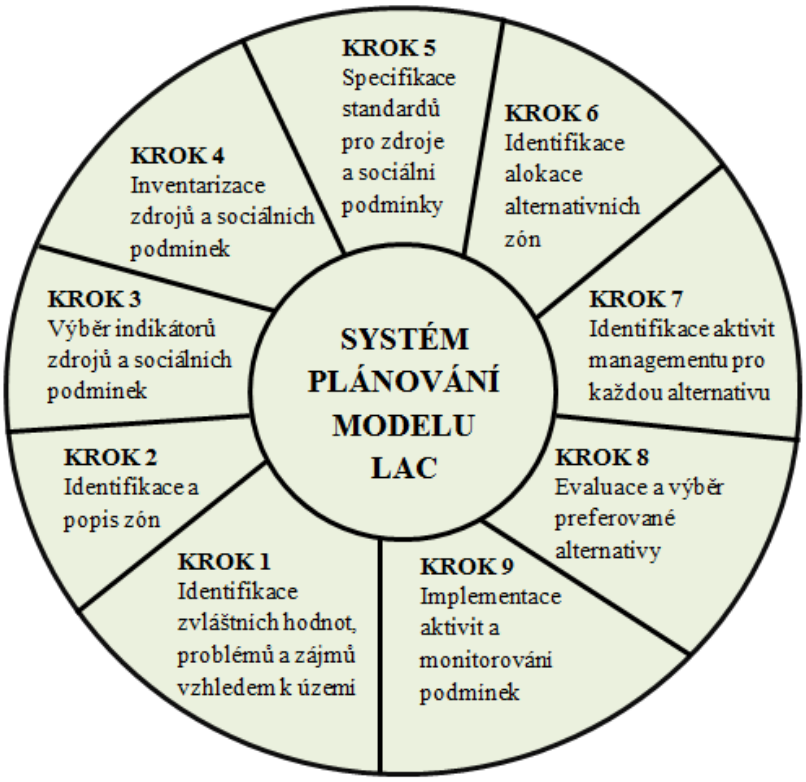

Obr. 4 Systém plánování modelu Limits od Acceptable Change
Zdroj: upraveno dle Stankey, 1979

Výsledkem tohoto procesu by měl být taktický a strategický plán vytvořený pro každou oblast a měl by vycházet z limitů akceptovatelných změn pro každou zónu a obsahovat indikátory změny využitelné pro monitoring ekologických a sociálních podmínek (McCool, 1996). Model LAC není schopen nahradit koncept únosné kapacity, ale v porovnání s ním se jedná o jednodušší nástroj z pohledu optimalizace cestovního ruchu, protože umožňuje monitorovat vztah mezi aktivitami managementu CHÚ, stavem CHÚ a působícími vlivy na CHÚ, a stává se tak v současnosti zároveň i modelem praktičtějším (Zelenka, 2009).

The Protected Area Visitor Impact Management (PAVIM)

Management dopadů návštěvnických aktivit je model zahrnující šest kroků, ve kterém zainteresované osoby mohou zvážit současně důsledky zonace území, přijatelnost rozdílných dopadů a důsledky výběrů různých taktik řízení, které byly současně definovány jako významné rozhodovací atributy (McCool, 1994). PAVIM stejně jako únosná

kapacita zjišťuje omezení managementu a stejně jako model LAC zahrnuje analýzu posouzení dopadů, strategii vícenásobného výběru a zapojení veřejnosti. Identifikuje také příležitosti managementu CHÚ a dopady návštěvníků a využívá expertní panel, který slouží k nahrazení zjišťování indikátorů a standardů, monitorování, implementace a hodnocení. Expertní panel je skupina odborníků spolupracujících s manažery a zaměstnanci CHÚ při analýze dopadů, výběru vhodných akcí managementu a posuzování účinnosti zvolené strategie. Expertní panel např. zajišťuje identifikaci dopadů za pomoci rozhovorů (Graefe et al, 1990). Povzbuzuje tak interaktivní proces a výměnu názorů mezi vědci, výzkumnými pracovníky, manažery, místními obyvateli a dalšími stakeholdery (Farrel, Marion, 2002).

PAVIM je více komplexní než únosná kapacita, ale na druhou stranu je jednodušší, méně nákladný a rychlejší v provedení. Oproti ÚK zahrnuje ve velké míře účast veřejnosti, která pomáhá určovat druhy a množství dopadů a vlivů, které jsou ještě přijatelné a zároveň je brán větší ohled na místní potřeby a zdroje. Odstranění typických kroků, jako je stanovení indikátorů, standardů a monitoring ale může omezit schopnost tohoto modelu správně posuzovat hlavní příčiny dopadů. Nicméně je to model, který umožňuje rychlé provedení, řízení a eliminaci negativních návštěvnických dopadů a často je doporučováno jeho použití v kombinaci s konceptem ÚK (Farrel, Marion, 2002).

Visitor Experience Resource Protection (VERP)

Model ochrany zážitků návštěvníků a zdrojů byl vytvořen správním orgánem spravujícím americké národní parky apod. (U.S. National Park Service) a primárně byl určen pro národní parky v USA. Jedná se o poměrně nový proces zabývající se únosnou kapacitou vzhledem ke kvalitě zdrojů a kvalitě návštěvnického zážitku. Obsahuje předpis požadovaných budoucích zdrojů a sociálních podmínek definujících jaké úrovně jsou vhodné na jakých místech, kdy a z jakého důvodu (Eagles et al, 2002). Tento model je řízen podle vyhlášeného záměru konkrétního parku. Analýza zdrojů je prováděna na základě použití údajů o významnosti a citlivosti a analýza návštěvnických příležitostí je vedena na základě údajů vyjadřujících důležité prvky návštěvnického zážitku. Proces zahrnuje devět kroků a výstupem tohoto modelu by měl být soubor nařizujících zón, ve

kterých jsou definovány požadované budoucí podmínky včetně indikátorů a standardů. Příklady indikátorů použitých v rámci této metody uvádí tabulka č. 3. Model je omezen tím, že byl aplikován pouze v rámci amerických národních parků a funkčnost použitých indikátorů tak na jiných územích není otestována. Koncepčně se ale neliší od již zmíněných modelů návštěvnického managementu (Hof, Lime, 1997).

Tab. 3 Přehled vybraných indikátorů modelu VERP

Studie	Oblast	Indikátory
Manning et al. 1995b, 1995c, 1996b; Manning, Lime,1996.	Arches National Park, United States	- počet a typ návštěvnických zařízení - počet potkaných osob - chování a aktivity návštěvníků - aktivity managementu parku
Manning et al. 1998c	Yosemite National Park, United States	- počet osob v konkrétním čase na turisticky atraktivním místě - počet osob v dohledu
Manning et al. 2002c	Mesa Verde National Park, United States	- frekvence prohlídky - velikost skupiny v jedné prohlídce - délka prohlídky - počet prohlídek v konkrétním čase
Park Studies Lab, 2003	Hawaii Volcanos National Park, Hawaii	- doba chůze od parkoviště k turisticky atraktivnímu místu
Manning et al. 2004b	Zion National Park, United States	- velikost skupin - počet turistů viděných za den - počet skupin turistů viděných za den

Zdroj: Manning, 2007

Tourism Optimisation Management Model (TOMM)

Model turistické optimalizace vznikl v Austrálii speciálně pro ostrov Kangaroo, který byl považován za ideální turistickou destinaci, kde pomocí praktického souboru indikátorů monitoruje vliv cestovního ruchu na tento ostrov nejenom z ekologického, ale také

z ekonomického, socio-kulturního a zážitkového hlediska v zájmu místních obyvatel i návštěvníků (tourcangarooisland.com, 2017). Vize TOMM je být inspirativní vůdce v destinačním managementu (Miller, Twining-Ward, 2005). Na rozdíl od ostatních modelů se nezabývá dopady, nestanovuje limity nebo únosnou kapacitu, ale místo toho klade důraz na optimální a udržitelné výsledky pro cestovní ruch a nastavuje přijatelný rozsah, ve kterém by se měly vyskytovat (Jack, 1999). Model je tvořen třemi hlavními komponenty (TOMM Report, 2004):

- *Kontextová analýza*: identifikuje současný charakter (produkty cestovního ruchu, růst cestovního ruchu, místní hodnoty, tržní trendy a příležitosti, positioning, branding) a uvádí alternativní scénáře pro budoucnost cestovního ruchu. Tyto informace jsou použity pro stanovení optimálních podmínek pro cestovní ruch, kterých by mělo být dosaženo.

- *Program monitorování*: měří, jak blízko je vzhledem ke stanoveným podmínkám současná situace.

- *Manažerský systém odezvy*: identifikuje problémové oblasti a co je potřeba k jejich řešení a eliminaci.

4.10 Monitoring návštěvnosti v chráněných územích

Je zřejmé, že návštěvníci svojí činností mají vliv na biologické, fyzikální a chemické procesy v území, které navštěvují. Poškození je potom nejviditelnější právě v chráněných územích a jedná se nejčastěji o erozi půdy, poškození stromů, sešlapanou vegetaci, šíření plevelů nebo stopy po ohništích. Aby se negativní dopady způsobené lidskou činností co nejvíce eliminovaly, je potřeba soustavný monitoring návštěvníků a v důsledku toho přijímat opatření na ochranu a zachování těchto chráněných území. (Hadwen et al, 2007).

Monitoring návštěvnosti je považován za jeden z nejdůležitějších nástrojů návštěvnického managementu a i udržitelného cestovního ruchu obecně, protože umožňuje získat data ohledně současného ovlivnění přírodního prostředí cestovním ruchem a základních

návštěvnických znaků, jako jsou např. průměrný počet návštěvníků, jejich časová a prostorová distribuce nebo jejich chování či preference (Banáš a kol., 2014). Monitoring je v současnosti jedna z hlavních aktivit, kterou vykonávají správy velkoplošných chráněných území v kontextu s cestovním ruchem. Jeho primárním cílem je zjistit informace o počtech turistů a jejich prostorové a časové distribuci. Zároveň je stále častěji žádoucí a běžnější zjišťovat také názory návštěvníků (Navrátil a kol., 2014).

Obecně by se měl monitoring návštěvnosti v chráněných oblastech zaměřovat na níže zmíněné aspekty (Băltăreţu, 2011):

- Úroveň spokojenosti návštěvníků, obecně i jednotlivě, se službami a turistickým vybavením v chráněných oblastech,
- důležitost turistických služeb a vybavení, které ovlivňují kvalitu zážitku návštěvníka,
- očekávání návštěvníků ohledně služeb a vybavení,
- hlavní důvody a motivace k návštěvě,
- současné globální a národní standardy návštěvnosti chráněných oblastí,
- demografický profil návštěvníků.

Kvalita monitoringu návštěvnosti je závislá na finančních a personálních zdrojích chráněné oblasti, které mají obecně málo finančních zdrojů na tyto činnosti, nebo jsou tyto zdroje nedostatečné. Dalším problémem může být nedostatečná kvalifikovanost a neschopnost zaměstnanců navrhnout a zrealizovat adekvátní monitorovací programy (Arnberger et al, 2007).

4.10.1 Metody a techniky monitoringu návštěvnosti

Výběr metody monitoringu je v každém případě závislý na konkrétním stanoveném cíli monitoringu, na otázkách, které mají být zodpovězeny, na typu území, na rozsahu aktivit, počtu a typu návštěvníků atd. (Kajala et al, 2007). Techniky a metody monitoringu by měly být (Latvian Country Tourism Association, 2012):

- Reprezentativní a umožňující dosáhnout stanoveného cíle – posoudit dopad cestovního ruchu, změny v počtech návštěvníků apod.,
- jednoduché pro použití,
- opakovatelně použitelné,
- nákladově, časově a pracovně efektivní.

Automatický monitoring návštěvnosti

Využívá moderní technologie v podobě čítačů nainstalovaných na volně přístupných místech, zejména na turistických stezkách nebo u oblíbených turistických objektů, které jsou dostupné v kterékoli denní době (Latvian Country Tourism Association, 2012).

Pokročilejší zařízení je schopno zaznamenat kromě počtu turistů také směr jejich pohybu. Mezi nejčastěji používané zařízení patří v současnosti nášlapné tlakové snímače, tepelné snímače, snímače kovových částí vozidel a bicyklů nebo optické senzory. Aby byla co nejvíce eliminována chybovost a znehodnocení požadovaných výsledků, je důležité především správné umístění těchto zařízení v terénu. Jako příklad lze uvézt pohyb turistů mimo značené trasy, kteří se tak mohou vyhnout sčítání, protože sčítač je umístěn pouze na značené trase. Opačný případ nastává ve chvíli, kdy je sčítač umístěn např. u vyhlídkového bodu a je zde riziko opakovaného projití turisty přes sčítací zařízení (Banáš a kol., 2014).

Fyzický monitoring návštěvnosti

Fyzické sčítání turistů by mělo doplňovat automatický monitoring, protože umožňuje zjistit jeho spolehlivost a přesnost. Pomocí fyzického monitoringu lze odhalit chyby automatického monitoringu, např. jeho již zmíněné špatné umístění. Pokud automatický sčítač nedisponuje určování směru pohybu návštěvníků, fyzický monitoring jej může podrobněji popsat a charakterizovat také strukturu návštěvníků (Navrátil a kol., 2014).

Průzkumy návštěvníků

Průzkumy návštěvníků jsou studie, které jsou navrženy tak, aby shromažďovaly detailní informace o návštěvnících. Tato metoda zahrnuje dotazníkové šetření a rozhovory s návštěvníky. Průzkumy jsou obecně navrženy takovým způsobem, aby zastupovaly

všechny návštěvníky v konkrétním časovém intervalu. Průzkumy nejčastěji využívají dotazníky, které by měly výstižně popisovat návštěvníky a jejich související činnosti a charakteristiky. Pomocí dotazníků a především rozhovorů s návštěvníky lze získat jejich názory, které jsou důležité pro další rozvoj celého území. Průzkumy poskytují kvalitní základ pro rozhodování ohledně návštěvníků, služeb a péče o životní prostředí. Jedná se o dlouhodobý proces složený z několika fází, které se mohou částečně překrývat, viz obr. 5 (Kajala et al, 2007).

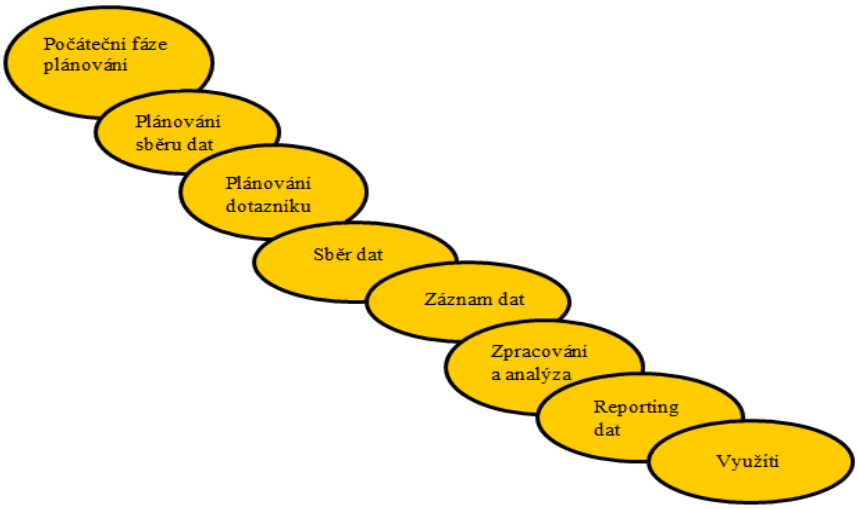

Obr. 5 Proces průzkumu návštěvníků
Zdroj: upraveno dle Kajala et al, 2007

Vlastní registrace

Tato metoda je založena na principu, že každý návštěvník území by se měl zaznamenat v registru. Registr bývá nejčastěji kniha, která může být umístěna buď u vstupu do určitého prostoru, ve speciálních boxech na turistických trasách nebo na nejtěžších úsecích turistických tras, což bývají obvykle vrcholy (Latvian Country Tourism Association, 2012). V Evropě jsou tyto registry, umístěné na vrcholech běžné a poskytují informace o tom, kolik turistů skutečně danou trasu zvládlo. Tato metoda by ale neměla být brána jako hlavní zdroj dat návštěvnosti, protože je obtížné určit, kolik osob se do registru skutečně zapsalo (Muhar et al, 2002).

Komplexní přehled technik monitoringu návštěvnosti a jejich výhody a nevýhody shrnuje tabulka č. 4.

Tab. 4 Přehled technik monitoringu návštěvnosti

Technika	Použití	Výhody	Nevýhody
Sčítání návštěvníků – zahrnuje sčítání pomocí automatizovaných zařízení, zaznamenává vstupy návštěvníků do CHÚ díky prodeji vstupenek, manuální sčítání či letecké snímky.	Sčítací zařízení může být umístěno na většině silnic využívaných vozidly, letecké snímky lze využít pro mořské a těžko přístupné oblasti. Tato metoda může být použita pro zjištění, jak jsou které trasy návštěvníky využity.	Poskytuje jednoduchou míru distribuce a využívání přírodních zdrojů. Automatizovaný monitorovací systém je jedním z nejspolehlivějších způsobů k odhadu počtu návštěvníků.	Mnoho z těchto technik poskytuje pouze odhady. Automatické monitorovací systémy mohou být finančně náročné a mohou mít významné chybové rozpětí.
Dotazníky a osobní rozhovory	Nejúčinnější použití je tam, kde jsou potřebné detailní informace o návštěvnících, jejich charakteristikách, preferencích a očekávání. Tyto informace jsou důležité pro plánování a řízení dopadů.	Dotazník poskytuje komplexní informace o návštěvnících, jejich činnostech a očekáváních. Je široce používaný, což umožňuje srovnání výsledků.	Může být nákladný z hlediska vytvoření, sběru dat, řízení, analýzy a interpretace výsledků. Aby byla zajištěna co nejmenší chybovost, musí být vzorek reprezentativní.
Pozorování návštěvníků	Nejefektivnější využití má tato technika ve zjišťování počtu a chování návštěvníků v případě, že nejsou dostupné žádné jiné techniky.	Je vhodná a užitečná ke sčítání návštěvníků, pokud nejsou k dispozici jiné metody. Pozorování chování návštěvníků může korelovat s jinými technikami.	Pozorování návštěvníků je nákladné a je nezbytné školení pozorovatelů.
Focus group a další interaktivní techniky	Tato technika má využití v oblastech, které jsou rozlehlé s mnoha zainteresovanými částmi.	Focus group je účinný prostředek umožňující přístup k několika myšlenkám současně, ostatní metody umožnují harmonizovat různé ukazatele a standardy v čase.	Časově náročné pro organizaci a správu. Analýza dat může být obtížná, pokud nenastane žádná shoda nebo vzorek není reprezentativní.

Zdroj: upraveno dle Parks, IUCN, 2006

K nejpřesnějším výsledkům pak dochází kombinací dvou a více technik na konkrétním území. Výsledky samotného monitoringu pak ovlivňují, jaké intervence budou realizovány. Jedná se buď o snahu zvýšit počet návštěvníků v chráněné oblasti a snížit nebo

koordinovat návštěvnost za účelem snížení negativního dopadu na životní prostředí. V druhém případě jsou realizovány činnosti jako např. stanovit pokuty pro návštěvníky, kteří nedodržují stanovené trasy, omezit nebo vyloučit pobyt v nestabilních oblastech, omezit velikost skupin návštěvníků, zvýšit vzdálenost mezi skupinami návštěvníků nebo zavézt poplatky za vstup, které budou nižší mimo sezónu a vyšší v sezóně, s cílem vyrovnat nerovnoměrnou sezónní návštěvnost (Băltăreţu, 2011).

4.10.2 Příklady monitoringu návštěvnosti a využití dat z monitoringu ze zahraničí

Národní park Pallas-Yllästunturi, Finsko

Národní park založený v roce 2005 je netypický svojí rozlohou. Je velmi úzký, ale více než 100 kilometrů dlouhý, proto je náročné pokrýt strategická místa vhodná pro sčítače, i díky velkému množství vstupních bodů do parku. V roce 2005 bylo instalováno 10 speciálních ekologických elektro-sčítačů na nejkritičtější místa. Tyto sčítače byly schopny být v provozu celý rok, aby byl odhad návštěv co nejspolehlivější a aby byla zachycena sezónní návštěvnost v průběhu roku. I přes velkou finanční náročnost byl tento model pořízen z důvodu vodotěsnosti, odolnosti proti nízkým a vysokým teplotám, určením směru toku návštěvníků, ukládání zjištěných čísel každou hodinu a schopnosti monitorovat návštěvníky na trasách užších než 4 metry, které jsou pro tento park typické. Za první rok monitorování bylo odhadnuto celkem 310 tisíc návštěvníků. Ukázalo se, že tento typ sčítačů má velký potenciál a bude s velkou pravděpodobností použit i v dalších národních parcích Finska (Kajala et al, 2007).

Národní park Fulufjället, Švédsko

V tomto národním parku byl zaveden registrační systém, na základě kterého návštěvníci vyplnili registrační karty a současně poskytli své jméno a adresu kvůli následnému zaslání dotazníku poštou. Registrační boxy ale nemohly být k dispozici na všech trasách v parku nebo u nich byly dlouhé fronty, proto se někteří návštěvníci nemohli nebo raději nechtěli zaregistrovat. Z tohoto důvodu byla provedena studie, jejímž cílem bylo zjistit, zda ti, co registrační kartu nevyplňují, mají vliv na reprezentativnost celého vzorku návštěvníků. Proto bylo v rámci studie v terénu několik odborných pracovníků, kteří se

snažili zjistit, proč se někteří návštěvníci neregistrují a zároveň je žádali o dodatečné vyplnění stejné registrační karty, na základě které jim byl zaslán stejný dotazník poštou. Tyto dodatečné odpovědí byly odděleny, zaznamenány a porovnány s odpověďmi těch, kteří dotazník vyplnili na základě vlastní registrace. Bylo zjištěno, že se lišilo asi 15% odpovědí, proto tyto „neregistrace“ mohou mít vliv na reprezentativnost celého vzorku. Zároveň ze studie vyplynulo, že vyplnění registrační karty závisí nejčastěji na tom, zda je u registračních boxů fronta a nejčastěji registraci nevyplňovali lidé, kteří žijí v sousedních zemích, vnímají rozvoj cestovního ruchu více pozitivně a myslí si, že park zbytečně omezuje využití svého území ((Fredman et al, 2006).

Národní park Müritz, Německo

Zajímavý je i příklad z německého národního parku Müritz, kde bylo v roce 2003 zavedeno návštěvnické omezení v důsledku monitoringu návštěvnosti, který poukázal na nadměrnou návštěvnost konkrétních míst. Účelem tohoto návštěvnického omezení byla zejména ochrana jeřábů, kteří se každoročně shromažďovali u jezera Rederang. Návštěvníkům byl umožněn vstup do klidových míst, kde mohli jeřáby pozorovat, pouze na základě vstupenek a maximální počet návštěvníků za jeden večer mohl být 160, přičemž byli zároveň doprovázeni místními průvodci. Tato událost se stala velmi oblíbenou a vyhledávanou a celkem bylo prodáno až 3000 vstupenek za každou sezónu, což svědčí i o spokojenosti návštěvníků, kteří tak mohou být součástí tohoto přírodního zážitku (Sommer, 2012).

5 Charakteristika zájmového území

5.1 Základní informace a vymezení NP Podyjí

NP Podyjí byl vyhlášen roku 1991 s rozlohou 63 km^2 a ochranným pásmem 29 km^2 jako nejmenší NP v ČR. Za státní hranicí, kterou tvoří řeka Dyje, na něj navazuje rakouský NP Thayatal (Patzelt, 2012). Nachází se v jihozápadním okraji jihomoravského kraje v okrese Znojmo, mezi Znojmem a Vranovem nad Dyjí a současně leží na hranici Českého masivu a Karpatské soustavy. Celkem se rozkládá na šestnácti katastrálních územích, které náleží ke dvanácti správním obcím (Plán péče o Národní park Podyjí a jeho ochranné pásmo 2012 - 2020, 2012). Správa NP Podyjí sídlí ve Znojmě a jejím hlavním úkolem je ochrana a péče o cenné ekosystémy. Návštěvnické středisko se nachází v obci Čížov.

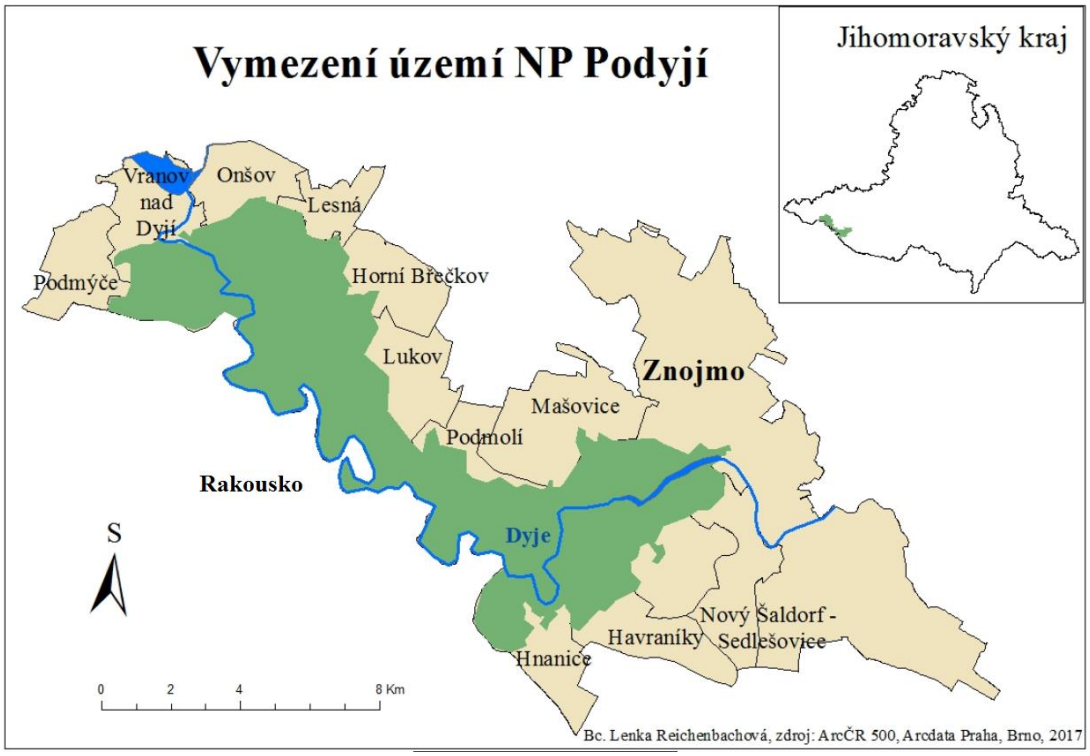

Obr. 6 Poloha NP Podyjí
Zdroj: ArcČR 500, Arcdata Praha, vlastní návrh

Podyjí bylo vyhlášeno národním parkem zejména z důvodu výjimečně zachovalé krajiny říčního údolí, jehož hloubka dosahuje až 220 m. Kaňon řeky Dyje vytváří ojedinělý

říční jev s mnoha meandry, hluboce zařízntými údolími bočních toků, různými skalními útvary, kamennými moři nebo skalními stěnami. Mimořádná je také pestrost rostlin a živočichů, přítomnost přírodě blízkých lesů a unikátních nelesních ploch v podobě vřesovišť a stepních lad (nppodyji.cz, 2012).

Výrazně zahloubené přítoky Dyje a současně prudké svahy jsou ale nebezpečné z hlediska tvorby eroze, která ohrožuje značnou část půdního pokryvu, a také z hlediska znečištění vodních toků rozpustnými látkami přitékajícími ze severu a zajištění rychlého odtoku vody z území, což znemožňuje rozvoj mokřadních společenstev (Kočková a kol., 2001, Škorpík a kol., 2007).

NP Podyjí a rakouský NP Thayatal uzavřely také bilaterální dohodu za účelem společné a koordinované péče o přeshraniční chráněné území. Oba NP získaly také evropský diplom pro chráněná území Rady Evropy a certifikát Federace Europarc, který ověřuje kvalitu této bilaterální spolupráce. Oba NP jsou rovněž zařazeny do kategorie II (national parks) v rámci kategorizace IUCN (Plán péče o Národní park Podyjí a jeho ochranné pásmo 2012 - 2020, 2012).

5.2 Zonace NP Podyjí

Území NP se člení do tří zón s odstupňovanou ochranou přírody dle kvality přírodního prostředí (Kos a kol., 2012):

- **I. zóna** se nachází v jádru území NP, které tvoří údolí řeky Dyje a je minimálně ovlivněno člověkem. Dochází zde k samovolnému vývoji přírodního prostředí, proto jsou zde zakázány veškeré lidské zásahy. Pohybovat se v této zóně je možné pouze po vyznačených turistických stezkách.

- **II. zóna** je tvořena velkou částí lesního komplexu a nezalesněnými plochami, především loukami a vřesovišti. Lesní společenstva zde dosahují přírodě blízkého stavu. Bezlesé plochy jsou v rámci ochrany přírody nejhodnotnější a je nutné je udržovat pomocí odborné páče jako např. pastva či odstraňování náletových dřevin.

- **III. zóna** zahrnuje zemědělsky využívané plochy v okolí přilehlých obcí, vinici Šobes a okrajové partie lesního komplexu. Patří sem území, na kterém se nejvíce podepsala hospodářská činnost člověka a zde povolené přiměřeně využívat krajinu pro turistiku, zemědělství nebo lesnictví.

- **Ochranné pásmo** navazuje na III. zónu a zároveň obklopuje celé území NP. Bylo vytvořeno za účelem chránit území NP před nepříznivými vlivy člověka z okolí a zvýšené péče krajinu a sídla nacházejících se v tomto pásmu.

5.3 Flóra

Na celém území NP se vyskytuje více než 1 200 druhů vyšších rostlin, z nichž 77 je chráněných. Nejvýznamnější jsou např. brambořík nachový, divizna nádherná, kosatec dvoubarvý a měsíčnice vytrvalá. Lesy jsou zde z velké části přírodní nebo přírodě blízké a jsou tvořeny od teplomilných doubrav až po dubové bučiny. Zranitelnost flóry je ovlivněna pohybem turistů mimo značené trasy, kde hrozí sešlap nebo narušení vegetačního pokryvu.

5.4 Fauna

Fauna NP je velmi rozmanitá, což je dáno zejména polohou a zachovalosti území. Nejvíce rozmanité jsou bezobratlí živočichové, které zde zastupuje asi 9 000 druhů, např. tesařík obrovský, jasoň dymnivkový. Z obratlovců jsou to např. dudek chocholatý, čáp černý, puštík obecný, vydra říční, plch velký, vranka obecná, mlok skvrnitý nebo ještěrka zelená. Co se týče zranitelnosti místní fauny, je ohrožena ze strany návštěvníků hlavně v případě cíleného pronásledování, zejména ptáků, nedodržování návštěvního řádu nebo rušení živočichů.

5.5 Evropsky významné lokality a ptačí oblasti

NP Podyjí patří mezi botanicky významná území Evropy. Nachází se zde celkem 6 evropsky významných lokalit (EVL) a ptačí oblast (PO), které jsou vyhlašovány v rámci soustavy NATURA 2000. Předmětem ochrany v jednotlivých EVL jsou jednotlivé dru-

hy rostlin a živočichů a rostlinná společenstva. Populace některých druhů jsou monitorovány. Předmětem ochrany PO jsou populace strakapouda jižního, pěnice vlašské a jejich biotopy. Společně s několika dalšími druhy probíhá jejich pravidelný monitoring. EVL se nachází na území NP nebo jeho ochranného pásma a PO leží převážně na ploše NP, z menší části na ploše ochranného pásma a pouze nepatrná část leží mimo vymezené území NP.

5.6 Turistika v NP Podyjí

Turistické a rekreační využití NP je dáno možnostmi a omezeními vycházejícími ze zákona. Obecně se zákonný systém ochrany NP snaží o využívání NP prostřednictvím únosného turismu bez negativního vlivu na životní prostředí. Správa NP Podyjí podporuje měkké formy turistiky, především pěší turistiku a cykloturistiku, respektující přírodní limity území. Hromadné sportovní aktivity jako např. horolezectví nebo vodní sporty jsou v NP zakázány, stejně jako pohyb mimo značených turistických cest v I. a II. zóně NP.

5.6.1 Pěší turistika

Turistické trasy jsou zavedeny tak, aby návštěvníci mohli poznat typická místa Podyjí – říční údolí, skalní vyhlídky nebo historické památky, a nabízí provozování lehké až středně náročné turistiky. Pěší turistické trasy mají klasické pruhové značení Klubu českých turistů a dosahují celkové délky 76 km. Za hraničními přechody je síť pěších turistických tras napojena na rakouskou turistickou síť.

5.6.2 Cykloturistika

V NP Podyjí jsou ideální podmínky pro provozování cykloturistiky. V letním období je proto v NP často převaha cyklistů nad pěšími turisty. I když okolí NP působí jako rovinná oblast, nachází se zde značný počet náročných turistických tras s výrazným stoupáním kolem kaňonu Dyje. Délka cyklistických tras v NP Podyjí dosahuje 82 km, které opět za státní hranicí navazují na rakouské cyklistické trasy vedoucí přes rakouské příhraničí.

5.6.3 Hipoturistika

Hipoturistika se řadí k rozvíjejícím se odvětvím turistiky. V NP Podyjí není provozována v takové míře jako pěší turistika nebo cykloturistika. Celkově je pro hipoturistiku vyznačeno 50 km značených tras na severu a východě Podyjí, které jsou rozděleny do dvou okruhů, které ale zatím nebyly propojeny. Provozování hipoturistiky také přináší určitá rizika, zejména nebezpečí střetu s turisty nebo výrazné poškozování povrchu nezpevněných cest.

5.6.4 Lyžařská turistika

NP Podyjí nemá příznivé podmínky pro lyžařskou turistiku, zejména kvůli své poloze, reliéfu a klimatu. Provozovat lyžařskou turistiku je možné pouze v krátkých časových úsecích během zimního období, a to pouze v případě bohatých sněhových srážek. Za splnění těchto podmínek se pro tuto aktivitu využívají současné turistické trasy, žádné běžkařské trasy nejsou na území NP vymezeny.

5.6.5 Vodní turistika

Vodní turistika neboli vodáctví je forma turistiky používající k přepravě nejčastěji kánoe nebo rafty. Ve Znojmě je možné splouvat řeku Dyji hned za přehradou, kde končí hranice NP Podyjí. Na řece byly vybudovány v roce 2014 i tři nové skluzy pro vodáky. I když by vodáci měli velký zájem splouvat řeku i v úseku od Vranova nad Dyjí do Znojma, tedy na území národního parku, Správa NP Podyjí chce zde řeku uchovat zcela bez vodáckého provozu. A to hlavně kvůli tomu, že řeka protéká nejpřísněji chráněnou 1. zónou NP a je nepřípustné zde budovat jakákoli zařízení pro vodáky, dále by byly ohroženy přirozené podmínky některých vzácně chráněných druhů žijících v těsné blízkosti řeky. Vodácký provoz také současně zakazují mezinárodní dohody uzavřené v rámci spolupráce s rakouským NP Thayatal (nppodyji.cz, 2016).

6 Metodika

Teoretická část byla zpracována formou literární rešerše s využitím tuzemské i zahraniční literatury a elektronických informačních zdrojů věnujících se cestovnímu ruchu v chráněných územích, únosné kapacitě a monitoringu návštěvnosti. Další část stručně charakterizuje území NP Podyjí.

Ve vlastní práci byla provedena analýza návštěvnosti, jednotlivých rekreačních aktivit a jejich dopadů a byl vytvořen mapový výstup.

Při analýze návštěvnosti se práce opírá o data z monitoringu návštěvnosti, které byly pro účely práce poskytnuty Správou NP Podyjí. Monitoring probíhal v letech 2010 až 2015 celkem na patnácti stálých lokalitách a prostřednictvím automatických sčítačů značky Eco-counter. Tyto sčítače jsou schopny sčítat na základě rozdílu teplot lidského těla a okolního prostředí všechny typy turistů, ale bez jejich rozlišení, identifikovat směr pohybu turistů, sčítat turisty v hodinových intervalech a být v provozu pouze na baterie. Sčítání probíhalo 24 hodin denně nepřetržitě během celého roku.

Obr. 7 Příklad automatického sčítače ve sloupku s dřevěným krytem
Zdroj: Monitoring Národního parku Podyjí, 2016

Sčítače byly ve většině případů umístěny na širších cestách, kde vedle sebe mohlo projít více osob a sčítač byl schopen zaznamenat pouze jednu. Aby se předešlo zkresleným výsledkům, proběhlo v roce 2014 během jednoho dne na stejných místech manuální kalibrační sčítání návštěvnosti, kde podle výsledných údajů byly později vytvořeny pro

každou lokalitu kalibrační koeficienty, pomocí kterých byla přepočítána data zjištěná z automatických sčítačů. Zjištěné výsledky u jednotlivých lokalit shrnuje tabulka č. 5.

Tab. 5 Přehled zjištěných výsledků monitoringu u jednotlivých lokalit za období 2010 - 2015

Lokalita	Kalibrační koeficient	Celková nekalibrovaná návštěvnost	Celková kalibrovaná návštěvnost	Průměrná denní návštěvnost (pracovní dny)	Průměrná denní návštěvnost (nepracovní dny)
Hardeggská lávka	1,19	210 484	247 001	90	185
Hardeggská vyhlídka	1,35	108 182	143 766	54	104
Pašerácká stezka	Bez kalibrace	45 684	45 684	16	35
Větrník	0,93	109 262	100 409	47	53
Žlebský rybník	1,00	64 292	69 287	26	49
Šobes - šíje	1,11	154 429	170 013	60	132
Šobeská lávka	0,87	448 581	377 219	122	317
Andělský mlýn	1,19	77 138	88 725	31	71
Králův stolec	Bez kalibrace	79 880	79 880	25	70
Kraví hora	1,16	231 665	259 847	94	196
Přehrada	1,03	60 437	54 513	19	43
Cesta J. Krejčího	1,33	38 843	48 815	15	42
Sealsfieldův kámen	1,18	114 134	132 300	40	118
Trauznické údolí	1,18	49 841	56 939	17	51
Hamerská lávka	0,99	141 654	137 778	56	91

Zdroj dat: Monitoring Národního parku Podyjí, 2016, vlastní návrh

Všechna následující data z monitoringu použitá v práci jsou kalibrovaná. Celková kalibrovaná návštěvnost vznikla vynásobením kalibračního koeficientu a celkové nekalibrované návštěvnosti. U lokalit Hardeggská vyhlídka a Králův stolec byl automatický sčítač umístěn na přístupu na tyto vyhlídky, proto byla celková návštěvnost následně dělena dvěma.

Dopady turismu byly analyzovány na základě vlastního pozorování v terénu – chování návštěvníků, kvalita cest, množství odpadků, stav vegetace, a to přibližně do 10 m od cest. Mapové výstupy byly zpracovány v programu ArcMap a pro jejich zpracování byla použita veřejně dostupná databáze ArcČR 500 a mapové sady (turistické cesty pro pěší, cyklisty a koně) poskytnuté Správou NP Podyjí.

Pro získání prohlubujících a doplňujících informací byla využita metoda nestandardizovaného rozhovoru se Správou NP Podyjí. Tato metoda je charakteristická větší mírou volnosti než u rozhovoru standardizovaného. Předem byl vytvořen seznam otázek, kterých se rozhovor týkal, ale jejich pořadí nebylo pevně stanoveno a vyplynulo až během rozhovoru podle výpovědi respondenta. Během rozhovoru se také objevily nové otázky a témata, která nebyla předem připravena, ale s předešlými otázkami souvisela. Rozhovor se týkal současné intenzity turistického ruchu v NP, chování návštěvníků, potřeb usměrňování návštěvnosti, ale také zranitelnosti NP a nepozorovatelných negativních dopadů turistického ruchu, které nemohly být při vlastním pozorování zjištěny. Od informací zjištěných prostřednictvím rozhovoru se Správou NP Podyjí se pak odvíjí i samotné výsledky práce.

Další krok vlastní práce spočíval ve vyhodnocení dotazníkového šetření, jehož cílovou skupinou byla návštěvnická populace NP Podyjí, a které se snažilo zachytit základní charakteristiky, postoje a názory návštěvníků NP Podyjí a také jak vnímají současnou intenzitu turistického ruchu v NP. Cílem tohoto šetření bylo zjistit zejména percepční únosnou kapacitu NP Podyjí a také metodou komparace porovnat výsledky s výzkumem Celoroční monitoring návštěvnosti Národního parku Podyjí, který proběhl v roce 2006 a tímto způsobem zjistit, zda se o 10 let později zjištěné údaje změnily. Dotazník použitý

ve výzkumu z roku 2006 je využíván pro dlouhodobý monitoring udržitelného turismu a environmentálního managementu zvláště chráněných částí přírody v ČR i v zahraničí, kvůli čemu mohou mít zjištěná data velký přínos pro Správu NP v této oblasti. To byl jeden z důvodů, proč bylo snahou ponechat dotazník v původní podobě, pouze některé otázky byly vynechány nebo pozměněny.

Otázky zjišťující první nebo opakovanou návštěvu NP Podyjí, roční období návštěvy, způsob dopravy po NP a vnímání společného využívání cest pěšími turisty a cykloturisty jsou sice zahrnuty v obou dotaznících, ale kvůli jinak zvoleným možnostem odpovědí nebo kvůli lepší přehlednosti a snazší interpretaci nejsou porovnávány s předcházejícím průzkumem.

Dotazníkové šetření probíhalo od srpna 2016 do března 2017. Část dat byla zjištěna elektronickou formou s využitím Google formulářů a následnou distribucí dotazníku na sociálních sítích, především na stránkách NP Podyjí a ostatních stránkách zaměřujících se na turistiku a ochranu přírody. Podmínkou pro vyplnění byla návštěva NP Podyjí. Druhá část dat byla získána na předem vybraných místech přímo v terénu. S ohledem na intenzitu návštěvnosti a ochotu respondentů vyplnit dotazník byly vybrány místa určená pro odpočinek – vinice Šobes a Hardeggská vyhlídka. Respondentům byl předán dotazník v tištěné podobě, data z vyplněného dotazníku byla autorkou následně přepsána do Google formuláře.

Z důvodu částečného sběru dat v terénu a snaze zvýšit ochotu respondentů dotazník vyplnit, bylo žádoucí, aby byl dotazník krátký, přehledný a srozumitelný, a aby se pro účely komparace příliš neměnil od dotazníku použitého v rámci projektu v roce 2006. Dotazník obsahoval 20 otázek týkajících se základních charakteristik a názorů návštěvníků NP a 6 identifikačních otázek zjišťujících základní charakteristiky respondentů. Nejčastějším typem otázek byly otázky uzavřené, které byly výběrové (možnost výběru pouze jedné z nabízených alternativ) nebo výčtové (možnost výběru několika nabízených alternativ současně). Dalším typem otázek byly otázky polouzavřené, obsahující variantu „jiné“, která umožňuje respondentovi napsat svou vlastní odpověď. Pouze dvě

byly otevřené, u kterých bylo zároveň nutné provést třídění, a u dvou otázek byla použita tzv. výběrová baterie otázek, u kterých respondent vybírá na každém řádku pouze jednu odpověď.

Výsledky dotazníkového šetření byly zpracovány a znázorněny v programu MS Excel pomocí sloupcových a výsečových grafů. U vybraných jevů byla následně interpretována závislost pomocí kontingenčních tabulek vytvořených rovněž v programu MS Excel. Jelikož bylo u obou průzkumů získáno rozdílný počet odpovědí, data u otázek, které oba průzkumy porovnávají, jsou místo absolutních hodnot znázorněny v procentech. Důležité je také zmínit rozdílnou metodiku sběru dat u obou průzkumů. Zatímco v roce 2006 byl celý průzkum realizován v terénu, dotazníkové šetření o 10 let později kombinovalo částečný sběr dat v terénu i sběr dat elektronickou formou. Z tohoto důvodu je nutné počítat s možnou odlišností vzorků respondentů.

Práce také nerozlišuje mezi pojmy návštěvník a turista. Návštěvníkem i turistou je v této práci chápána každá osoba, která národní park navštívila, bez ohledu na délku návštěvy.

7 Analýza návštěvnosti, dopadů turismu a zranitelnosti NP Podyjí

7.1 Monitoring návštěvnosti v NP Podyjí

Na obr. č. 8 je zaznamenána celková návštěvnost jednotlivých lokalit za monitorované období 2010 - 2015 s použitím kalibrovaných dat.

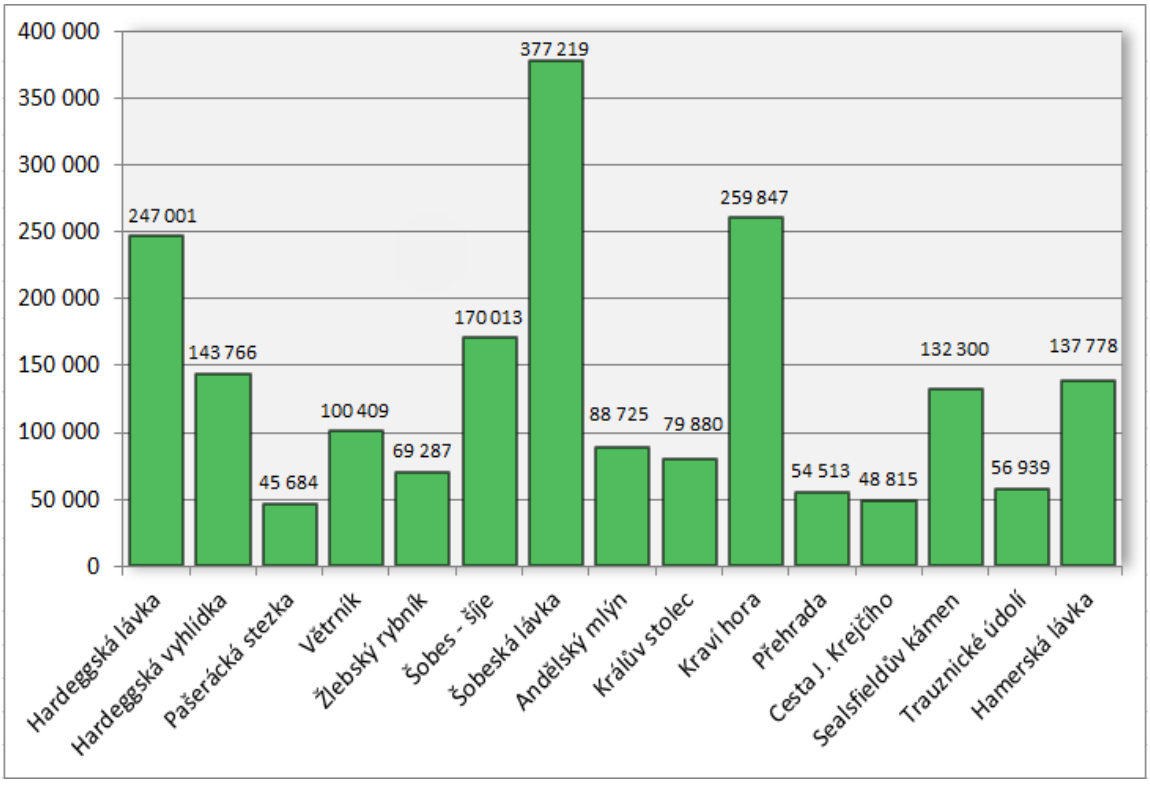

Obr. 8 Celková kalibrovaná návštěvnost NP Podyjí dle jednotlivých lokalit za období 2010 - 2015
Zdroj dat: Monitoring Národního parku Podyjí, 2016, vlastní návrh

Z grafu je patrné, že nejvyšší návštěvnost byla zaznamenána na lokalitě Šobeská lávka, kde byla návštěvnost oproti některým monitorovaným lokalitám až několikanásobně vyšší. To může být způsobeno zejména atraktivitou daného místa, snadnou dostupností a také tím, že je to křižovatka cest. Mezi další místa s vysokou návštěvností se řadí Kraví hora, Hardeggská lávka nebo Šobes – šíje. Vysoká návštěvnost lokality Kraví hora je ovlivněna především její polohou, nachází se v bezprostřední blízkosti města Znojma a je zde odsud snadno dostupná pěšky, proto značná část návštěvníků Kraví hory je tvo-

řena obyvateli Znojma, kteří ji často využívají např. k odpoledním procházkám. Naopak lokalitami s nejnižší návštěvností se staly Pašerácká stezka, Cesta J. Krejčího, přehrada a Trauznické údolí. Z výsledných dat monitoringu je také patrné, že u všech monitorovacích lokalit došlo k prudkému nárůstu návštěvnosti během státních svátků v letní sezóně. Šlo zejména o státní svátky 1. a 8. 5., 5. a 6. 7., 28. 9. a 28. 10. Očekávány výsledek také přináší srovnání průměrné denní návštěvnosti mezi pracovními a nepracovními dny, kde v nepracovních dnech je průměrná denní návštěvnost téměř u všech lokalit více než dvojnásobná.

7.1.1 Vývoj celkové roční návštěvnosti

Jelikož monitoring začal v květnu roku 2010, byl tento rok z přehledu roční návštěvnosti kvůli zkreslení celkových výsledků vyřazen. Sledované období se tak pohybuje od roku 2011 do roku 2015.

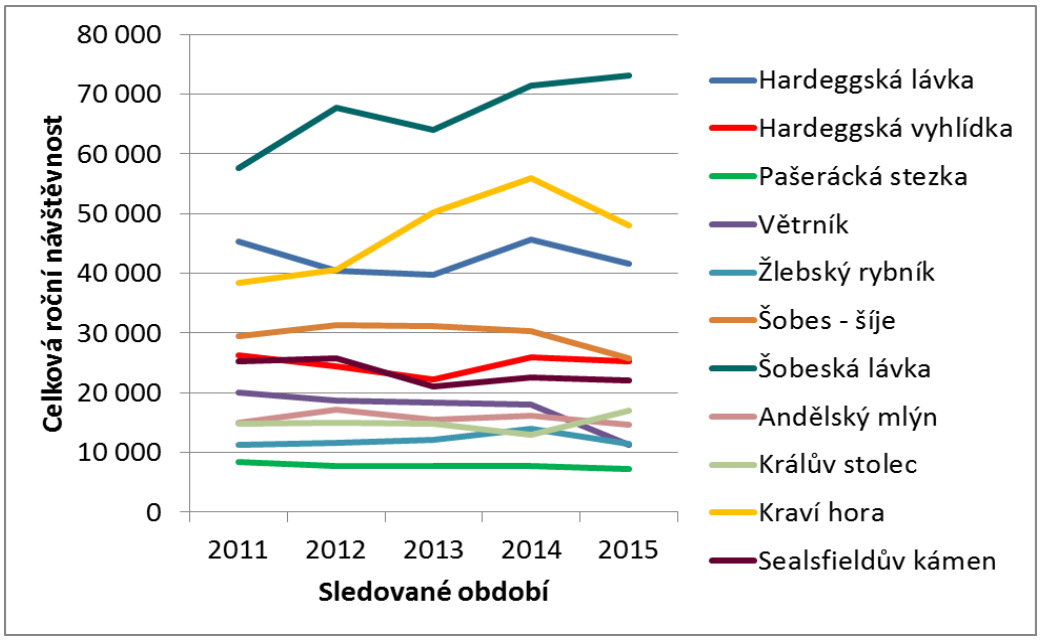

Obr. 9 Vývoj celkové roční návštěvnosti vybraných lokalit v letech 2011 – 2015
Zdroj dat: Monitoring Národního parku Podyjí, 2016, vlastní návrh

Během tohoto období se dá považovat celková roční návštěvnost za konstantní. Nedošlo zde k velkým výkyvům návštěvnosti, návštěvnost se na žádné z vybraných lokalit ve srovnání v letech 2011 a 2015 prudce nesnížila ani nezvýšila. Patrnější rozdíly

v návštěvnosti byly zaznamenány pouze na Šobeské lávce, Kraví hoře a Hardeggské lávce. Dle tohoto trendu se tak v budoucnu neočekává výrazné zvýšení návštěvnosti celého NP Podyjí, což potvrzuje i Správa NP Podyjí, která považuje současnou úroveň návštěvnosti za mírně stoupající, avšak je zatím v únosné míře a výrazně toto území neohrožuje.

7.2 Charakteristika vybraných bodů a tras v NP Podyjí

7.2.1 Šobeská lávka

Obr. 10 Mapa a fotografie lokality Šobeská lávka
Zdroj: mapy.cz, autor

Šobeská lávka přes řeku Dyji se nachází na jihovýchodě NP a spadá do 1. zóny NP. Vede přes ni červeně značená turistická trasa, Greenway Praha-Vídeň a také národní cyklotrasa č. 48. Visutá lávka je určena jak pěším turistům, tak i cyklistům, ale vzhledem k její úzké šířce je nutné se vyhýbat turistům v opačném směru. Nachází se u obce Hnanice, nejbližší parkoviště leží asi 900 m u nově vystavěného hotelu Vinice Hnanice, proto je snadno dostupná i pěším turistům nevyhledávající delší a náročnější turistické trasy. Přímo za lávkou je významné rozcestí, odkud mohou turisté pokračovat po modré nebo žluté trase lemující řeku Dyji pod vinicí Šobes, nebo po červené trase vedoucí k obci Havraníky a v opačném směru přímo na nedalekou vinici Šobes.

Intenzita návštěvnosti: Při monitoringu návštěvnosti dosáhla tato lokalita vůbec nejvyšší návštěvnosti ze všech monitorovaných míst, konkrétně 377 219 návštěvníků za celou dobu monitorování. Průměrná měsíční návštěvnost byla 5 565 a nejnavštěvovanější měsíce byly červenec a srpen, měsíce s nejnižší návštěvností byly leden a únor. S tím souvisí i vysoká sezónnost návštěvnosti celého Podyjí. Na rozdíl od např. Krkonošského národního parku, kde kvůli vhodným podmínkám pro lyžařskou turistiku převládá návštěvnost v zimních měsících, je Podyjí naopak místem s typicky letní návštěvností, přes zimní sezónu je zde návštěvnost velmi nízká. To je způsobeno převážně reliéfem a klimatem Podyjí, kde jsou ideální podmínky pro pěší turistiku a cykloturistiku.

Ve struktuře návštěvníků převažovali během kalibračního sčítání celkem z 61 % cyklisté, z 39 % to pak byli pěší turisté. Lokalita dosáhla nejvyšší návštěvnosti dle mého názoru díky atraktivitě daného místa, blízkosti vinice Šobes i snadné dostupnosti a relativní blízkosti parkovacích ploch. K vysoké návštěvnosti také přispívá, že za lávkou je rozcestí, kde se sbíhá několik turistických tras a odkud mohou turisté pokračovat téměř ve všech směrech. Vzhledem k tomu, že Šobeská lávka má omezenou nosnost a je to průchozí bod, který neumožňuje kvůli nízké poloze výhled do okolí, turisté se zde příliš často nezastavují a vysoká návštěvnost tak zde není patrná.

7.2.2 Šobes – vinice

Obr. 11 Mapa a fotografie lokality Šobes – vinice
Zdroj: mapy.cz, autor

Vinice Šobes patří mezi nejstarší a nejznámější na Moravě. Svojí polohou spadá do jihovýchodní části NP Podyjí a je tvořena vyvýšeným skalním ostrohem, který ze tří stran obtéká Dyje. Přes vinici vede, stejně jako přes Šobeskou lávku, červená turistická trasa, Greenway Praha-Vídeň a národní cyklotrasa č. 48. Cesta od vinice směrem na sever k obci Podmolí má asfaltový povrch s několika vyhlídkovými místy na kaňon řeky Dyje, proto je využívána jak pěšími, tak cyklisty.

Intenzita návštěvnosti: Monitorovací místo se nacházelo na Šobesu – šíji, což je asi o 400 m severněji než Šobes - vinice. Z tohoto důvodu nejsou známy přesné výsledky pro lokalitu Šobes – vinice, ale dá se předpokládat, že návštěvnost je zde ještě o něco vyšší. Šobes - šíji během automatického monitoringu navštívilo celkem 117 013 návštěvníků, čímž se řadí mezi místa s vyšší návštěvností. Průměrná měsíční návštěvnost byla 2 469. Nejfrekventovanějšími měsíci se staly opět červenec a srpen a ze dnů to byla sobota. Co se týká struktury návštěvnosti při kalibračním sčítání, z 80 % to byli cyklisté, z 19 % pěší a 1% tvořily automobily. V lokalitě Šobes – vinice je umístěn stánek s možností ochutnávky místních vín a odpočívadla v podobě laviček, proto je toto místo cílem mnoha turistů a zejména v letních měsících a o víkendech je zde vysoká návštěvnost a plná obsazenost.

7.2.3 Sealsfieldův kámen

Obr. 12 Mapa a fotografie lokality Sealsfieldův kámen
Zdroj: mapy.cz, autor

Sealsfieldův kámen se nachází na skalní stěně ve východní části NP Podyjí, v 1. zóně, odkud je jeden z nejhezčích výhledů do údolí řeky Dyje. Od Šobeské lávky sem vede žlutá turistická trasa pro pěší, která nejprve v údolí kopíruje řeku Dyji a poté se strmě zvedá a je v některých částech nezpevněná nebo tvořená většími kameny. Přes Sealsfieldův kámen pak pokračuje dál kolem Dyje až do Znojma. Pro cyklisty je vyhlídka dostupná po zelené trase vedoucí z obce Popice a Havraníky.

Intenzita návštěvnosti: Vyhlídku během pětiletého období monitoringu navštívilo celkem 132 300 osob, přičemž průměrná měsíční návštěvnost byla 1 945. Z hlediska sezónnosti není tato lokalita ničím výjimečná, opět ji navštívilo nejvíce osob během července a srpna, nejnavštěvovanějším dnem byla sobota. Z hlediska struktury návštěvnosti tentokrát převažují pěší (63 %) nad cyklisty (37 %). Převaha pěších nad cyklisty je podle mého názoru způsobena tím, že cyklistická trasa k Sealsfieldově kameni není součástí dalších tras pro cyklisty. Pokud tedy cyklisté chtějí vidět Sealsfieldův kámen, musí sjet z červené trasy na zelenou a po ní se zpět vrátit na červenou, aby mohli pokračovat dál v obou směrech. To znamená, že Sealsfieldův kámen není průjezdním místem a cyklisté, kteří tuto vyhlídku neplánují cíleně navštívit, z červené trasy ani neodbočí a pokračují dál.

7.2.4 Hardeggská lávka

Obr. 13 Mapa a fotografie lokality Hardeggská lávka
Zdroj: mapy.cz, autor

Hardeggská lávka přes řeku Dyji představuje státní hranici mezi ČR a Rakouskem a spojuje tak oba břehy české i rakouské strany. Přes lávku prochází evropská cyklotrasa EuroVelo č. 13 a z české strany těsně před ní končí zelená a modrá turistická trasa. Na rakouské straně se hned za lávkou nachází městečko Hardegg, které je vyhledávaným turistickým cílem. Hardeggská lávka je dostupná z obce Čížov, který je vzdálený asi 4 km. Zde je i nejbližší parkoviště s turistickým přístřeškem, odkud lze pokračovat po modré turistické trase až ke státní hranici. Cesta je asfaltová, dostatečně široká a je využívána především cyklisty. Z modré turistické trasy vychází zeleně značená turistická trasa, určená pro pěší turisty, protože její povrch je členitý, úzký a není asfaltový. Samotná Hardeggská lávka je dostatečně široká pro vyhnutí cyklistů a pěších a po jejím překročení je možné pokračovat po rakouských turistických trasách.

Intenzita návštěvnosti: Lokalitu navštívilo za sledované období celkem 247 001 návštěvníků, čímž se řadí na 3. nejnavštěvovanější místo. Průměrná měsíční návštěvnost činila 3 547. Z hlediska sezónnosti se jedná opět o lokalitu nejnavštěvovanější v letních měsících – červenec a srpen. Během kalibračního sčítání zde převažovali pěší z 64 %, dále cyklisté z 35 % a zbylé procento tvořili turisté na koloběžkách a ostatní.

7.2.5 Hardeggská vyhlídka

Obr. 14 Mapa a fotografie lokality Hardegská vyhlídka
Zdroj: mapy.cz, autor

Hardeggská vyhlídka je místo na skalním ostrohu, odkud je výhled na městečko Hardegg v Rakousku. Na vyhlídce se nachází turistický přístřešek s lavičkami. Lokalita je opět nejlépe dostupná z obce Čížov. K vyhlídce vede pouze jedna modře značená turistická trasa, na kterou se dá dostat odbočením z hlavní cesty, která dále vede na Hardeggskou lávku. Cesta v tomto úseku je členitá a nezpevněná, ale protože vyhlídka je od hlavní asfaltové cesty vzdálená pouze 500 m, s oblibou ji navštěvují i cyklisté.

Intenzita návštěvnosti: Celková návštěvnost této lokality byla 143 766 návštěvníků. Měsíční průměr byl 2 070 návštěvníků, který je ale stejně jako u ostatních lokalit ovlivněn vysokou sezónností návštěvnosti. Zatímco průměrné návštěvnosti v měsíci lednu se pohybovaly pouze okolo 200 návštěvníků, v letních měsících to bylo naopak skoro 6 000 návštěvníků měsíčně. Ve dni kalibračního sčítání převažovali na vyhlídce pěší (76 %), zbytek tvořili cyklisté (24 %). V letních měsících, a to hlavně o víkendech nebo státních svátcích, je zde pociťována vysoká návštěvnost, protože všichni turisté míří do turistického přístřešku kvůli nejlepšímu výhledu, který bývá často plně obsazen, a někteří turisté musí čekat, až se zde místo uvolní.

7.2.6 Trasa Podmolí – Hnanice (Hotel Vinice Hnanice)

Obr. 15 Mapa trasy Podmolí – Hnanice (Hotel Vinice Hranice)
Zdroj: mapy.cz

Zvolená trasa kopíruje trasu Greenway Praha-Vídeň, měří 6,5 km a je využívána cyklisty i pěšími chodci. Výchozí bod má v obci Podmolí, kde je možné parkování. Turistům je k dispozici pro odpočinek turistický přístřešek kousek za obcí Podmolí. Celá trasa vede lesem, pouze vymezený začátek a konec trasy je nezalesněný. Má asfaltový povrch a je dostatečně široká pro vyhnutí se cyklistů a chodců. Na trase se nachází několik rozcestí s turistickými ukazateli a směrovkami. Zvolená trasa zhruba v polovině navazuje na červeně značenou turistickou trasu a dále prochází vinicí Šobes, přes Šobeskou lávku a končí u hotelu Vinice Hnanice v obci Hnanice. Toto místo je dle mého názoru jedním z nejvytíženějších nástupních bodů v celém NP, a to hlavně díky blízkosti hotelů v Hnanicích, dobré dostupnosti ze Znojma, přítomnosti parkoviště a i blízkosti samotné vinice Šobes. Trasu je samozřejmě možné absolvovat i v opačném směru, ale vzhledem k tomu, že v opačném směru je nutné několikrát překonat velké stoupání, je hlavně pro cyklisty příjemnější začít v Podmolí a pokračovat přes Šobes do Hnanic.

Intenzita návštěvnosti: I když je to jedna z nejfrekventovanějších tras v NP, vzhledem k tomu, že je dostatečně široká jak pro pěší chodce, tak pro cyklisty, vysoká intenzita návštěvnosti zde není nijak omezující.

7.2.7 Trasa Hnanice (hotel Vinice Hnanice) – Znojmo (přehrada)

Obr. 16 Mapa trasy Hnanice (hotel Vinice Hnanice) – Znojmo (přehrada)
Zdroj: mapy.cz

Vybraná trasa měří 11,3 km, nachází se ve východní části NP a má výchozí bod u hotelu Vinice Hnanice v Hnanicích. Dále pokračuje okolo Šobeské lávky k vyhlídce Sealsfieldův kámen, po cestě Jaroslava Krejčího přes Trauznické údolí až ke znojemské přehradě, kde je k dispozici autobusová zastávka i parkoviště. Kromě nástupního a výstupního bodu celá trasa prochází 1. zónou NP a kopíruje žluté značenou turistickou trasu, která je určena výhradně pěším turistům, jelikož cesta je nezpevněná, v některých místech kamenitá i velmi úzká, kde by bylo obtížné vyhýbání se cyklistů a pěších, a zároveň je nutné překonat velký výškový rozdíl. Z hlediska přírodních zajímavostí je tato trasa velmi atraktivní, po cestě se nachází skalní útvary, tzv. kamenná moře, vyhlídka Sealsfieldův kámen, znojemská přehrada, a jelikož trasa vede značnou část v bezprostřední blízkosti břehů Dyje, je zde možné vidět její bohatou flóru a faunu.

Intenzita návštěvnosti: Trasa je určena pouze pro pěší, což se projevuje i v intenzitě návštěvnosti, která zde není vysoká. To potvrzují i data z monitoringu návštěvnosti. Pokud nebudeme brát v úvahu Sealsfieldův kámen jako vyhlídkový bod, kde bývá obecně návštěvnost vyšší, lokality Trauznické údolí, Cesta Jaroslava Krejčího a přehrada, kterými daná trasa prochází a kde monitoring probíhal, naměřené hodnoty jsou zde jedny z nejnižších. U Trauznického údolí byl celkový počet turistů 56 939, u přehrady

54 513 a u cesty J. Krejčího pouze 48 815, což je několikanásobně méně než např. u Šobeské lávky, kde návštěvnost dosáhla 377 219. Nejvyšší návštěvnost je tak hned na začátku trasy, u rozcestí Pod Šobesem, kde pouze část turistů pokračuje po žluté turistické trase.

7.2.8 Trasa Čížov - Hardegg

Obr. 17 Mapa trasy Čížov – Hardegg
Zdroj: mapy.cz

Zvolená trasa zahrnuje cestu z obce Čížov do rakouského městečka Hardegg, měří pouze 4,1 km a kopíruje modře značenou turistickou trasu. Jak už bylo zmíněno výše, je určena pro pěší i cyklisty, jelikož je asfaltová a dostatečně široká. Nejbližší parkoviště, které mohou návštěvníci využít je před obcí Čížov. Po cestě je i několik turistických rozcestí a směrem k Hardeggské lávce do údolí řeky Dyje je nutné překonat výrazné klesání. Cílem většiny turistů je právě Hardegg, odkud lze pokračovat po rakouských turistických trasách, ale většina z nich se vrací stejnou cestou zpět.

Intenzita návštěvnosti: Tato trasa je jednou z nejvytíženějších a nejnavštěvovanějších, ale jelikož je dostatečně široká, není zde omezující společný pohyb pěších a cyklistů a díky asfaltovému povrchu cesty je zde zamezeno sešlapování vegetace a vyšší návštěvnost tak nemá negativní vliv na kvalitu přírodního prostředí.

7.3 Dopady rekreačních aktivit na chráněné území

Vysoká návštěvnost a chování návštěvníků, porušující návštěvní řád, může mít negativní dopady v oblasti ochrany přírody. Tyto dopady lze rozdělit na ty, které jsou běžně pozorovatelné pouhým okem a ty, které obvykle běžně patrné nejsou (lze je zjistit pouze na základě specializovaného měření, výzkumu nebo monitoringu). Dopady rekreačních aktivit jsou definovány na základě vlastního pozorování a zjištění a prostřednictvím rozhovoru se Správou NP o této problematice.

7.3.1 Dopady pozorovatelné

Z pohledu Správy NP Podyjí nejvýznamnější dopady způsobuje nekázeň návštěvníků, ne jejich množství. Návštěvníci porušují zákaz vjezdu, pohybují se mimo značené turistické cesty, jezdí na čtyřkolkách i po nezpevněných lesních cestách, cyklisté využívají pěší turistické trasy, nebo je zde provozováno nelegální vodáctví.

Cyklisté se pohybují na pěších turistických cestách, zejména na Pašerácké stezce a žlutě značené pěší turistické trase vedoucí z rozcestí Šobes na Sealsfieldův kámen. Jelikož obě cesty mají nezpevněný povrch, jsou v některých místech velmi úzké a s výrazným stoupáním, dochází zde jednak ke střetům s cyklisty a pěšími chodci, tak také k většímu riziku poškození těchto cest.

Vodáci se pohybují ve směru od Vranova nad Dyjí a pohybem po řece narušují říční prostředí a také ruší živočichy v blízkosti vodního toku. Ale jelikož v řece Dyji bývá v tomto úseku velmi málo vody, která je pro vodáctví nedostatečná, začíná trend nelegálního vodáctví ustupovat.

Další činností, která je v souladu s návštěvním řádem zakázána a kterou turisté porušují je pohyb turistů mimo vyznačené cesty v I. zóně NP. K pohybu mimo vyznačené turistické cesty dochází často při houbaření. Během houbařské sezóny lidé často zároveň porušují i zákaz vjezdu, aby se k cílovým místům dostali co nejblíže. Přitom se jedná převážně o návštěvníky z blízkého okolí. Protože ale houbařská sezóna trvá krátkou dobu a není pravidelná, pohyb návštěvníků mimo značené cesty nemá výrazný negativ-

ní dopad na místní ekosystémy. V národním parku ale existují i místa, kde nevadí, že návštěvníci pohybují mimo vyznačené trasy. Jedná se např. o vřesoviště u Havraníků a Hnanic nebo o některé části luk nebo lesů.

Podstatné je, že všechny výše zmíněné činnosti nemají masový charakter, v současnosti se jedná např. o několik málo desítek případů za rok, tudíž i dopady způsobené těmito činnostmi jsou zatím pouze minimální. Důležité je zmínit také to, že se jedná spíše o návštěvníky ze Znojemska a zejména z nejbližšího okolí, pro které je existence parku samozřejmou a běžnou součástí každodenního života. Návštěvníci ze vzdálenějších lokalit intenzivněji vnímají, že jsou na území NP, kvůli kterému často cestují z větších vzdáleností, a proto si i pobytu zde více váží a chovají se ukázněněji.

Co se týká nepořádku podél cest a na odpočívadlech, na území NP se nenachází odpadkové koše, návštěvníci jsou vedeni k tomu, aby si odpadky nosili zpět domů. Koše zde nejsou umístěny z toho důvodu, že by zde byl problém s jejich odvážením a místa, kde by byly umístěny, by se musela často kontrolovat. Současná situace je taková, že lidé se chovají ve většině případů ukázněně a odpadky leží na zemi pouze výjimečně.

7.3.2 Dopady zběžným pohledem nepozorovatelné

Mezi dopady, které jsou na první pohled nepozorovatelné, lze zařadit úbytek počtu některých druhů ptáků, který je způsoben vyšším ruchem a hlukem během sezóny. Ptáci potřebují k hnízdění absolutní klid, proto je možné větší počet chráněných druhů ptáků než NP spařit např. v údolí řeky Jevišovky nacházející se mimo území NP, kde i přes větší klid na rozdíl od NP nemají ideální podmínky k hnízdění. V souvislosti s hnízděním a výskytem chráněných druhů ptáků má území NP daleko větší potenciál, než je ve skutečnosti využitý. Dle sdělení pracovníků NP zde nejsou problémy např. s nelegálním vybíráním vajec z hnízd nebo s nelegálním pytláctvím, protože jejich přesné umístění zná pouze několik ornitologů.

7.3.3 Seznam rekreačních aktivit a shrnutí jejich dopadů v NP

Následující tabulka shrnuje jednotlivé rekreační aktivity v NP Podyjí a jejich možný negativní dopad na chráněné území:

Tab. 6 Rekreační aktivity a jejich dopad v NP

Rekreační aktivity a činnosti	Dopady
Pěší turistika	Pěší turistika zatím nemá významné pozorovatelné negativní dopady. Lze však očekávat, že by pohyb návštěvníků mohl působit rušivě na populace především živočišných druhů (včetně zvláště chráněných). Na lokalitách s mělkým půdním profilem by mohlo docházet k intenzivnějším sešlapům a potažmo k erozi půdy.
Cykloturistika	Při pohybu po pěších cestách a při neuvážené cyklistice na horských kolech může docházet ke střetům s chodci a k narušování povrchu nezpevněných cest, které nejsou určeny pro cyklisty. Ve svažitém terénu v místech s prudkým stoupáním a klesáním je cesta ohrožena erozí a splachem poškozené půdy při deštích.
Hipoturistika	Pro jízdu na koních jsou v NP vybudovány dvě speciální trasy s povrchem určeným pro jízdu na koních, proto tato aktivita z tohoto pohledu nemá negativní dopady, hipoturistice se navíc v NP nevěnuje velký počet lidí, pouze možné znečištění cest výkaly.
Vodáctví	Přestože je vodáctví v NP zakázáno, ojediněle se zde objevují případy nelegálního vodáctví. Čím nižší je hladina vody v řece, tím větší negativní dopady může vodáctví způsobit - narušování říčního prostředí, zejména poškození rostlin pod hladinou pádly, ničení rostlin při brodění řekou, při přenášení lodí přes mělčiny, hluk, který ruší živočichy žijící v blízkosti řeky i v samotné řece.
Jízda na čtyřkolkách	Jelikož je pro řidiče čtyřkolek atraktivnější jízda po nezpevněných cestách, jsou jízdou na čtyřkolkách ohroženy zejména tyto cesty, a to tak, že hrozí ničení jejich povrchu – stopy od kol, zejména po dešti, kdy cesty nejsou suché, horší estetický vzhled cest, větší riziko eroze, ohrožení bezpečnosti ostatních návštěvníků. Je to také typ aktivity, kdy se s rostoucím počtem

	čtyřkolek bude prudce zvyšovat závažnost těchto dopadů, tzn., že větší počet čtyřkolek bude mít daleko viditelnější dopady než např. větší počet turistů pohybujících se mimo vyznačené cesty.
Porušování zákazu vjezdu u automobilů	Nejčastější místo, kde je porušován zákaz vjezdu je trasa od Čížova k Hardeggu, kde je asfaltová cesta, proto kromě hluku, zápachu a možnému střetu s návštěvníky, kteří se pohybují po celé šířce cesty, protože počítají se zákazem vjezdu automobilů, nehrozí žádné významnější dopady. Nejčastěji při houbaření lidé parkují za značkou zákazu vjezdu, pokud se ale jedná o malou vzdálenost, tato činnost také nemá významnější dopady.

Zdroj: vlastní návrh

Jak již bylo zmíněno výše, vzhledem k nízké intenzitě jsou tyto dopady zatím pouze minimální.

7.3.4 Usměrňování počtu nebo nežádoucího chování návštěvníků

Díky vysoké návštěvnosti a pohybu návštěvníků mimo vyznačené cesty byl v posledních letech vyvíjen tlak na Fládnitzské vřesoviště, zejména na oblast, odkud je výhled na vinici Šobes. Vysoká návštěvnost byla z velké části způsobena kvůli nově vybudovanému hotelu Vinice Hnanice v těsné blízkosti vřesoviště. Jelikož se vyhlídka nachází v I. zóně NP na skalním ostrohu a vyskytuje se zde např. zvláště chráněný křivatec český nebo koniklec velkokvětý, bylo nutné zajistit větší bezpečnost návštěvníků, kteří se po skalách pohybovali nekontrolovatelně, zvýšit ochranu těchto rostlin a zabránit dalšímu poškozování této lokality. Proto zde byla vybudována vyhlídka s názvem Devět mlýnů, se zábradlím a s nově značenou turistickou trasou, která vede od Hnanic nebo Havraníků.

Vybudování vyhlídky lze považovat jako příklad dobré praxe při spolupráci Správy NP Podyjí a místních podnikatelů (vinařů a provozovatelů ubytovacích zařízení), kteří slíbili využívání této lokality v souladu s pravidly šetrného turismu. Dobrovolně se např. zavazují k tomu, že na vyhlídce ani v jejím okolí nebudou organizovat hromadné akce s větším množstvím lidí ani jakékoliv akce komerčního charakteru, nebudou dopravovat

klienty motorovými vozidly do bezprostřední blízkosti vyhlídky a naopak budou doporučovat návštěvu této vyhlídky s ohledem na ochranu přírodních hodnot tohoto místa, propagovat lokalitu jako jeden z mnoha dalších cílů této oblasti a spolupracovat s orgány ochrany přírody (nppodyji.cz, 2014).

V ostatních lokalitách Správa NP považuje současnou intenzitu návštěvnosti za únosnou, proto ji zatím není třeba podobným způsobem usměrňovat.

7.4 Souhrnná charakteristika vybraných bodů a tras v NP Podyjí

Na základě zjištěných informací z analýzy návštěvnosti a dopadů turismu je sestavena tabulka č. 8, která shrnuje celkovou charakteristiku vybraných bodů a tras v NP Podyjí současně s intenzitou návštěvnosti.

Pro určení intenzity návštěvnosti bylo sestaveno pět intervalů, dle celkové kalibrované návštěvnosti NP Podyjí v letech 2010 až 2015, které interpretují intenzitu návštěvnosti od 1 do 5 (1 nejmenší, 5 největší). Nejprve bylo určeno variační rozpětí R jako rozdíl mezi maximální a minimální hodnotou návštěvnosti, tzn. R = 377 219 – 45 684 = 331 535. Jelikož bylo předem zvoleno pět intervalů k = 5, dále byla vypočtena šířka intervalů jako h = R/k, tzn. h = 331 535/5 = 66 307. Výsledné intervaly, které reprezentují počet návštěvníků, spolu s četností monitorovaných lokalit a výslednou intenzitou návštěvnosti shrnuje tabulka č. 7.

Tab. 7 Intenzita návštěvnosti

Počet návštěvníků	Četnost lokalit	Intenzita návštěvnosti
(0 – 66 307>	4	1
(66 307 – 132 614>	5	2
(132 614 – 198 921>	3	3
(198 921 – 265 228>	2	4
(265 228 a více	1	5

Zdroj: vlastní návrh

Tab. 8 Souhrnná charakteristika vybraných bodů a tras v NP Podyjí

Název lokality	Charakteristika lokality	Intenzita návštěvnosti (1 - 5)
Šobeská lávka	Technická zajímavost, lávka přes řeku Dyji, nutné vyhýbání se cyklistům a pěším, významné rozcestí a průchozí bod, v bezprostřední blízkosti zpevněná i nezpevněná cesta bez viditelného výšlapu, snadná dostupnost - blízkost parkovací plochy, žádné viditelné odpadky, vysoká sezónnost	5
Šobes - vinice	Přírodní zajímavost, významné cílové turistické místo s vysokou koncentrací návštěvníků a s možností odpočinku, charakter lokality spíše plošný, zpevněný povrch bez viditelného poškození návštěvníky, bez odpadků, vysoká sezónnost	4
Sealsfieldův kámen	Přírodní zajímavost – na kamenitém ostrohu nad řekou Dyjí, bodový charakter lokality – vyhlídka, kamenný povrch – nehrozí sešlap půdy, v lesním prostředí, obtížnější dostupnost – kopcovitý terén a větší vzdálenost parkovacích ploch, kvůli tomu nižší intenzita návštěvnosti s vysokou sezónností	3
Hardeggská lávka	Státní hranice, lávka přes řeku Dyji na začátku města Hardegg – významné turistické centrum, dostatečně široká pro střet cyklistů a pěších chodců, dřevěný povrch, kolem ní asfaltový povrch - nehrozí poškození v důsledku vysoké návštěvnosti, z české strany obtížněji dostupná - větší vzdálenost od nejbližší parkovací plochy (více než 4 km), vede k ní náročnější kopcovitý terén, vysoká sezónnost	4
Hardeggská vyhlídka	Přírodní zajímavost, bodový charakter lokality - vyhlídka, není průjezdním bodem, v lesním prostředí, dostupná po nezpevněné lesní cestě, navštěvovaná spíše cyklisty, nejsou viditelné negativní dopady návštěvnosti – bez odpadků a bez	3

	neregulovaného sešlapání půdy	
Trasa Podmolí – Hnanice (Hotel Vinice Hnanice)	Cyklistická i pěší trasa, asfaltový povrch bez rizika poškození vysokou návštěvností, spíše nenáročná turistická trasa, vede přes vinici Šobes, parkovací plochy v Podmolí i u hotelu Vinice Hnanice (významné nástupní body)	5
Trasa Hnanice (Šobeská lávka) – Znojmo (přehrada)	Trasa pouze pro pěší, málo široká, využívají ji cyklisté – hrozí střet pěších a cyklistů i riziko poškození cest, nezpevněný a členitý povrch s vysokým stoupáním, převážně v lesním prostředí, nižší návštěvnost s vysokou sezónností	2
Trasa Čížov - Hardegg	Cyklistická i pěší trasa, dostatečně široká pro střet cyklistů i pěších, asfaltový povrch – nehrozí riziko poškození cest vyšší návštěvností, převaha cyklistů nad pěšími chodci, převážně v lesním prostředí	4

Zdroj: vlastní návrh

7.5 Hodnocení zranitelnosti

Obecně platí, že čím je území přirozenější, tím je ohroženo větší zranitelností. Přirozené a zároveň nejvíce chráněné jsou v NP Podyjí nelesní plochy (především vřesoviště a stepní lada), které jsou proto i potenciálně zranitelné. Jelikož se ale tyto vysoce chráněné lokality nachází v I. zóně NP převážně na prudkých svazích nad řekou Dyjí nebo na skalních útvarech, nevede přes ně žádná turistická trasa a návštěvníci se tak na ně prakticky nemohou dostat, z hlediska turismu tak nejsou ohroženy. Nelesní plochy a bezlesá stanoviště jsou ale ohroženy zarůstáním, které podporuje především zemědělství a obhospodařování blízké zemědělské krajiny. Vysoký obsah dusíku v půdě, díky hnojení, zarůstání bezlesých lokalit ještě urychluje. Závažnost tohoto zarůstání potvrzuje i analýza změn krajiny, kde v roce 1841 byl NP tvořen lesy pouze z 66 %, ale v současnosti lesy zabírají již více než 90 % rozlohy parku (Čížek, Miklín, 2016). Pokud bude zarůstání pokračovat, hrozí, že se bude vegetace na území NP homogenizovat a může tak docházet ke snižování biodiverzity. Otázkou tedy zůstává, jestli nechat území národního parku v tzv. bezzásahovosti nebo konkrétními zásahy zastavit nebo alespoň zpomalit zarůstání parku.

Vyšší zranitelnost má také samotné údolí řeky Dyje. Jelikož se NP nenachází v horách, ale v nížině, do údolí se snadno dostanou hnojiva ze zemědělského obhospodařování blízké krajiny. Za hranicemi NP, především na severní straně, dochází k intenzivnímu obhospodařování půdy. Hnojiva a ostatní chemické látky se tak dostávají do údolí, což má negativní vliv na vodu i na půdu v NP. Správa NP se proto snaží o prosazení jiného typu obhospodařování. Zranitelné jsou i prudké svahy, které ohrožuje možná tvorba eroze. Existuje zde i určitá zranitelnost organismů žijících v řece. Z blízké Vranovské přehrady přitéká studenější voda, než kdyby v blízkosti přehrada nebyla, a z toho důvodu se v řece vyskytuje méně organismů, které nejsou příliš citlivé na teplotu vody.

Rostlinná společenstva jsou ohrožena vysokým obsahem dusíku v půdě, což souvisí se změnou obhospodařování blízkých pozemků a se zemědělstvím. Samotné lesy v NP jsou přírodě blízké a z počtu zastoupených druhů velmi rozmanité, tudíž nejsou ohroženy rozsáhlými velkoplošnými kalamitami.

7.6 Mapový výstup

Na základě dat z monitoringu návštěvnosti byl vytvořen mapový výstup, který zaznamenává intenzitu návštěvnosti na monitorovacích lokalitách v prostoru. V mapě jsou rovněž znázorněny turistické trasy pro pěší, cyklisty i koně, aby byla viditelná místa překryvu těchto cest, kde by mohlo docházet k možným střetům turistů provozujících rozdílné formy turistiky.

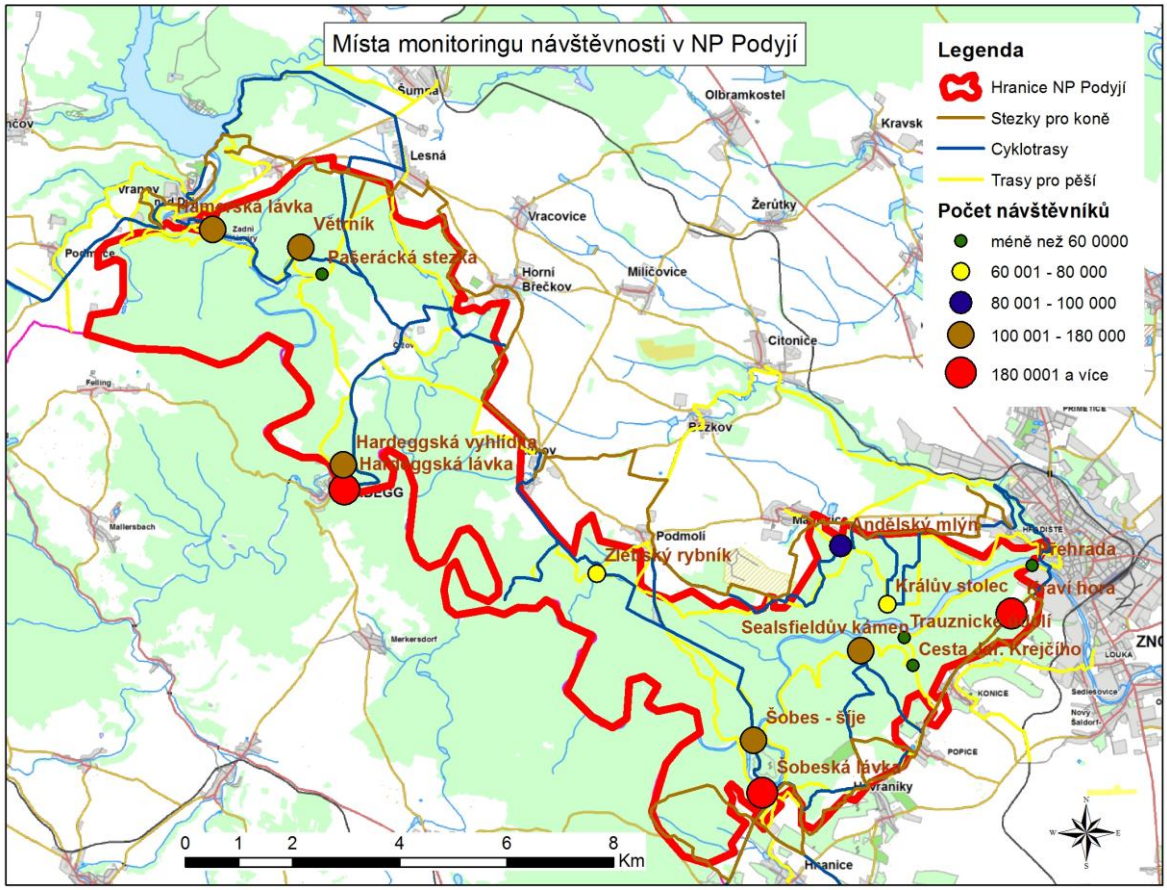

Obr. 18 Místa monitoringu návštěvnosti v NP Podyjí
Zdroj: Správa NP Podyjí, ArcČR 500, Arcdata Praha, vlastní návrh

8 Dotazníkové šetření

8.1 Vyhodnocení dotazníkového šetření

Snahou bylo dosáhnout co nejvyšší reprezentativnosti souboru, proto byl při sběru dat v terénu použit nahodilý výběr respondentů. Celkem bylo nasbíráno 206 odpovědí. V případě prvního výzkumu v roce 2006 bylo nasbíráno celkem 251 odpovědí. I když byla u obou průzkumů snaha o zajištění co nejvyšší reprezentativnosti, je nutné počítat s mírnou odlišností obou vzorků respondentů, a to především kvůli rozdílné metodice sběru dat, kde byl první průzkum realizován v terénu, ale průzkum o 10 let později kombinoval částečný sběr dat v terénu i sběr dat elektronickou formou. Některé komentáře jsou také doplněny informacemi získanými prostřednictvím rozhovoru se Správou NP Podyjí souvisejícími s daným tématem.

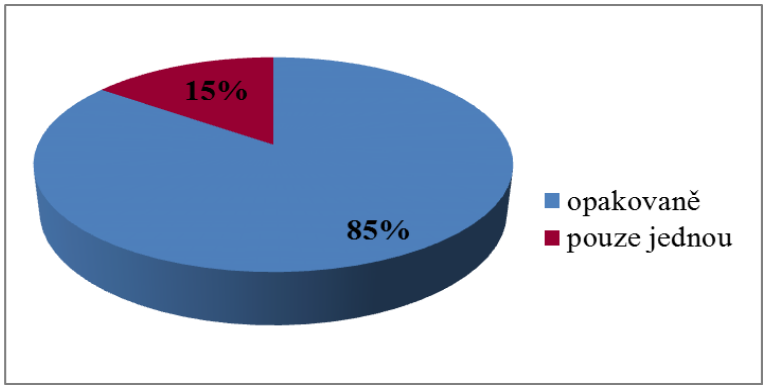

Obr. 19 Typ návštěvy v NP Podyjí
Zdroj: vlastní návrh

Z celkového počtu 206 respondentů jich pouze 15 % navštívilo NP Podyjí pouze jednou. Zbylých 85%, v absolutním počtu 176 respondentů, zde bylo opakovaně.

Další otázka se týkala ročního období v době návštěvy NP. U těch, co navštívili NP pouze jednou, což je v absolutním počtu pouze 30 respondentů, bylo jejich nejčastějším ročním obdobím návštěvy léto (viz obr. 19). Zbylých 27 % bylo v NP na jaře a 13 % na podzim. Odpověď „v zimě“ neuvedl ani jeden respondent.

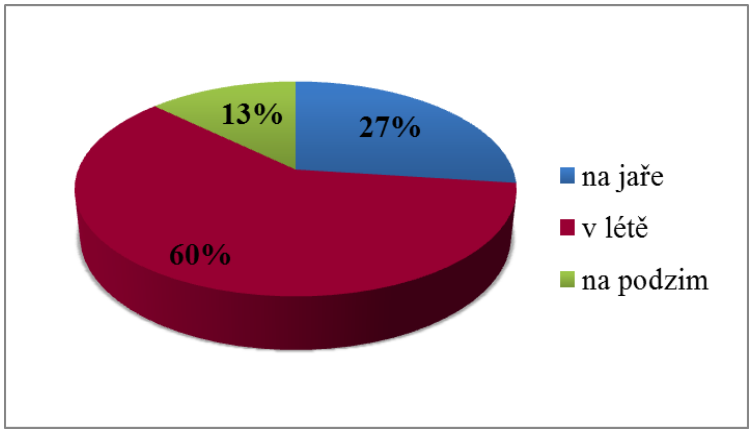

Obr. 20 Roční období návštěvy respondentů, kteří navštívili NP jednou
Zdroj: vlastní návrh

Ti, co navštívili NP opakovaně, mohli u otázky s výběrem ročního období vybrat více odpovědí, proto součet odpovědí v absolutních hodnotách nedává dohromady celkový počet respondentů, kteří navštívili NP opakovaně, ale celkový počet odpovědí na tuto otázku. Opět nejvíce respondentů uvedlo jako nejčastější roční období návštěvy léto, dále pak jaro, podzim a nejméně zimu.

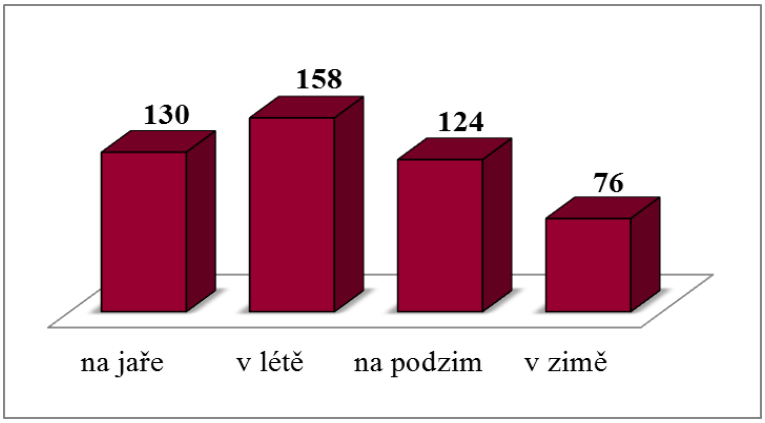

Obr. 21 Roční období návštěvy respondentů, kteří navštívili NP opakovaně
Zdroj: vlastní návrh

Z prvního grafu je patrná vysoká sezónnost návštěvnosti, která je nejvyšší v letní sezóně. To je dáno zejména tím, že v zimě už není území pro návštěvníky atraktivní. To se projevuje i v poptávce po ubytování, kdy je v zimních měsících, kromě významnějších a atraktivnějších hotelů v blízkosti NP - Vinice Hnanice a Happy Star, téměř nulová. Např. běžkařská sezóna trvala v zimě 2016/2017 pouze tři dny a stává se tak

v posledních letech stále více ojedinělou. Sezóna pak začíná už převážně v dubnu, ale v této době ještě převážný podíl návštěvníků tvoří ti z blízkého okolí, kteří NP využívají k jednodenním výletům. Hlavní sezóna pak začíná až od června a trvá z pravidla do září, kdy do NP přijíždí i turisté mimo okres Znojmo. Sezóna se v závislosti na počasí může prodloužit až do začátku listopadu, ale zde platí stejná situace jako na jaře, návštěvníci jsou tvořeny pouze těmi z blízkého okolí. U těch, kteří NP navštívili opakovaně, také převažuje roční období návštěvy v létě, ale vyšší návštěvnost je zaznamenána i na jaře a na podzim, což může potvrzovat to, že sezóna začíná už v dubnu a může trvat až do konce října. Dá se předpokládat i to, že převážná část návštěvníků na jaře, na podzim i v zimě je tvořena těmi, kteří bydlí v blízkém okolí a NP navštěvují pouze v rámci jednoho dne.

Další otázka zjišťovala nejčastější délku návštěvy či pobytu v NP a odpovědi jsou již srovnávány s předešlým průzkumem. Polovina respondentů strávila v NP pouze jeden den (51 %), víkend zde strávilo 24 % respondentů, týden 17 % a déle než jeden týden pouze 8 %.

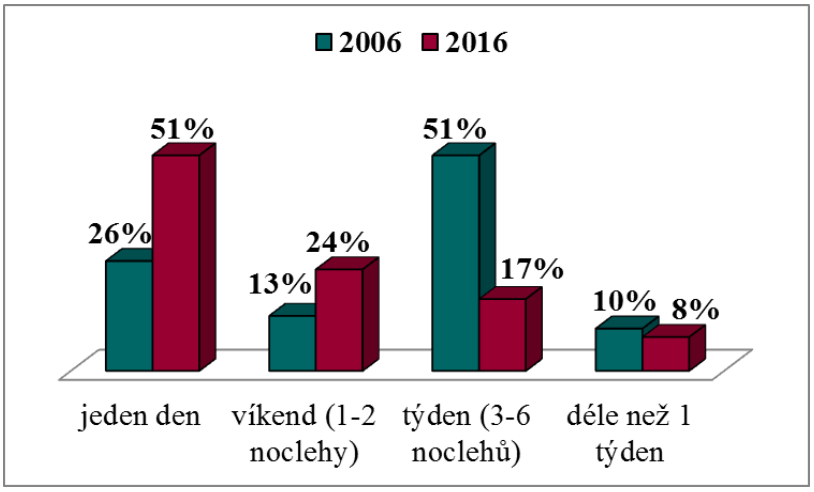

Obr. 22 Nejčastější délka návštěvy či pobytu v NP
Zdroj: vlastní návrh

Výsledky se však liší od průzkumu z roku 2006, kdy více než polovina respondentů uvedla odpověď týden (51%), 26 % uvedlo jeden den, 13 % víkend a 10 % déle než jeden týden. Odlišné výsledky mohou být dány např. odlišností obou vzorků responden-

tů, kde průzkum v roce 2006 byl realizován pouze v letní sezóně a respondenti byli dotazováni pouze přímo v místě NP, proto zde byla větší šance oslovit turisty, kteří nepochází z blízkého okolí a tím pádem zde v rámci delšího pobytu stráví větší počet dní.

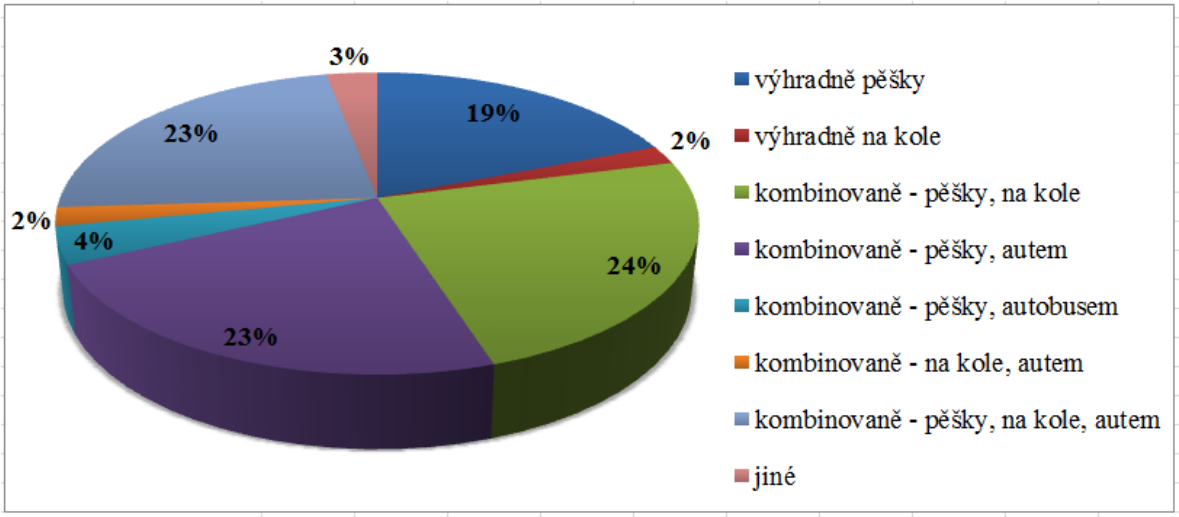

Obr. 23 Nejčastější typ dopravy po NP
Zdroj: vlastní návrh

Co se týče nejčastějšího typu dopravy po NP, odpovědi respondentů byly převážně vyrovnané, nejvíce z nich se po NP dopravuje kombinovaně – pěšky a na kole (24 %), kombinovaně – pěšky a autem (23%), kombinovaně s využitím auta, kola a chůze (23%) a výhradně pěšky (19 %). Zbylá část z nich využívá jinou kombinaci těchto prostředků a 3 % uvedla jiný typ dopravy, který v možnostech uveden nebyl, a to kolobě-žku, in-line brusle, běžky nebo chůzi s kočárkem.

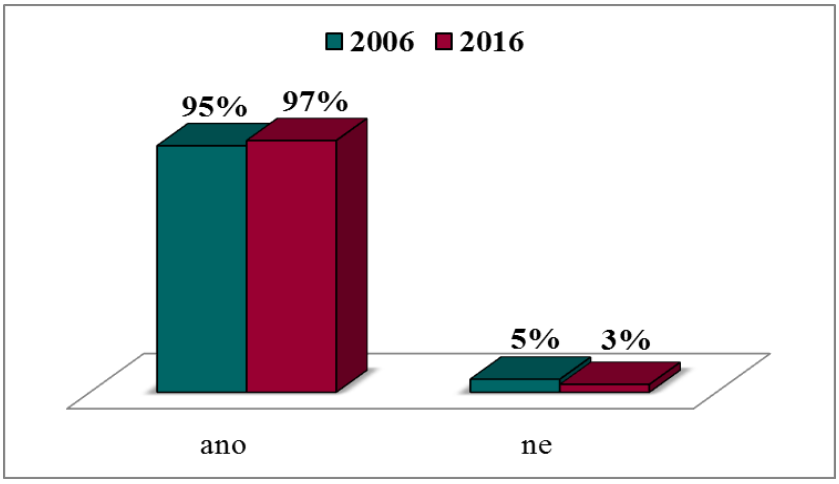

Obr. 24 Povědomí respondentů o existenci NP Podyjí
Zdroj: vlastní návrh

Téměř totožné výsledky s předcházejícím průzkumem má otázka zjišťující, zda respondenti věděli o existenci NP před jeho návštěvou (viz obr. 23). O existenci NP Podyjí vědělo celkem 97 % respondentů, v prvním průzkumu je to 95 %.

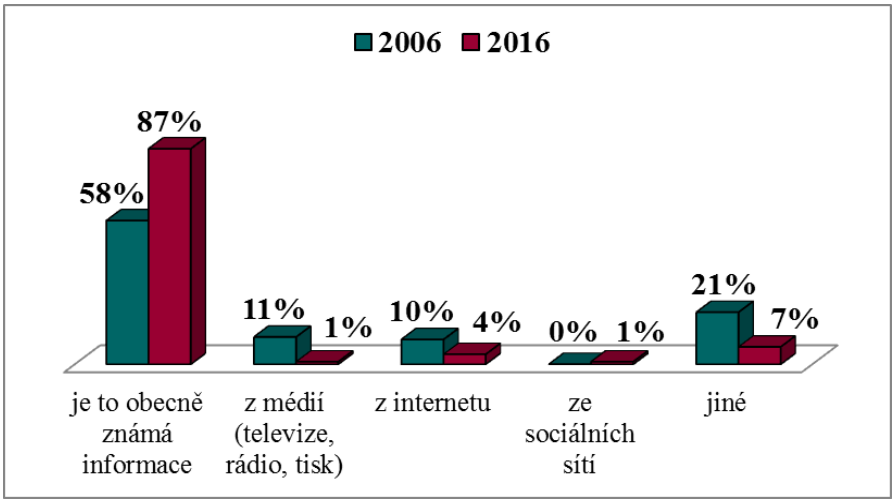

Obr. 25 Odpověď respondentů na otázku, jak se o existenci NP dozvěděli
Zdroj: vlastní návrh

Ti, co o existenci NP věděli již před jeho návštěvou, odpovídali na otázku, jak se o existenci NP dozvěděli. 87 % respondentů považuje povědomí o existenci NP Podyjí za obecně známou informaci, 4 % respondentů se dozvědělo o existenci NP z internetu, 1 % z médií a ze sociálních sítí a 7 % uvedlo jinou než nabízenou možnost. Jako odpovědi uváděli, že v této oblasti bydlí nebo že se o existenci dozvěděli ve škole, v rámci pra-

covní pozice, z turistické mapy nebo díky osobnímu doporučení. Podobně vyšlo i dotazníkové šetření z roku 2006, kdy povědomí o existenci NP Podyjí považuje za obecně známou informaci více než polovina dotázaných (58 %), 21 % pak uvedlo jinou možnost, která zahrnovala především povědomí o NP Podyjí díky známým.

Další otázka se snažila zjistit roli existence NP při výběru místa výletu či pobytu. Pro nejvíce respondentů hrála existence NP důležitou roli (44 %), pro 22 % respondentů málo důležitou roli, pro 19 % respondentů žádnou roli a pouze 7 % respondentů by bez existence NP Podyjí nepřijelo. Podobné výsledky má i předcházející průzkum, ze kterého vyplývá, že u 39 % dotázaných hrála existence NP důležitou roli, u 17 % málo důležitou roli a u 16 % žádnou roli. Výsledky se výrazněji odlišují pouze v odpovědi, že bez existence NP Podyjí by dotázaní nepřijeli, kterou vybrala téměř čtvrtina z nich (24 %).

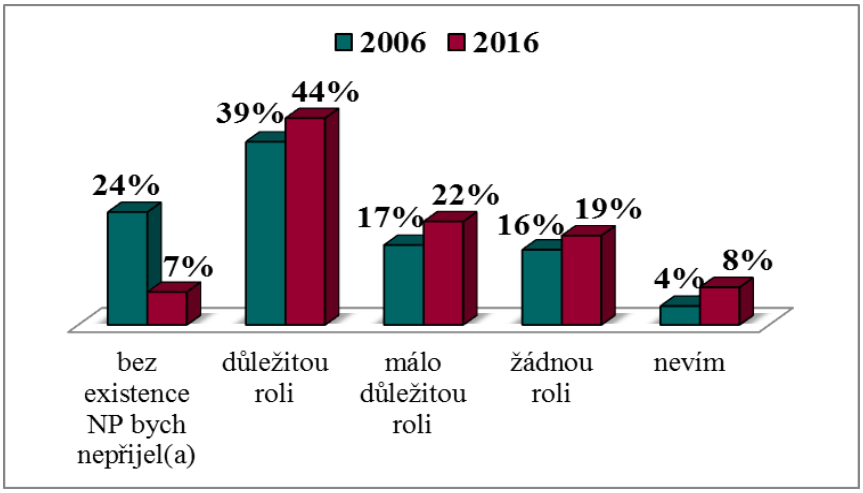

Obr. 26 Role existence NP Podyjí při výběru místa výletu či pobytu
Zdroj: vlastní návrh

Vzhledem k faktu, že pouze 7 % dotázaných by bez existence NP Podyjí nepřijelo, nelze předpokládat, že v současné době pro turisty představuje NP Podyjí cílovou destinaci např. při výběru dovolené. Je pravděpodobnější, že se turisté NP navštěvují kvůli jeho blízkosti od jejich cílových destinací na Znojemsku, které jsou např. Vranovská přehrada nebo historické město Znojmo, kde je větší počet turistické infrastruktury a služeb pro turisty.

Co se týče návštěvnosti celého jihomoravského kraje, v roce 2016 se stal druhým, po Praze nejnavštěvovanějším krajem v České republice, který navštívilo více než 1,6 milionů návštěvníků. Z jednotlivých turistických oblastí v jihomoravském kraji zůstává stále nejnavštěvovanější Brno a okolí (727 000 návštěvníků), dále je to oblast Pálavy a Lednicko-valtického areálu (500 tisíc) a na třetím místě dominuje Znojemsko a Podyjí se 166 tisíci návštěvníky. Jedna z nejnavštěvovanějších přírodních zajímavostí jihomoravského kraje je Moravský kras (ccrjm.cz, 2017). Ten zatím pro návštěvníky zůstává více atraktivním než NP Podyjí.

U otázky týkající se hlavního motivu návštěvy NP mohli respondenti vybrat více odpovědí, proto opět součet odpovědí v relativních hodnotách nedává dohromady celkový počet respondentů, ale celkový počet odpovědí na tuto otázku. Nejčastějším motivem návštěvy je příroda (47 %), dále klid a odpočinek (28 %), sportovní vyžití (11 %), návštěva známých (8 %) a kulturní vyžití (4 %). Jako jiný hlavní motiv návštěvy respondenti uvedli památky, historii, vinice, samotu, pracovní pobyt a výzkum. Oproti předcházejícímu dotazníkovému šetření se četnost odpovědí příliš neliší (viz obr. 26).

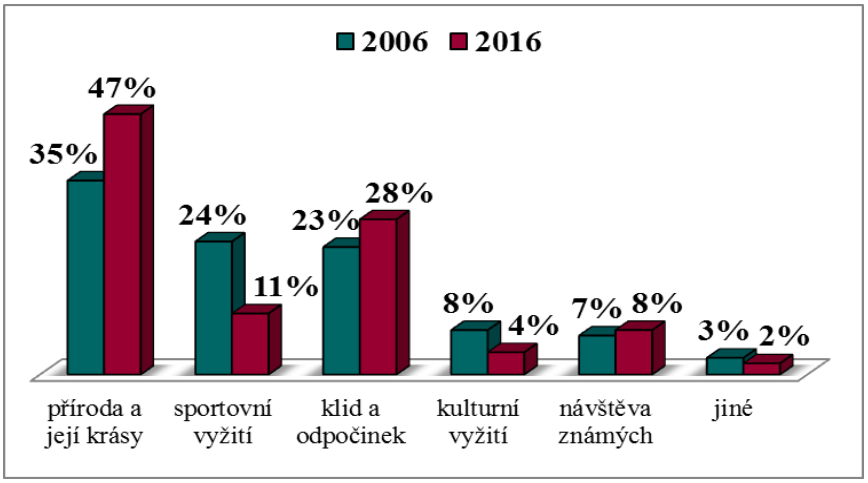

Obr. 27 Hlavní motiv návštěvy NP Podyjí
Zdroj: vlastní návrh

Hlavním důvodem návštěvy celého jihomoravského kraje je pro návštěvníky a turisty poznání, sport, zábava, slunce, ale také práce. Stále více jich ale přijíždí i za vínem, rozvíjí se vinařská turistika a velmi populární jsou Moravské vinařské stezky (ccrjm.cz,

2017). S tím souhlasí i Správa NP Podyjí, která vnímá vinařskou turistiku ve spojení s národním parkem jako velké lákadlo pro návštěvníky. Vinařskou turistikou je více ovlivněna východní strana NP, která se nachází v blízkosti vinařských vesnic a vinařských stezek. Vinařská turistika je nyní spojena s cyklistikou a její popularita se zvedá i na základě větší a kvalitnější nabídky vín, jelikož firma Znovín začíná mít konkurenty v podobě menších firem, vzájemně si tak konkurují a zlepšují nabídku. Otázkou proto zůstává, proč neuvedlo více respondentů jako hlavní motiv návštěvy právě vinařskou turistiku. Jelikož ale tato možnost nebyla v rámci otázky nabízena z důvodu možnosti srovnání obou průzkumů, uvedlo ji pouze nepatrné procento respondentů v odpovědi „jiné“. Pokud by tato odpověď byla do otázky zařazena, bylo by možné předpokládat větší počet respondentů věnujících se právě vinařské turistice.

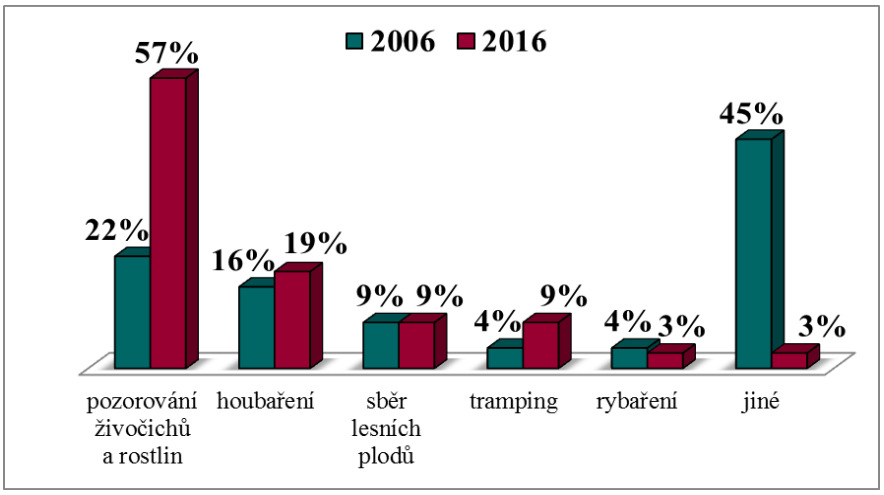

Obr. 28 Odpověď respondentů na otázku, zda se věnují některým dalším činnostem v NP Podyjí
Zdroj: vlastní návrh

Důležité z hlediska možných negativních dopadů turismu bylo zjistit, zda se návštěvníci věnují kromě turistiky a cykloturistiky i některým dalším činnostem v NP. Díky možnému výběru více odpovědí součet odpovědí v relativních hodnotách dává dohromady celkový počet odpovědí na tuto otázku. Pokud se respondenti žádné z uvedených činností v NP nevěnují, na tuto otázku neodpovídali. Z výsledků vyplývá, že celkem 38 respondentů se žádné z těchto činností nevěnuje. Nejvíce je zde zastoupena odpověď pozorování živočichů a rostlin (57 %), dále houbaření (19 %) sběr lesních plodů a tramping (9 %) a v nejmenší míře rybaření (3 %). Činnosti obsahující odpověď „jiné“ byly

nejčastěji fotografování – fotografování rostlin a krajinářská fotografie, ochutnávka vín, návštěva památek, relaxace a meditace. Výsledky z předešlého průzkumu ukazují, že pozorování živočichů a rostlin zahrnovalo pouze 22 % odpovědí, naopak téměř polovina odpovědí byla „jiné“ a nejvíce odpovědí v této kategorii bylo „poznávání památek“. Je tedy zřejmé, že poznáváním památek se v současnosti věnuje podstatně méně návštěvníků.

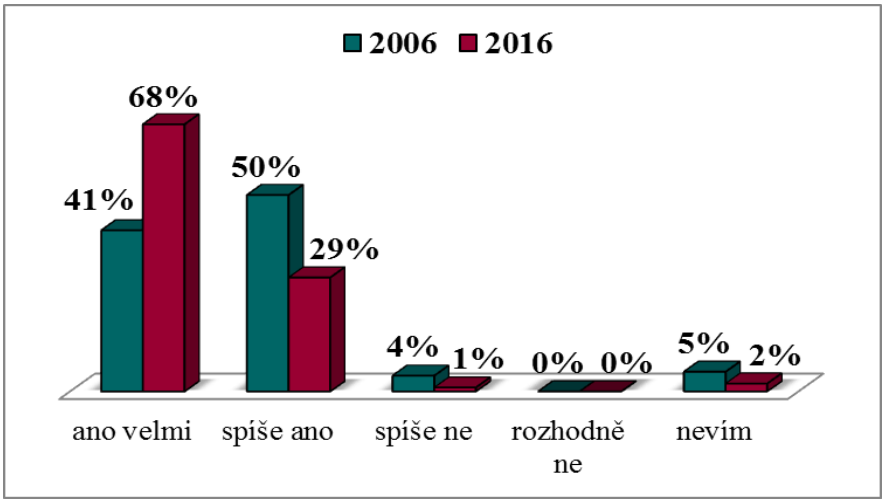

Obr. 29 Odpověď respondentů na otázku, jak jsou spokojeni se současnou kvalitou lesů v NP Podyjí
Zdroj: vlastní návrh

Se současnou kvalitou lesů je velmi spokojena většina respondentů (68 %), spíše spokojeno je 29 % a jen 1 % s kvalitou lesů spíše spokojeno není. Oproti minulému průzkumu zde došlo ke zlepšení vnímání kvality lesů, kde velmi spokojeno bylo pouze 41 % a spíše spokojeno 50 %.

U otázky zjišťující nejzávažnější dopady turismu dle respondentů se oba průzkumy se na základě četností jednotlivých odpovědí téměř shodují. Nejzávažnějším dopadem turismu dle respondentů je nekázeň návštěvníků (30 %). Nekázeň návštěvníků sama o sobě ale nepředstavuje negativní dopad, je to pouze činnost, která k negativním dopadům může vést. Aby mohlo dojít k porovnání obou průzkumů, byla tato odpověď v rámci této otázky ponechána. Dalšími nejzávažnějšími dopady dle četností jsou nepořádek podél cest a na odpočívadlech (25 %), poškozování vegetace (19 %), hluk (10 %) a eroze na stezkách (8 %). Jako jiné varianty odpovědí respondenti uvedli vysokou ná-

vštěvnost některých míst a stezek hlavně v létě, neuvážený pohyb mimo vyznačené stezky, ale naopak zde byly i odpovědi, že zde negativní dopady nejsou, turisté se chovají slušně, není zde nepořádek a ostatní chráněná území a místa jsou na tom hůře.

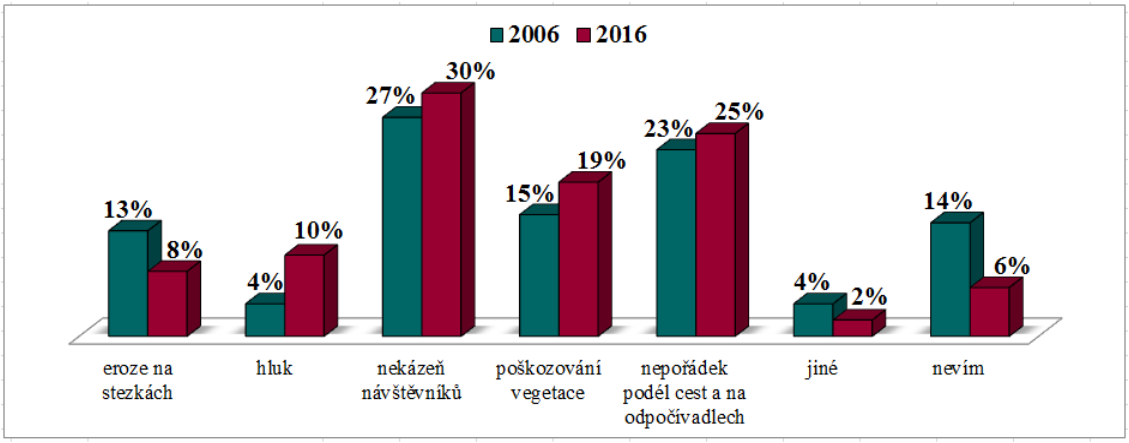

Obr. 30 Nejzávažnější dopady turismu dle respondentů
Zdroj: vlastní návrh

S informačním systémem je spíše spokojeno 58 % respondentů, 45 % je velmi spokojeno, pouze 2 % spíše nespokojeno a 1 % není spokojeno vůbec. V předešlém šetření bylo velmi spokojeno 45 % respondentů, 45 % bylo i spíše spokojeno a spíše nespokojeno bylo 7 %. I zde tak platí, že se odpovědi z obou průzkumů příliš neliší.

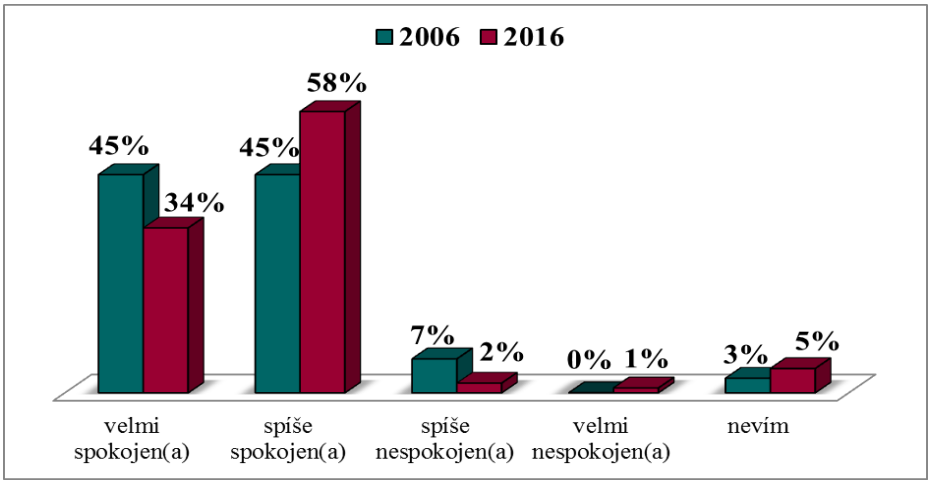

Obr. 31 Spokojenost respondentů s informačním systémem v NP
Zdroj: vlastní návrh

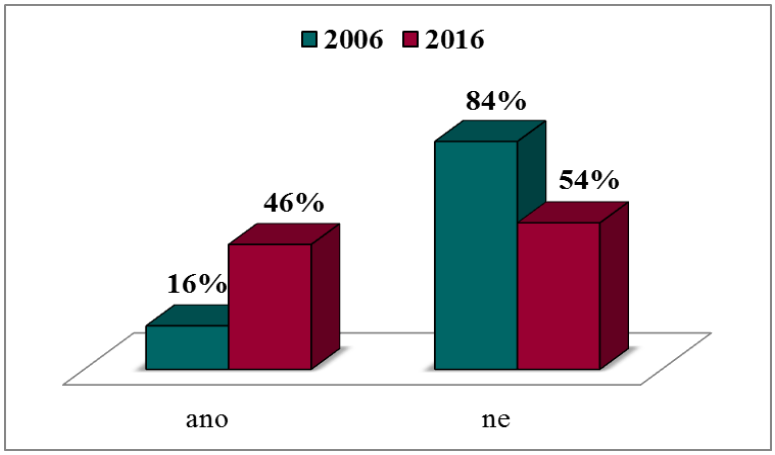

Obr. 32 Odpověď respondentů, zda navštívili návštěvnické středisko Správy NP v Čížově
Zdroj: vlastní návrh

Návštěvnické středisko Správy NP Podyjí v Čížově navštívilo celkem 46 % respondentů, což je oproti minulému šetření, kdy jej navštívilo pouze 16 % dotázaných, výrazný nárůst (viz obr. 31). Respondenti, kteří odpověděli kladně, pak odpovídali na následující dvě otázky týkající se úrovně expozice a úrovně poskytovaných informací v návštěvnickém středisku.

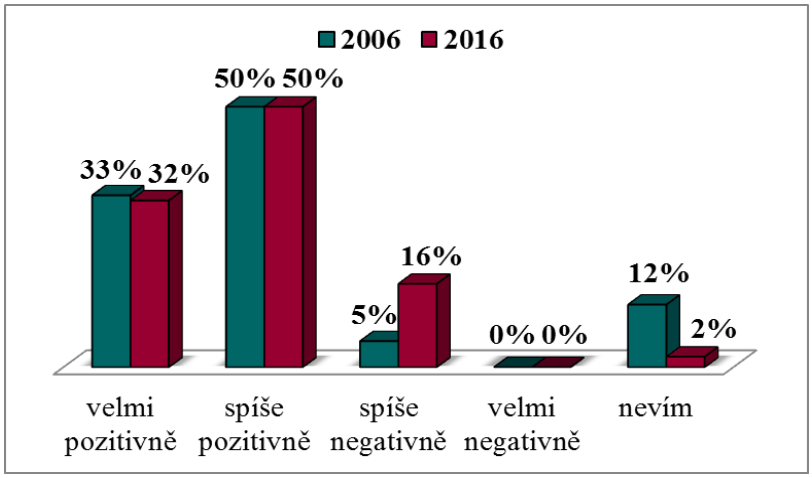

Obr. 33 Hodnocení úrovně expozice v návštěvnickém středisku Správy NP v Čížově
Zdroj: vlastní návrh

Oba průzkumy zde vyšly téměř totožně, úroveň expozice hodnotí spíše pozitivně 50 % respondentů u obou průzkumů, velmi pozitivně 32 % respondentů v roce 2016 a 33 % respondentů v roce 2006, pouze zde došlo k mírnému zvýšení četnosti u spíše negativ-

ního hodnocení úrovně expozice (16 %), což může být způsobeno stále vyššími nároky návštěvníků. Velmi negativně nehodnotí úroveň expozice nikdo z obou průzkumů.

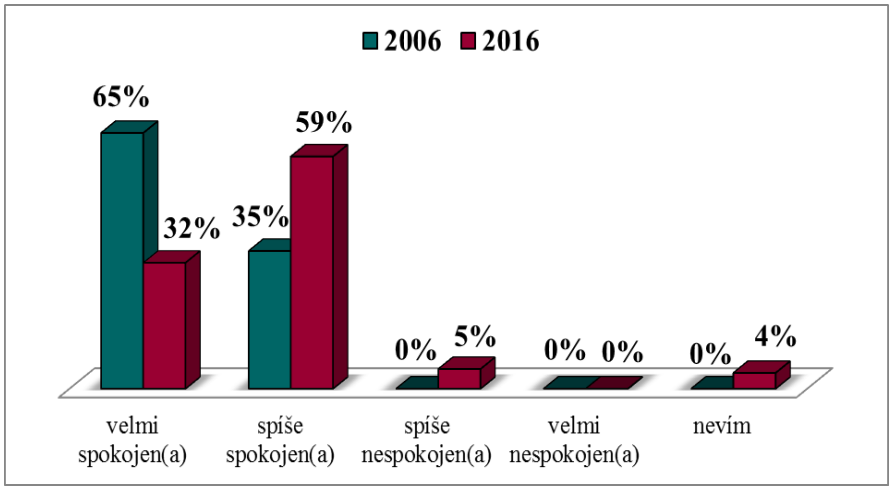

Obr. 34 Spokojenost respondentů s úrovní poskytovaných informací v návštěvnickém středisku
Zdroj: vlastní návrh

59 % respondentů je spíše spokojeno s úrovní poskytovaných informací, 32 % je spokojeno velmi a pouze 5 % je spíše nespokojeno. V minulém průzkumu bylo velmi spokojeno celých 65 % a spíše spokojeno 35 %.

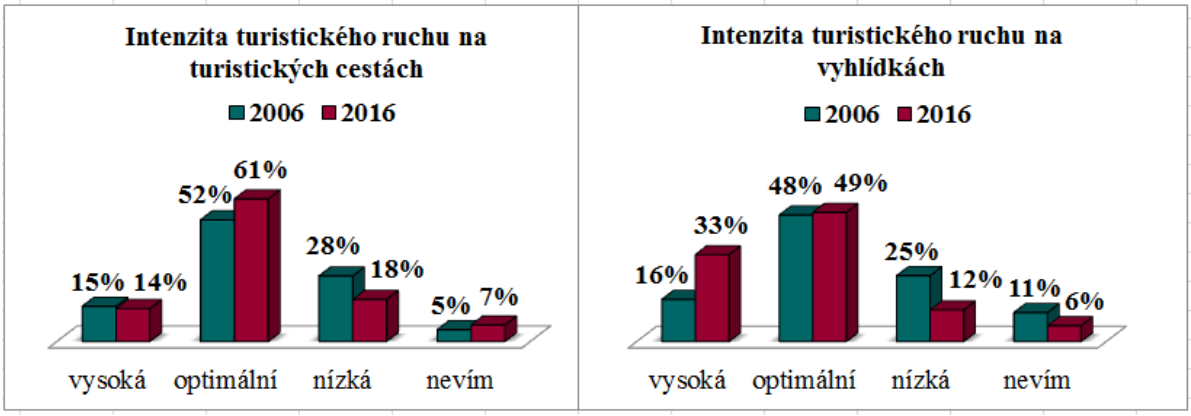

Obr. 35 Intenzita turistického ruchu na turistických cestách a na vyhlídkách dle vnímání respondentů
Zdroj: vlastní návrh

Další otázka se zabývá již samotným vnímáním současné intenzity turistického ruchu v NP Podyjí, tedy percepční únosnou kapacitou. Pro lepší přehlednost a možnosti rozdílného vnímání turistického ruchu na rozdílných turistických místech, byla vytvořena

tzv. baterie otázek, která obsahovala dvě podotázky se stejnými možnostmi odpovědí. V tomto případě se tedy jednalo o intenzitu turistického ruchu na turistických cestách a na vyhlídkách.

Pouze 14 % respondentů považuje intenzitu turistického ruchu na turistických cestách za vysokou a 33 % považuje za vysokou intenzitu turistického ruchu na vyhlídkách. Většina respondentů si myslí, že je intenzita turistického ruchu optimální (61 % na turistických cestách a 49 % na vyhlídkách), jako nízkou pak hodnotí intenzitu turistického ruchu 18 % na turistických cestách a 12 % na vyhlídkách. Důležité je zmínit, že při vnímání intenzity turistického ruchu hraje důležitou roli roční období a doba návštěvy NP. V letní sezóně a o víkendech je intenzita návštěvnosti podstatně vyšší než mimo sezónu nebo v pracovních dnech. Pokud srovnáme oba výzkumy, z výsledků vyplývá, že se vnímání intenzity turistického ruchu příliš nezměnilo. To odpovídá i tvrzení, že v NP se návštěvnost prudce nezvyšuje.

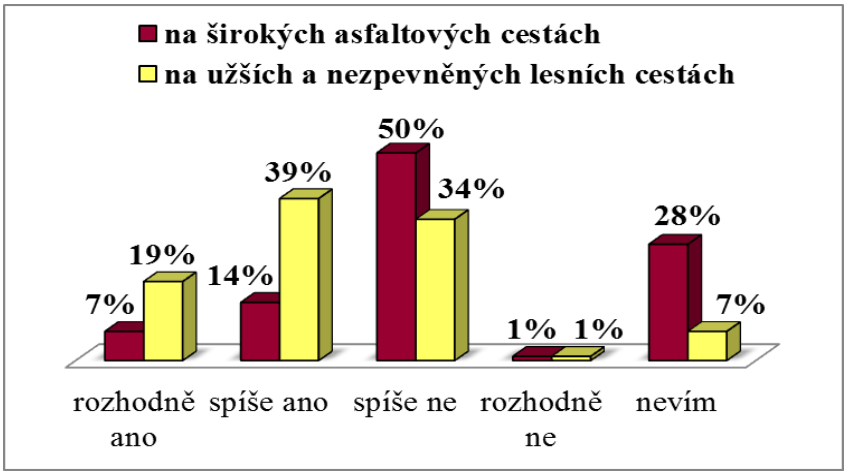

Obr. 36 Odpověď respondentů, zda považují za konfliktní společné využívání cest pěšími turisty a cykloturisty
Zdroj: vlastní návrh

Důležité bylo také zjistit, jak návštěvníci vnímají společné využívání pěšími turisty a cykloturisty. Na širokých asfaltových cestách 50 % respondentů spíše nepovažuje za konfliktní společné využívání cest, 14 % společné užívání cest za konfliktní spíše považuje, 7 % rozhodně považuje a celých 28 % na otázku odpovědělo „nevím“. Více konfliktněji už respondenti vnímají situaci na užších a nezpevněných lesních cestách. 39 %

považuje společné využívání za spíše konfliktní, 34 % za spíše nekonfliktní a 19 % za rozhodně konfliktní.

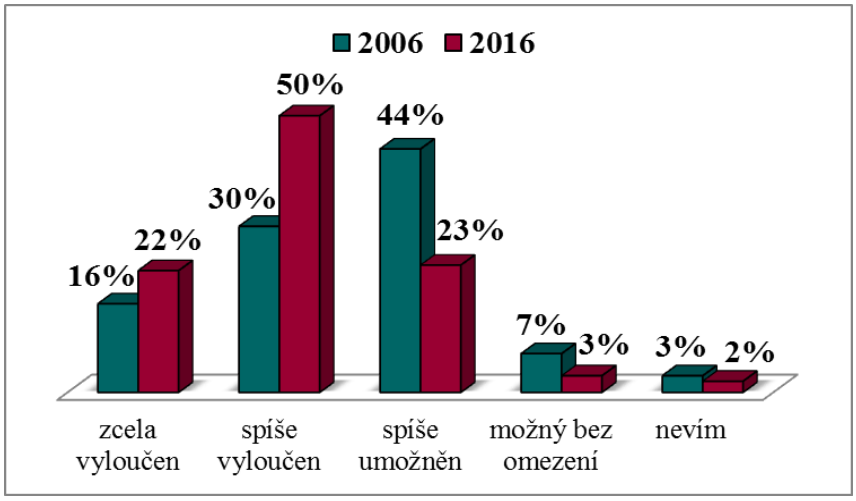

Obr. 37 Odpověď respondentů, zda by měl být vstup do nejohroženějších přírodních koutů v NP Podyjí vyloučen
Zdroj: vlastní návrh

Při porovnání obou průzkumů vidíme, že se zvýšilo procento respondentů, kteří se domnívají, že vstup do nejohroženějších přírodních koutů má být spíše vyloučen. Zatímco v roce 2006 takto odpovědělo pouze 30 % respondentů, v roce 2016 celých 50 %. Může to být dáno tím, že návštěvníci si stále více uvědomují důležitost těchto vysoce chráněných přírodních míst.

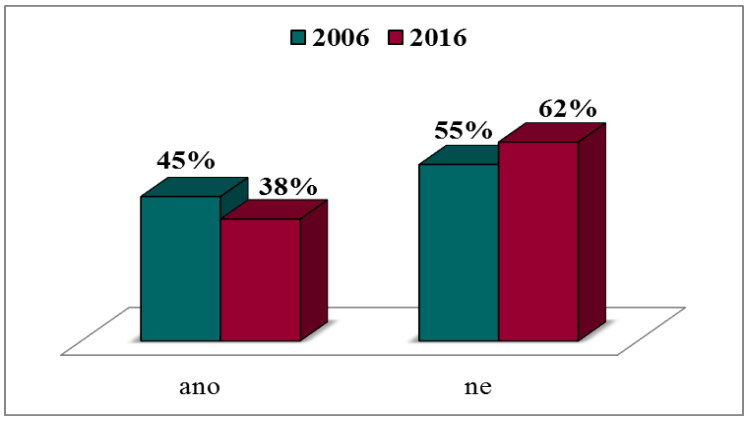

Obr. 38 Ochota respondentů platit za vstup do NP Podyjí
Zdroj: vlastní návrh

S uvědoměním si důležitosti těchto chráněných míst částečně souvisí i ochota respondentů platit za vstup do NP Podyjí. Stále převažuje četnost respondentů, kteří za vstup ochotni platit nejsou (62 %), která se oproti minulému průzkumu mírně zvýšila (55 %). Na druhou stranu celých 38 % respondentů za vstup do NP je ochotno zaplatit.

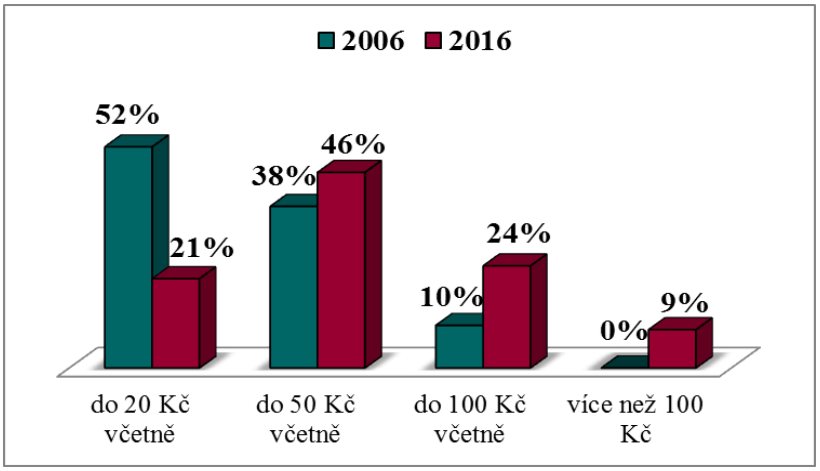

Obr. 39 Částka, kterou jsou ochotni respondenti zaplatit za vstup do NP Podyjí
Zdroj: vlastní návrh

Respondenti měli uvést i částku v Kč, kterou by byli ochotni zaplatit za jednorázový vstup. Protože se jednalo o otevřenou otázku, bylo zde nutné provézt třídění a následné zařazení do jednotlivých kategorií, které se shodovaly s předcházejícím výzkumem. Téměř polovina respondentů (46 %) by byla ochotna zaplatit za vstup částku do 50 Kč, 24 % pak částku do 100 Kč, 21 % částku do 20 Kč a 9 % dokonce více jak 100 Kč. Respondenti jsou tak oproti předcházejícímu výzkumu ochotni zaplatit vyšší částku.

Názor Správy NP Podyjí na tuto problematiku je takový, že ochrana přírody by měla být postavena na tom, že lidé vědí, jak se mají v chráněném území chovat a do NP přichází za účelem odpočinku, to znamená, že nemusí myslet, jestli u sebe mají dostatek finančních prostředků na zaplacení vstupu. Zároveň by bylo složité stanovit přesnou částku za vstup. Poplatky vybrané tímto způsobem mají buď ekonomický význam, kvůli přispění do rozpočtu Správy NP, nebo regulační význam. Jelikož by ale vybrané poplatky neměly velký význam v rozpočtu Správy NP a v současné době zde není ani potřeba regulace návštěvnosti, byl by tento poplatek za vstup neefektivní.

8.1.1 Skladba respondentů

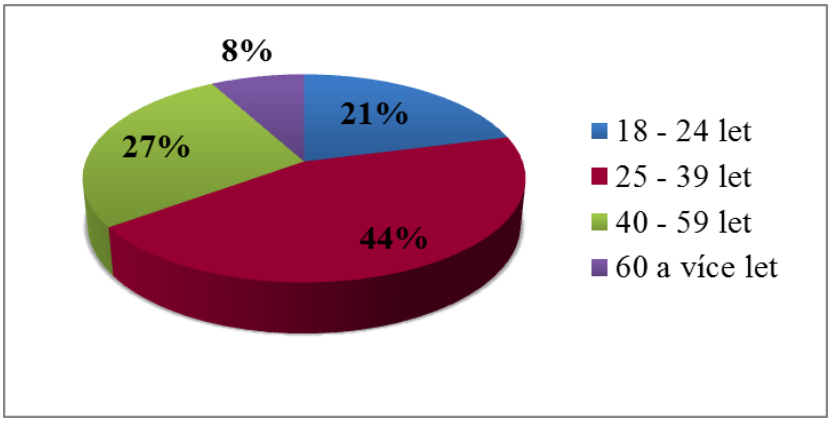

Obr. 40 Věk respondentů
Zdroj: vlastní návrh

Následující otázky se věnují základním demografickým charakteristikám respondentů. V dotazníkovém šetření byla nejvíce zastoupena věková skupina od 25 do 39 let (44 %), dále 40 – 59 let (27 %), 18 – 24 let (21 %) a zbývající část tvořili respondenti ve věku 60 a více let (8 %).

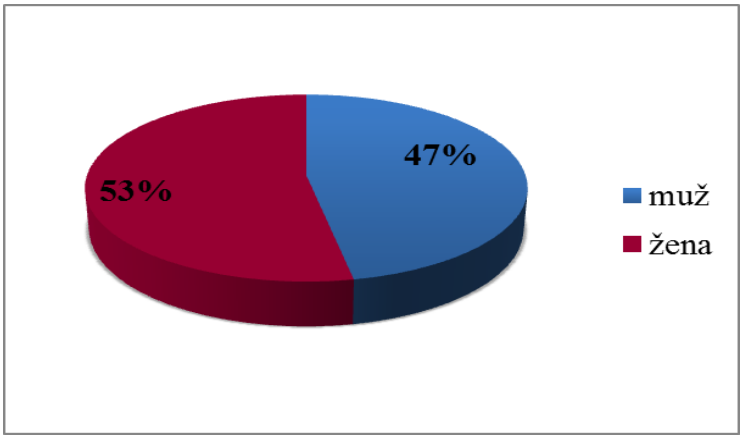

Obr. 41 Pohlaví respondentů
Zdroj: vlastní návrh

V případě procentuálního zastoupení mužů a žen bylo dotazníkové šetření téměř rovnoměrné, lehce převládají ženy (53 %) nad muži (47 %) (viz obr. 40).

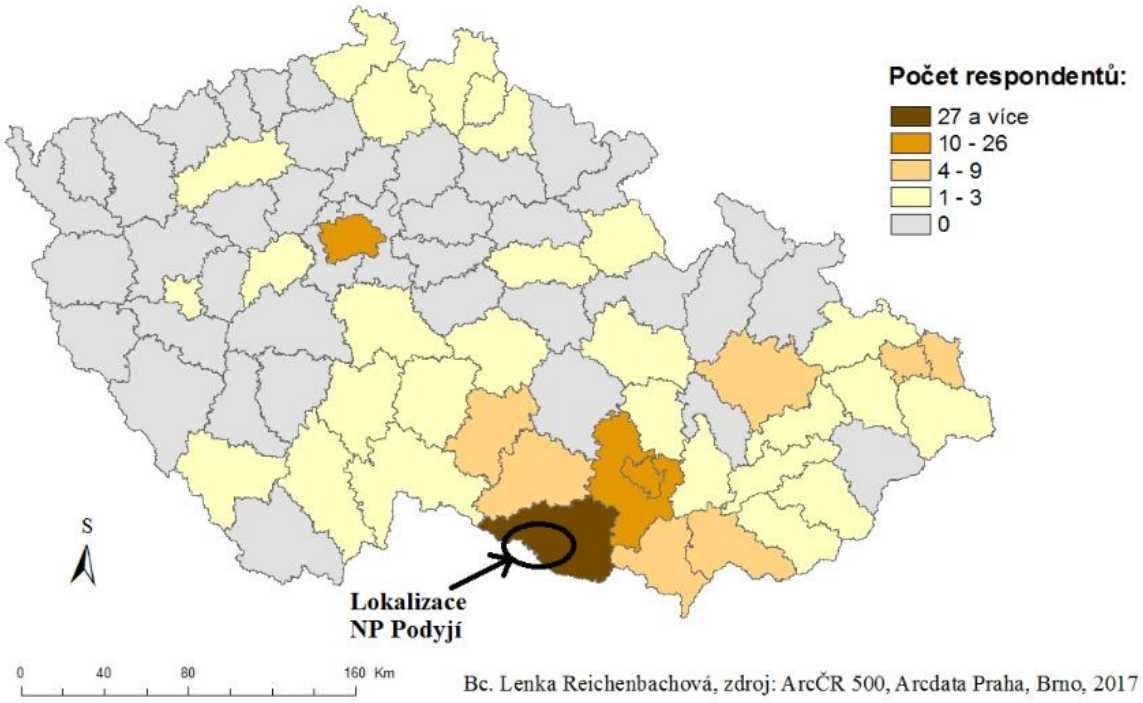

Obr. 42 Okres místa trvalého bydliště respondentů
Zdroj: ArcČR 500, Arcdata Praha, vlastní návrh

Respondenti pocházeli z celkem 38 okresů. Z obr. 41 je patrná výraznější koncentrace návštěvníků z okresů nacházejících se v blízkosti NP. Nejvíce respondentů, kteří se zúčastnili dotazníkového šetření, pocházelo z okresu Znojmo (32 %), ve kterém se NP nachází. Větší počet respondentů byl zaznamenán také z okresu Brno-město (13 %), Brno-venkov (7 %) a Hlavní město Praha (6 %). Z okresů, odkud pochází v absolutním počtu od 4 do 9 respondentů, se řadí Jihlava, Třebíč, Břeclav, Hodonín, Olomouc, Ostrava a Karviná. Respondenti z ostatních okresů již byli zastoupeni pouze nepatrně.

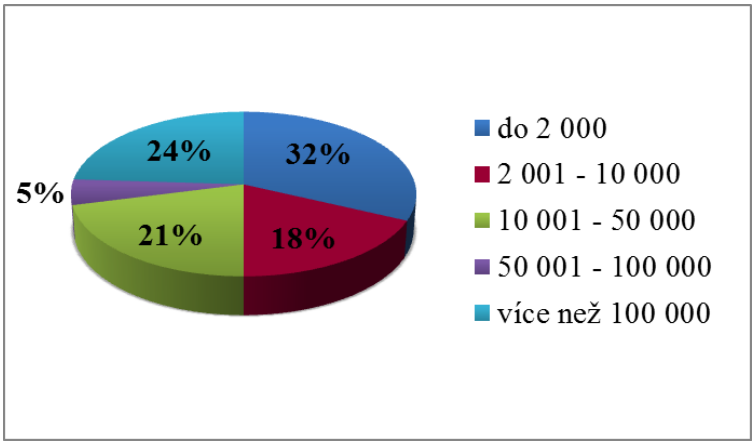

Obr. 43 Počet obyvatel místa trvalého bydliště respondentů
Zdroj: vlastní návrh

Poměrně rovnoměrně byli respondenti zastoupeni i z hlediska počtu obyvatel v místě trvalého bydliště, konkrétně 32 % uvedlo počet obyvatel v místě trvalého bydliště do 2 000, 24 % více než 100 000, 21 % 10 001 až 50 000, 18 % 2 001 až 10 000 a 5 % 50 001 až 100 000 obyvatel. Nelze tedy jednoznačně říci, že by převládali návštěvníci z města nebo z vesnice.

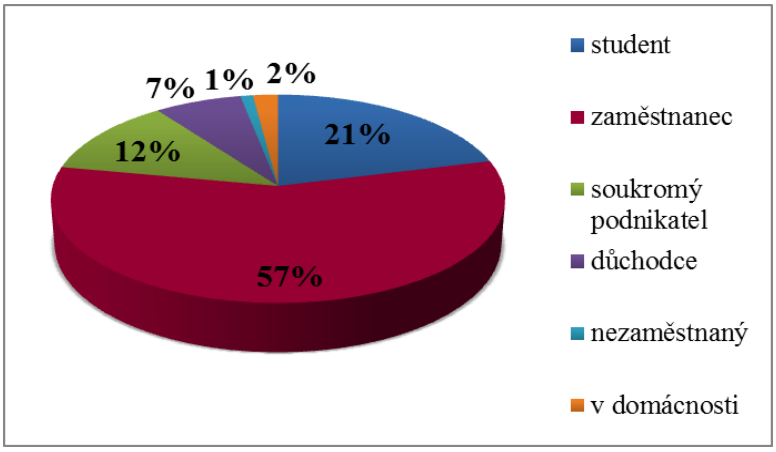

Obr. 44 Povolání a sociální zařazení respondentů
Zdroj: vlastní návrh

Z celkového počtu 206 respondentů se průzkumu zúčastnilo 57 % zaměstnanců, 21 % studentů, 12 % soukromých podnikatelů, 7 % důchodců, 1 % nezaměstnaných a 2 % osob v domácnosti.

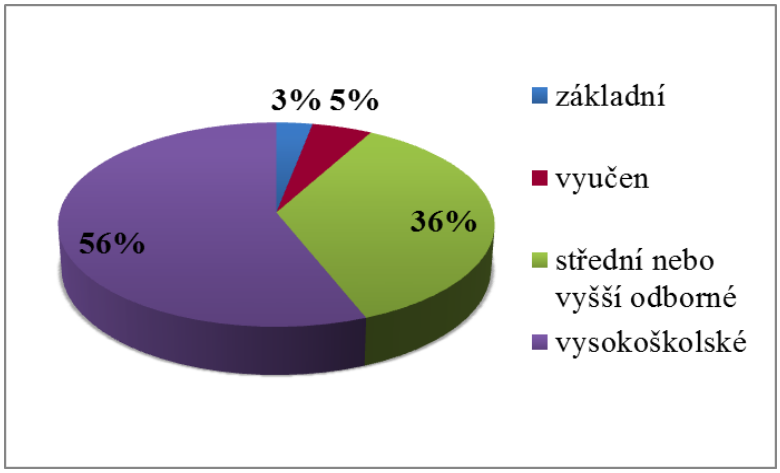

Obr. 45 Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů
Zdroj: vlastní návrh

Více než polovina respondentů (56 %) má vysokoškolské vzdělání, 36 % střední nebo vyšší odborné, 5 % střední bez maturity a 3 % základní vzdělání. Vyšší zastoupení respondentů s vysokoškolským vzděláním může být způsobeno díky jejich větší ochotě vyplnit dotazník přímo na místě i na internetu.

8.2 Vzájemné vztahy vybraných jevů

8.2.1 Délka návštěvy či pobytu v NP v závislosti na okresu bydliště

Nejvíce respondentů strávilo v NP pouze jeden den (51 %). Snahou proto bylo zjistit, zda tito jednodenní návštěvníci pochází pouze z blízkého okolí. Kvůli větší přehlednosti a snazší interpretaci byli respondenti rozděleni z hlediska okresu bydliště na ty, kteří bydlí v okrese Znojmo a druhá část jsou respondenti z ostatních okresů České republiky. Tabulka č. 9 pak ukazuje jednotlivé délky pobytu v závislosti na okresu bydliště. Převážná část návštěvníků z okresu Znojmo (72 %) nejčastěji v NP strávila jeden den, pouze 8 % víkend (1 – 2 noclehy) a 20 % uvedlo délku pobytu delší jak týden, což byli zřejmě respondenti, kteří bydlí v těsné blízkosti NP a navštěvují ho pravidelně. Oproti tomu 39,8 % návštěvníků mimo okres Znojmo uvedlo nejčastější délku pobytu také jeden den, ale větší část z nich už v NP strávila víkend (32,7 %) i týden (25 %). Je tedy zřejmé, že převážná část respondentů z okresu Znojmo v NP tráví pouze jeden den, na

druhou stranu jednodenní návštěvníci nejsou tvořeni pouze těmi z okresu Znojmo. Naopak víkendové a týdenní pobyty zde tráví častěji respondenti mimo okres Znojmo.

Tab. 9 Délka návštěvy či pobytu v NP v závislosti na okresu bydliště

Okres bydliště	Délka pobytu				Relativní zastoupení okresů bydliště
	jeden den	víkend (1-2 noclehy)	týden (3-6 noclehů)	déle než 1 týden	
Znojmo	72,0%	8,0%	0,0%	20,0%	**32%**
Ostatní okresy	39,8%	32,7%	25,0%	2,0%	**68%**
Absolutní počet	**105**	**49**	**35**	**17**	**206 (100%)**

Zdroj: vlastní návrh

8.2.2 Činnosti respondentů v NP v závislosti na okresu bydliště

Podobná situace byla i u otázky týkající se jednotlivých činností v NP, kde bylo žádoucí zjistit, zda se určitým činnostem věnují pouze návštěvníci z okolí. Jelikož mohli dotázaní uvést více než jednu odpověď, změnilo se relativní zastoupení okresů bydliště i celkový počet odpovědí, který neodpovídá celkovému počtu respondentů. Jak ukazuje tabulka č. 10, u obou skupin respondentů jsou činnosti zastoupeny v podobném poměru a u obou skupin převažuje uvedená možnost pozorování živočichů a rostlin. Nelze tedy tvrdit, že by se nějaké konkrétní činnosti věnovali pouze návštěvníci z blízkého okolí.

Tab. 10 Činnosti respondentů v NP v závislosti na okresu bydliště

Okres bydliště	Činnosti respondentů						Relativní zastoupení okresů bydliště
	pozorování živočichů a rostlin	houbaření	sběr lesních plodů	tramping	rybaření	jiné	
Znojmo	50,6%	25,3%	10,1%	7,6%	3,8%	2,5%	**58%**
Ostatní okresy	57,9%	13,1%	7,5%	10,3%	1,9%	9,4%	**42%**
Absolutní počet	**152**	**51**	**23**	**25**	**8**	**9**	**268 (100%)**

Zdroj: vlastní návrh

8.2.3 Vnímání intenzity turistického ruchu v závislosti na okresu bydliště

Snahou bylo najít rozdíly mezi vnímáním současné intenzity turistického ruchu respondenty z okresu Znojmo a mimo okres Znojmo, přičemž se předpokládalo, že respondenti z blízkého okolí mohou vnímat intenzitu turistického ruchu jako vyšší. Jak ukazuje tabulka č. 11, situace je spíše opačná. 37 % respondentů mimo okres Znojmo považuje současnou intenzitu turistického ruchu na vyhlídkách za vysokou, z respondentů z okresu Znojmo je to pouze 24 %. Největší část respondentů z obou skupin okresů si ale myslí, že intenzita turistického ruchu je zde optimální.

Tab. 11 Vnímání intenzity turistického ruchu na vyhlídkách v závislosti na okresu bydliště

Okres bydliště	Intenzita turistického ruchu na vyhlídkách				Relativní zastoupení okresů bydliště
	vysoká	optimální	nízká	nevím	
Znojmo	24%	60,0%	12,0%	4,0%	**32%**
Ostatní okresy	37,8%	43,9%	10,2%	8,2%	**68%**
Absolutní počet	**69**	**100**	**24**	**13**	**206 (100%)**

Zdroj: vlastní návrh

U vnímání intenzity turistického ruchu na turistických cestách se projevily pouze minimální rozdíly v závislosti na okresu bydliště. Je možné tvrdit, že intenzitu turistického ruchu zde respondenti vnímají stejně bez závislosti na okresu bydliště a převážná část zde považuje intenzitu turistického ruchu jako optimální.

Tab. 12 Vnímání intenzity turistického ruchu na turistických cestách v závislosti na okresu bydliště

Okres bydliště	Intenzita turistického ruchu na turistických cestách				Relativní zastoupení okresů bydliště
	vysoká	optimální	nízká	nevím	
Znojmo	14,0%	66,0%	16,0%	4,0%	**32%**
Ostatní okresy	14,3%	58,2%	18,4%	9,2%	**68%**
Absolutní počet	**29**	**126**	**37**	**14**	**206 (100%)**

Zdroj: vlastní návrh

8.2.4 Vnímání intenzity turistického ruchu v závislosti na velikosti bydliště

Vnímání intenzity turistického ruchu bylo dále zkoumáno i v závislosti na velikosti bydliště. Z tabulky č. 13 je zajímavé, že pro největší část respondentů s velikostí bydliště do 50 000 obyvatel je intenzita turistického ruchu na vyhlídkách optimální, naopak pro největší část respondentů s velikostí bydliště nad 50 000 obyvatel je intenzita turistického ruchu na vyhlídkách vysoká.

Tab. 13 Vnímání intenzity turistického ruchu na vyhlídkách v závislosti na velikosti bydliště

Velikost bydliště	Intenzita turistického ruchu na vyhlídkách				Relativní zastoupení velikosti bydliště
	vysoká	optimální	nízká	nevím	
do 2 000 obyvatel	28,3%	56,5%	8,7%	6,5%	**32%**
2 001 - 10 000 obyvatel	36,4%	50,0%	13,6%	0,0%	**18%**
10 001 - 50 000 obyvatel	21,9%	59,4%	12,5%	6,3%	**21%**
50 001 - 100 000 obyvatel	50,0%	37,5%	12,5%	0,0%	**5%**
více než 100 000 obyvatel	42,5%	35,0%	10,0%	12,5%	**24%**
Absolutní počet	**69**	**100**	**24**	**13**	**206 (100%)**

Zdroj: vlastní návrh

Na turistických cestách už nejsou výrazné rozdíly a největší část respondentů považuje současnou intenzitu turistického ruchu za optimální bez ohledu na velikost bydliště.

Tab. 14 Vnímání intenzity turistického ruchu na turistických cestách v závislosti na velikosti bydliště

Velikost bydliště	Intenzita turistického ruchu na turistických cestách				Relativní zastoupení velikosti bydliště
	vysoká	optimální	nízká	nevím	
do 2 000 obyvatel	10,9%	67,4%	15,2%	6,5%	**32%**
2 001 - 10 000 obyvatel	18,2%	54,6%	22,7%	4,6%	**18%**
10 001 - 50 000 obyvatel	9,4%	78,1%	9,4%	3,1%	**21%**
50 001 - 100 000 obyvatel	37,5%	50,0%	12,5%	0,0%	**5%**
více než 100 000 obyvatel	15,0%	45,0%	25,0%	15,0%	**24%**
Absolutní počet	**29**	**126**	**37**	**14**	**206 (100%)**

Zdroj: vlastní návrh

9 Shrnutí výsledků

Analýza návštěvnosti v NP ukázala, že turistika v NP v současnosti nemá masový charakter a prudké zvýšení návštěvnosti se neočekává ani v nejbližších letech. V bezprostřední blízkosti NP se nenacházejí velké ubytovací komplexy, které by zásadně ovlivňovaly celkovou intenzitu návštěvnosti. Současná intenzita turistického ruchu v NP je tak únosná a kapacita NP je tak pro stávající zatížení cestovním ruchem dostatečná.

Z výsledných dat z monitoringu návštěvnosti a následně i mapového výstupu je patrné, že vyšší návštěvností je zatížena spíše východní strana NP, která je zároveň více zaměřena na vinařskou turistiku a disponuje větší turistickou infrastrukturou. Nabízí se proto rozmístění návštěvníků i do ostatních částí NP např. vybudováním turistických odpočívadel a stánků, jako je tomu např. na vinici Šobes, které by mohly být pro návštěvníky atraktivní. Inspirovat se lze i od rakouského NP Thayatal, kde je zpřístupněn i úsek podél břehů řeky Dyje v centrální části NP. Na české straně nejsou v tomto úseku turistické stezky vybudovány, proto řada českých turistů využívá stezky za rakouskými hranicemi. Je ale nutné brát v úvahu zhoršenou přístupnost těchto míst, tím pádem i horší možnosti při budování nových cest.

Co se týče chování návštěvníků a jejich dopadů na území NP, je možné říci, že chování návštěvníků v současnosti nemá výrazné negativní dopady, které by vyžadovalo zavádět mimořádná opatření. Za nejčastější negativní činnosti lze považovat pohyb cyklistů po pěších turistických cestách, kde hrozí střety s pěšími turisty a poškození cest, které nejsou svým charakterem pro cyklisty určeny, a pohyb turistů mimo značené cesty, ke kterému ale dochází ve většině případů pouze při houbaření na určitých místech.

Z hlediska zranitelnosti není území NP v současnosti ohrožováno turismem, ale nejvíce je ohroženo zemědělstvím. Intenzivní obhospodařování půdy probíhá zejména na severní straně za hranicemi NP, odkud se do půdy dostává dusík, který urychluje především zarůstání bezlesých a zároveň nejcennějších lokalit.

9.1 Výsledky dotazníkového šetření

Po vyhodnocení dotazníkového šetření vyplynulo, že celých 85 % respondentů navštívilo NP opakovaně a nejnavštěvovanějším ročním obdobím je léto. Polovina respondentů (51%) uvedla nejčastější délku návštěvy pouze jeden den. To se výrazně liší s výzkumem z roku 2006, kdy byla pro 51 % respondentů nejčastější délka pobytu jeden týden. Po NP se nejvíce respondentů dopravuje pouze pěšky a kombinovaně – na kole i pěšky a často je tato kombinace také doplňována automobilem, který slouží jako prostředek k přesunu do bezprostřední blízkosti NP. Při výběru místa pobytu nebo výletu hraje existence NP Podyjí důležitou roli pro 44 % respondentů a podobná část (47 %), přijíždí do NP kvůli přírodě a jejím krásám, přičemž celých 57 % návštěvníků se v NP věnuje pozorováním živočichů a rostlin. Za nejzávažnější dopady turismu je považována nekázeň návštěvníků, nepořádek podél cest a na odpočívadlech a poškozování vegetace.

Intenzita turistického ruchu je nejčastěji vnímána jako optimální jak pro vyhlídky, tak pro turistické cesty. Na širokých asfaltových cestách největší procento respondentů považuje společné využívání cest pěšími a cyklisty za spíše nekonfliktní, opačná situace ale nastává na úzkých a nezpevněných lesních cestách, kdy je pro největší část respondentů společné využívání těchto cest spíše konfliktní. Při znázornění závislostí mezi respondenty z okresu Znojmo a z ostatních okresů se neprokázalo, že by jeden den v NP trávili pouze a nejčastěji lidé z okresu Znojmo, to stejné platí i o činnostech, kterým se návštěvníci v NP věnují. Výrazně zde nepřevažuje žádná činnost, které by se věnovali pouze návštěvníci z blízkého okolí. U vnímání intenzity turistického ruchu lze tvrdit, že jako vysokou ji považují spíše návštěvníci nežijící v okresu Znojmo.

10 Diskuze

Výsledná hodnota únosné kapacity konkrétního území je v praxi obtížně stanovitelná a ani ostatní autoři ji ve svých studiích zcela jasně nevymezují, protože se jedná o proměnnou hodnotu závislou na mnoha vnějších faktorech, např. na úrovni návštěvnického managementu, rozmístění stanovišť ohrožených druhů, regulačních mechanismů nebo na počtu a chování návštěvníků. K jejímu co nejpřesnějšímu vyjádření je zapotřebí spolupráce odborníků z více oborů, stanovení nejvhodnějších kritérií pro dané území a jejich podrobný a dlouhodobý monitoring. Zároveň neexistuje všeobecně uznávaná a konkrétní metoda, která by byla obecně používána pro stanovení výsledné únosné kapacity. Jelikož ani v žádné ze studií zabývající se územím Národního parku Podyjí nebyla doposud věnována pozornost právě vymezení únosné kapacity, jejíž metoda by mohla být pro tuto práci použita nebo porovnána, byly pro stanovení únosné kapacity Národního parku Podyjí ve vztahu k rekreaci a turismu použity metody uvedené v kapitole 6.

Únosná kapacita NP Podyjí byla hodnocena na základě analýzy návštěvnosti, kde byly použity data z monitoringu návštěvnosti probíhajícího v letech 2010 – 2015, popisu nejnavštěvovanějších lokalit v NP, analýzy dopadů jednotlivých rekreačních aktivit a zranitelnosti. Informace byly zjišťovány vlastním pozorováním v terénu a doplněny nestandardizovaným rozhovorem se zaměstnanci Správy NP Podyjí. Automatické sčítače, které monitorovaly počet turistů v NP, nebyly schopny rozeznat jednotlivé typy turistů. Z toho důvodu nebylo možné určit např. přesný počet cyklistů pohybujících se na cestách určených pouze pro pěší turisty. V opačném případě by bylo možné určit přesný počet cyklistů nerespektujících značení cest a na základě závažnosti zajistit konkrétní opatření k eliminaci.

Základní charakteristiky a postoje návštěvnické populace NP Podyjí byly zjišťovány pomocí dotazníkového šetření, který byl následně porovnán s výzkumem Celoroční monitoring návštěvnosti Národního parku Podyjí autorů Najmanové a Čihaře (2007). V tomto výzkumu probíhal veškerý sběr dat přímo v terénu, a to v pracovních dnech i o víkendu a v letní, jarní i podzimní sezóně. Respondenti byli osloveni metodou náhodné-

ho výběru a následně s nimi vedli předem vyškolení studenti řízený rozhovor. Vlastní sběr dat pro účely této práce probíhal v terénu pouze částečně, a to pouze o víkendech během letní sezóny, kdy byla předpokládána nejvyšší návštěvnost. Zbylá data byla získána distribucí dotazníku přes stránky sociálních sítí, zabývající se ochranou přírody a turistiky. Z tohoto důvodu lze předpokládat, že dotazník na internetu vyplňovali spíše lidé zajímající se o ochranu přírody a turistiku, kteří NP pravidelně navštěvují než např. rodiny nebo skupiny lidí, kteří do NP přijeli poprvé nebo náhodně.

Základní charakteristiky návštěvníků NP Podyjí byly zjišťovány i v bakalářské práci Budaiové (2013), zabývající se společenskou hodnotou rekreačních přínosů NP Podyjí, kde dochází k podobným výsledkům jako v této práci, tedy že hlavním motivem návštěvy je příroda a přírodní atraktivity, z jednotlivých forem turistiky je NP Podyjí nejvíce zastoupena pěší turistika a cykloturistika a návštěvnost NP Podyjí má výrazně sezónní charakter. Najmanová a Čihař (2007) se věnují analýze dat pomocí dotazníkového šetření i ze stran místních obyvatel, kde dochází k závěrům, že oproti návštěvníkům, kteří vnímají existenci NP velmi pozitivně, se cítí místní obyvatelé ovlivněni existencí NP spíše negativně.

Vančurová (2016) ve své bakalářské práci zkoumá, zda teplota a množství srážek jsou faktory ovlivňující počet návštěvníků v NP Podyjí, kde dochází k zajímavému výsledku, že teplota návštěvnost ovlivňuje, množství srážek však nikoli. Analýzou časových řad byla dále zjišťována predikce návštěvnosti do budoucnosti, kde lze očekávat, že se návštěvnost nebude v dalších letech výrazně měnit, jelikož nemá výrazně rostoucí ani klesající tendenci, což prostřednictvím rozhovoru potvrzují i zaměstnanci Správy NP Podyjí.

11 Závěr

Vzhledem k tomu, že se stále zvyšuje touha a potřeba lidí po trávení volného času v přírodním prostředí, jsou tato území vystavena určité ekologické zátěži a negativním vlivům ze strany návštěvníků. Proto je nezbytné, zvláště v chráněných územích, podporovat udržitelný cestovní ruch, který vyžaduje několik přístupů, mezi které patří i stanovení a využívání konceptu únosné kapacity.

Hlavním cílem této práce byla identifikace a zhodnocení současné intenzity turistického ruchu v Národním parku Podyjí spolu s negativními dopady rekreačních aktivit v závislosti na únosné kapacitě tohoto území a zjištění percepční únosné kapacity prostřednictvím dotazníkového šetření na návštěvnické populaci.

První část práce je věnována literárnímu přehledu, kde jsou vysvětleny základní pojmy týkající se rekreace a cestovního ruchu a blíže je popsána problematika konceptu únosné kapacity a monitoringu návštěvnosti. Poté je stručně charakterizováno území Národního parku Podyjí, jeho chráněné druhy a evropsky významné lokality, a jsou zde popsány jednotlivé formy turistiky prováděné na tomto území.

Vlastní část práce se zaměřuje na analýzu cestovního ruchu v NP a využívá výsledků monitoringu návštěvnosti, který na území NP probíhal v letech 2010 - 2015. Jsou vybrány lokality, které jsou pro návštěvníky atraktivní nebo mají vysokou návštěvnost, a ty jsou následně charakterizovány z hlediska intenzity návštěvnosti, popisu dostupnosti, charakteru, typu turistů, kteří danou lokalitu navštěvují, a identifikace negativních dopadů zjištěných vlastním pozorováním v terénu.

Poté je vytvořen seznam rekreačních aktivit a činností realizovaných na území NP, kde je popsán jejich možný negativní vliv na toto území. Na základě rozhovoru se zaměstnanci Správy NP Podyjí byla zhodnocena zranitelnost NP a následně je vytvořen mapový výstup, který zaznamenává intenzitu návštěvnosti v prostoru NP a identifikuje překryv turistických cest určených pro jednotlivé formy turistiky, kde by mohlo docházet k možným střetům, např. chodců s cyklisty.

Další část práce vyhodnocuje dotazníkové šetření, které bylo realizováno sběrem dat v terénu v předem určených lokalitách a prostřednictvím sociálních sítí, a výsledky porovnává s projektem Celoroční monitoring návštěvnosti Národního parku Podyjí z roku 2006. Při zkoumání závislostí mezi vybranými charakteristikami bylo bráno v úvahu zejména bydliště respondentů, kde byli rozlišování respondenti žijící v okrese Znojmo a mimo něj.

Výsledkem této práce je tedy zjištění, že současná intenzita turistického ruchu v NP Podyjí nepřekračuje jeho únosnou kapacitu. Správa NP v současnosti není nucena usměrňovat počty návštěvníků na konkrétních místech, naopak má snahu návštěvníky do NP prostřednictvím svých aktivit přilákat.

NP Podyjí nabízí ojedinělé přírodní prostředí s unikátními krajinnými prvky, přesto se zdá, že ve srovnání s ostatními NP je jeho popularita spíše nižší. I když je v rámci regionu velkým lákadlem, není pro většinu turistů primárním turistickým cílem. Z výsledků také vyplynulo, že největší část respondentů zde stráví pouze jeden den. To ovšem neznamená, že by NP nemusel mít odpovídající návštěvnická opatření. Počet návštěvníků by měl být i do budoucna pravidelně monitorován a návštěvníci by měli být vzděláváni především v environmentální oblasti, aby se předcházelo negativním dopadům na toto území.

Pokud bude cestovní ruch v NP realizován a rozvíjen šetrně a v souladu s udržitelným cestovním ruchem, umožňuje se NP Podyjí, díky svému potenciálu spolu s bohatou nabídkou kulturního, sportovního vyžití a historických zajímavostí v okolí, stát vyhledávaným regionem pro turisty ze všech částí republiky.

12 Seznam použité literatury

AHN, B. Y., LEE, B. K. a S. SHAFER. *Operationalizing sustainability in regional tourism planning: an application of the limits of acceptable change framework*. Tourism management. Vol. 23, 2002

An overview of product, market and business potential. Tourism Canada. Adventure travel in Canada. Otawa: Industry Canada, 1995

ARNBERGER, A., HAINDER, W. a C. BRANDENBURG. *Evaluating visitor-monitoring techniques: A comparison of counting and video observation data.* Environmental Management **36**, 2005, 317–327.

ANTOUŠKOVÁ, M. *Zatížení ústeckého kraje cestovním ruchem.* Studia.OECOLOGICA. Ústí nad Labem, **5**(1), 2011, ISSN 1802-212X.

BĂLTĂREŢU, A. *Methods of monitoring the vi sitors inside the natural protected areas.* Cactus Tourism Journal [online]. 2011, **2**(2) [cit. 2017-02-04]. ISSN 2247-3297. Dostupné z: http://www.cactus-journal-of tourism.ase.ro/Pdf/vol4/5%20Baltaretu%20Andreea.pdf

BANAŠ, M., HUŠKOVÁ, B., ŠREMER, P., ŠŤASTNÁ, P., VAJČNEROVÁ, I., ZAHRADNÍK, D. *Manažerský a marketingový modul*. Hradec Králové: GAUDEAMUS, 2014, 164 s. ISBN 978-80-7435-388-8.

BARANČOK, P., BARANČOKOVÁ, M. Evaluation of the tourist path carrying capacity in the Belianske Tatry, Bratislava: Mts. Ekológia, 2008, Vol. 27, No. 4

BORRIE, W. T., S. MCCOOL a G. H. STANKEY. *Protected area planning principles and strategies*. University of Montana: Society and conservation faculty publications, 1999.

BUCKLEY, R. *An ecological perspective on carrying capacity*. Annals of Tourism Research, č. 3, str. 705 – 708, 1999

BUČEK, A. a J. LACINA. *Územní systémy ekologické stability*. Veronica. 1993

BUDAIOVÁ, R. *Společenská hodnota rekreačních přínosů Národního parku Podyjí.* Bakalářská práce. Brno: Mendelova univerzita, 2013.

CASTELLANI V. a S. SALA. *Carrying Capacity of Tourism System: Assessment of Environmental and Management Constraints Towards Sustainability, Visions for Global Tourism Industry - Creating and Sustaining Competitive Strategies,* ISBN: 978-953-51-0520-6, 2012

CEBALLOS-LASCURAIN, H. *Integrating Biodiversity into the Tourism Sector* [online] Best Practice Guidelines: Report submitted to UNEP/UNDP/GEF/BPSP, 2001 [cit. 2016-12-11]. Dostupné z: https://cbd.int/doc/case-studies/tour/cs-tour-unep.pdf

COCCOSSIS, H., MEXA, A. a COLLOVINI. *Defining, Measuring and Evaluating Carrying Capacity in European Tourism Destinations*, Athens: 2002 [cit. 2017-02-02]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/environment/iczm/pdf/tcca_material.pdf

COLE, D. C. Monitoring and Management of Recreation in Protected Areas: the Contributions and Limitations of Science. Environmental Management, roč. 2, str. 10 – 17, 2004

ČÍŽEK, L. a J. MIKLÍN. *Chráněné druhy v chráněných územích: Odsouzeny k bezzásahovosti?* Fórum ochrany přírody. 2016 [cit. 2017-04-26] Dostupné z: http://www.casopis.forumochranyprirody.cz/magazin/analyzy-komentare/chranene-druhy-v-chranenych-uzemich-odsouzeny-k-bezzasahovosti

DLABKA, J. a kol. *Od zranitelnosti k resilienci* [online]. Brno: ZO ČSOP Veronica, 2016 [cit. 2016-11-12]. ISBN 978-80-87308-32-5. Dostupné z: http://www.veronica.cz/klima/resilience/Od_zranitelnosti_k_resilienci.pdf

DOLNICAR, S. *Market segmentation in Tourism*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2008

Dyje bude pro vodáky pod Znojmem přístupnější. *Správa národního parku Podyjí* [online]. 2016 [cit. 2017-03-15] Dostupné z: http://www.nppodyji.cz/dyje-bude-pro-vodaky-pod-znojmem-pristupnejsi

EAGLES, P. F. J., MCCOOL, S. F., HAYNE, CH. D. *Sustainable Tourism in Protected Areas: Guidelines for Planning and Management* [online]. The World Conservation Union, 2002 [cit. 2016-11-03]. Dostupné z: http://cmsdata.iucn.org/downloads/pag_008.pdf

FARRELL, T. A, MARION, J. L. *The Protected Area Visitor Impact Management (PAVIM) Framework: A Simplified Process for Making Management Decisions*. Journal of Suistanaible Tourism. Vol. 10, No. 2, 2002 [cit. 2017-01-31]. Dostupné z: http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.584.4977&rep1&type=pdf

FIGUERAS, M. T. B. ET AL. *The cycling trails carrying capacity as a visitor management strategy. The case of Ebro Delta, Spain*. Barcelona, 2007 [cit. 2017-02-02]. Dostupné z: www.medcon.creda.es/Posters/Bartual.pdf

FLEKALOVÁ, M. *Rekreační využití území*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2015, 160 s. ISBN 978-80-7509-211-3.

FREDMAN, P., HORNSTEN-FRIBERG, L., a L. EMMELIN. *Visitor Surveys at Fulufjället – Before and After National Park Establishment*. European Tourism Research Institute, 2006

GALLOPÍN, G. C. Linkages between vulnerability, resilience, and adaptive capacity. Global Environmental Change. 2006.

GAVLOVSKÝ, E. Teorie turismu. Učební texty pro 1. ročník oboru Geovědní a montánní turismus. Ostrava: VŠB – TU Ostrava, 2002.

GOLOBIČ, ŽAUCER, L. B. *Landscape planning ad vulnerability assessment in the medditeranean* [online]. Ljubljana, 2010 [cit. 2016-11-13]. Dostupné z: http://www.pap-thecoastcentre.org/pdfs/Landscape%20Vulnerability.pdf

GRAEFE, A., KUSS F. R. a J. J. VASKE. *Visitor Impact Management: A Review of Research.* Washington, DC: National Parks and Conservation Association, 1990.

HADWEN, W. L., W. HILL a M. PICKERING. *Icons under threat: Why monitoring visitors and their ecological impacts in protected areas matters.* Ecological Management & Restoration [online]. 2007, **8**(3) [cit. 2017-02-04]. Dostupné z: http://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=2&sid=2e1d0469-eac1-40cf-bb7b-b03517b91f67%40sessionmgr4007&hid=4210

HOF M., LIME D. W. Visitor Experience and Resource Protection Framework in the National Park System: Rationale, Current Status, and Future Direction, 1997 [cit. 2017-01-31]. Dostupné z: http://www.wilderness.net/library/documents/320F.pdf

IOANNIDES, D. a P. BILLING. *Seminar paper on Carrying Capacity for Interreg IIIC,* "GEDERI", 2003 [cit. 2017-01-25]. Dostupné z: www.gederi.org.

JACK, L. *Development and application of the Kangaroo Island TOMM (Tourism Optimisation Management Model) 1999* [cit. 2017-01-31]. Dostupné z: http://www.regional.org.au/au/countrytowns/options/jack.htm

Jižní Morava byla v roce 2016 nejnavštěvovanějším turistickým regionem | CCRJM. *Centrála cestovního ruchu – Jižní Morava* [online]. 2017 [cit. 2017-04-30]. Dostupné z: http://www.ccrjm.cz/cz/pro-media/tiskove-zpravy/jizni-morava-byla-v-roce-2016-nejnavstevovanejsim-turistickym-regionem/

KAJALA, L., ALMIK, A., DAHL, R., DIKŠAITÉ, L., ERKKONEN, J., FREDMAN, P., JENSEN, SONDERGAARD, F., KAROLES, K., SIEVANNEN, T., SKOV-PETERSEN, H., VISTAD, O. I. a WALLSTEN, P. *Visitor monitoring in nature areas – a manual based on experiences from the Nordic and Baltic countries*. 2007 [cit. 2017-

02-05]. Dostupné z: https://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer/620-1258-4.pdf

KESORETSKIKH, I., ZOTOV, S. a M. DROBIZ. Assessing spatial and temporal changes in the landspace vulnerability in the Kaliningrad region as an element of sustainable spatial planning. 2015.

KLAPKA, P. Návrh strategie udržitelnosti pro biosférickou rezervaci Krkonoše. Brno, 2006. Disertační práce.

KOČKOVÁ, E., MLEJNKOVÁ, H. a Z. ŽÁKOVÁ. *Kvalita vody v řece Dyji v oblasti Nrodního parku Podyjí,* Thayensia 4, Znojmo: 223–226, 2001

KOS, J., LAZÁREK, P. a T. ROTHRÖCKL. *Národní park Podyjí: Co je dobré vědět o nejmenším Národním parku v ČR.* Správa Národního parku Podyjí, 2012

MANNING, R. E. Parks and Carrying Capacity : Commons Without Tragedy. Washington, DC: Island Press, 2007.

MASON, P. *Tourism Impacts, Planning and Management*. Oxford: Elsevier Butterworth-Heinemann, 2003, 191 s. ISBN 0-7506-5970-X.

MCCOOL, S. F. *Limits of Acceptable Change: A Framework for Managing National Protected Areas: Experiences from the United States,* Montana, 1996 [cit. 2017_01_29] Dostupné z: http://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/36149833/ Limits_of_Accpt_Change_1996.pdf

MCCOOL, S. F. *Planning for sustainable nature dependent tourism development: The-Limits of Acceptable Change system.* Tourism Recreation Research 19 (2), 1994

MCCOOL, S. F., LIME, D. W. *Tourism Carrying Capacity: Tempting Fantasy or Useful Reality?* Journal of Suistanaible Tourism, roč. 9, č. 5, 2001

MEYER, M. ET AL: *Introduction to sustainable tourism*. [online]. CEEWEB Academy. UNEP a Ecological Tourism in Europe (ETE), 2005 [cit. 2016_11_05] Dostupné z: www.ceeweb.org/members/capacity/academy_II_ST/CEEWEB_Academy_Handout_tourism.pdf

MILLER, G., TWINING-WARD L. *Monitoring for a Suistainable Tourism Transition: The Challenge of Developing and Using Indicators*. CABI Publishing, 2005 [cit. 2017_01_31] Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/228583372_Monitoring_for_a_Sustainable_Tourism_Transition_The_Challenge_of_Developing_and_Using_Indicators

Monitoring návštěvnosti Národního parku Podyjí: Zpráva za období 05/10 – 12/2015, 2016

MONZ, CH. *Recreation Ecology and Visitor Impact Research: Past, Present and Future*. In: Siegrist, Exploring the Nature of Management. TIC MMVFRP, 2006, pp. 98-99

MUHAR, A., ARNBERGER, A. a CH. BRANDENBURG. *Methods for Visitor Monitoring in Recreational and Protected Areas: An Overview*. Monitoring and Management of Visitor Flows in Recreational and Protected Areas, Vienna: 2002

NAJMANOVÁ K., ČIHAŘ M. *Celoroční monitoring návštěvnosti Národního parku Podyjí.* Závěrečná zpráva. 13 pp., 2007

NAVRÁTIL, J., J. KNOTEK, K. PÍCHA a J. FIALOVÁ. *Šetrný cestovní ruch ve velkoplošně chráněných územích přírody: Jižní Čechy a Šumava*. České Budějovice: JIH, 2014, 143 s. ISBN 978-80-86266-81-7.

NIEMEIJER, D. Developing indicators for environmental policy: data-driven and theory-driven approaches examined by example. Environmental Science and policy, 2002

Nová vyhlídka Devět mlýnů nabízí atraktivní pohled na meandr Dyje a vinici Šobes. *Správa národního parku Podyjí* [online]. 2014 [cit. 2017-03-30]. Dostupné z: http://www.nppodyji.cz/nova-vyhlidka-devet-mlynu-nabizi-atraktivni-pohled-na-vinici

PAP/RAC: *Guidelines for Carrying Capacity Assessment for Tourism in Mediterranean Coastal Areas.* PAP-9/1997/G.1. Split, Priority Actions Programme Regional Activity Centre, 1997 [cit. 2017_01_25] Dostupné z: http://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/1461/guidelinescarrying.pdf?sequence=1&isAllowed=y

PÁSKOVÁ, M. *Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu*. 2. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2009, 298 s. ISBN 978-80-7435-006-1

PÁSKOVÁ, M., ZELENKA, J. *Výkladový slovník cestovního ruchu*. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2002, 448 s. ISBN 80-239-0152-4.

PATZELT, Z. *Národní parky České republiky*. 2. dopl. vyd. Praha: Granit, s.r.o., 2012. ISBN 978-80-7296-087-3.

PETŘÍČEK, V. *Významné krajinné prvky a ekologická stabilita*. Ochrana přírody. 2013.

Politika územního rozvoje. Praha, Brno: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2015.

Portál ÚSES - Územní systém ekologické stability [online]. 2010 [cit. 2017-01-05]. Dostupné z: http://www.uses.cz

Plán páče o Národní park Podyjí a jeho ochranné pásmo 2012 - 2020. Správa Národního parku Podyjí, 2012 [cit. 2017-02-12]. Dostupné z: http://www.nppodyji.cz/uploads/dokumenty/PP_Podyji2012_2020.pdf

SHACKLEY, M. *Visitor Management: Case studies from World Heritage Sites*. Oxford: Butterworth-Heinemann, 1998, 250 s. ISBN 0-7506-4783-3.

SHARMA, R. *Evaluating total carrying capacity of tourism using impact indicators.* Global J. Environ. Sci. Manage. 2 (2): 187-196, 2016

SHAW, G., WILLIAMS, A. M. *Critical Issues in Tourism: a geographical Perspective*. Oxford: Blackwell Publishing, 2002, 371 s.

SIMON, F. J. G. ET AL. *Carrying capacity in the tourism industry: a case study of Hengistbury Head*. Tourism Management, Vol. 25, No. 2, pp. 275–283, 2004, ISSN 0261-5177

SOMMER, R. *Carrying Capacity in PARKS & BENEFITS partner protected areas*, 2012 [cit. 2017-02-02]. Dostupné z: http://www.europarc.org/wp-content/2015/05/2012-Carrying-capacity-in-Parks-benefits-partners-protected-areas.pdf

ŠKORPÍK, M. a kol. *Chráněná území NP Podyjí.* Agentura ochrany přírody a krajiny ČR a EkoCentrum Brno, Praha, 88 pp., 2007

Tourism Optimisation Management Model. www.tourkangarooisland.com [online]. 2017 [cit. 2017-02-01]. Dostupné z: http://www.tourkangarooisland.com.au/tourism-optimisation-management

Tourism Optimisation Management Model (TOMM) Report. http://root.destinet.eu [online]. 2004 [cit. 2017-02-01]. Dostupné z: http://root.destinet.eu/destinet-old/tools/supporting_instruments/fol025837/TOMM_Report.pdf

TRUMBIC, I. *Tourism Carrying Capacity Assessment in the Mediterranean coastal destinations*, Proceedings of the 14th Biennial Coastal Zone Conference New Orleans, Louisiana, 2005.

TSAO, Ch. a Ch. NI. *Vulnerability, resilience, and the adaptive cycle in a crisis-prone tourism community*. Tourism Geographies. 2016.

VANČUROVÁ, Z. *Faktory ovlivňující návštěvnost v NP Podyjí*. Bakalářská práce. Brno: Mendelova univerzita, 2016.

Velkoplošná chráněná území. *Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky* [online]. 2016 [cit. 2016-10-30]. Dostupné z: http://www.ochranaprirody.cz/uzemni-ochrana/velkoplosna-chranena-uzemi/

VENCLOVÁ, K. a kol. *Geopsychologie a ekopsychologie v cestovním ruchu*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015, 242 s. ISBN 9788074355400.

Visitor Monitoring Guidelines in Protected Nature Areas Example: Slītere National Park, Latvia. Latvian Country Tourism Association, 2012 [cit. 2017-02-05]. Dostupné z:http://www.celotajs.lv/cont/prof/proj/Dokumenti/Monitoring_methodology_en.pdf

YOVEL, E., HERSPERGER, A. M. *Reasonable illusions: Participatory planning and protected areas*. Monitoring and management of visitor flows in recreational and protected areas, 2002

ZÁVODNÁ, L. S. *Udržitelný cestovní ruch: principy, certifikace a měření*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4576-2.

ZELENKA, J., TĚŠITEL, J, PÁSKOVÁ, M., a D. KUŠOVÁ. *Udržitelný cestovní ruch: Management cestovního ruchu v chráněných územích.* Hradec Králové: Gaudeamus, 2013. ISBN 978-80-7435-244-7.

ZELENKA, J. *Únosná kapacita v cestovním ruchu*. Czech Journal of Tourism, roč. 1, č. 2, str. 114 – 134, 2012

Přílohy

A Mapové přílohy

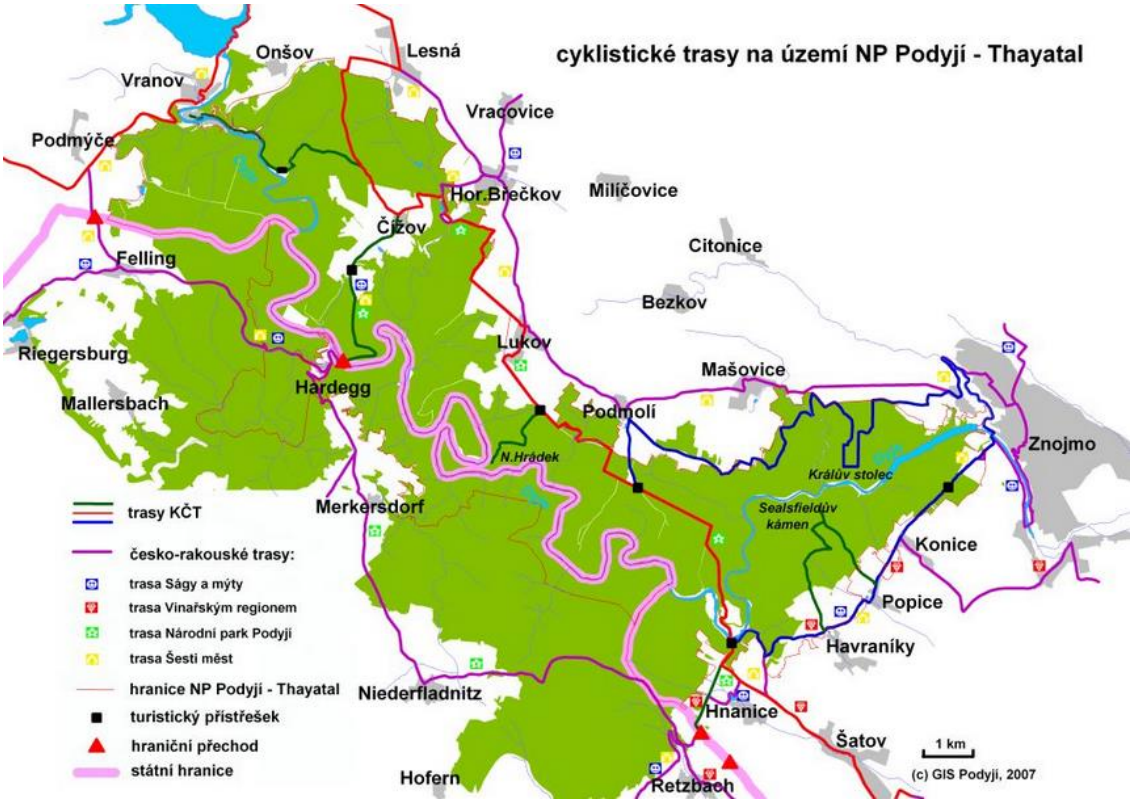

Mapa cyklistických tras na území NP Podyjí

Zdroj: nppodyji.cz, 2012

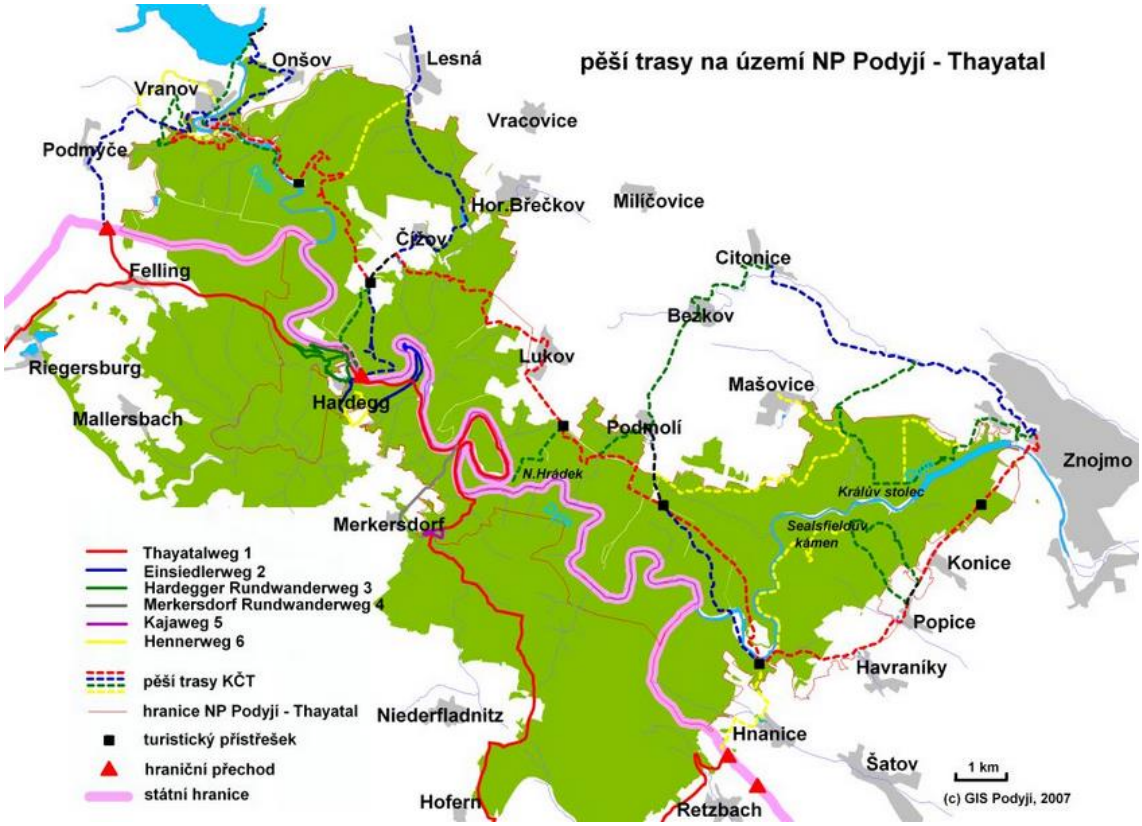

Mapa pěších tras na území NP Podyjí

Zdroj: nppodyji.cz, 2012

B Obrazové přílohy

Pohled z Hardeggské vyhlídky na rakouské městečko Hardegg

Zdroj: autor

Pohled z vyhlídky Sealsfieldův kámen na kaňon řeky Dyje

Zdroj: autor

Vinice Šobes, pohled od odpočívadel u turistického stánku, častého cílového místa pro turisty

Zdroj: autor

Charakter cyklotrasy greenway Praha-Vídeň procházející NP Podyjí

Zdroj: autor

C Dotazník

Vážení respondenti,
pokud jste navštívili Národní park (dále jen NP) Podyjí, dovoluji si Vás tímto způsobem požádat o vyplnění krátkého dotazníku, který se zaměřuje na únosnou kapacitu NP Podyjí a bude sloužit jako podklad k diplomové práci. Dotazník vznikl ve spolupráci se Správou NP Podyjí, je anonymní a obsahuje celkem 20 otázek a jeho vyplnění Vám nezabere více než 5 minut. Pokud není uvedeno jinak, vyberte, prosím, pouze jednu odpověď.

Předem velmi děkuji za Váš čas a ochotu.
Bc. Lenka Reichenbachová, studentka FRRMS MENDELU v Brně

---

1. **Na území NP jste byl(a):** ☐ pouze jednou ☐ opakovaně
2. **Byl(a) jste tu:** ☐ na jaře ☐ v létě ☐ na podzim ☐ v zimě
3. **Nejčastější délka Vaší návštěvy či pobytu v NP:**
   ☐ jeden den ☐ víkend (1–2 noclehy) ☐ týden (3–6 noclehů) ☐ déle než 1 týden
4. **Při výletech po NP se dopravujete:**
   ☐ výhradně pěšky ☐ výhradně na kole ☐ kombinovaně – pěšky i na kole
   ☐ kombinovaně – pěšky, na kole, autem ☐ kombinovaně – pěšky, na kole, autobusem
   ☐ kombinovaně – pěšky, na kole, autem, autobusem ☐ jiné: .....
5. **Věděl(a) jste o existenci NP před jeho návštěvou?** ☐ ano ☐ ne *(pokračujte otázkou č. 7)*
6. **Jak jste se dozvěděl(a) o existenci NP?**
   ☐ je to obecně známá informace ☐ z médií (televize, rádio, tisk) ☐ z internetu
   ☐ ze sociálních sítí ☐ jiné: .....
7. **Jak velkou roli hrála existence NP Podyjí při výběru místa Vašeho výletu či pobytu?**
   ☐ bez existence NP bych nepřijel(a) ☐ důležitou roli ☐ málo důležitou roli
   ☐ žádnou roli ☐ nevím
8. **Jaký je hlavní motiv Vaší návštěvy NP?** *(vyberte libovolný počet odpovědí)*
   ☐ příroda a její krásy ☐ sportovní vyžití ☐ klid a odpočinek ☐ kulturní vyžití
   ☐ návštěva známých ☐ jiné: .....
9. **Věnujete se v NP (kromě pěší turistiky a cykloturistiky) některé z uvedených činností?** *(vyberte libovolný počet odpovědí, pokud se žádné činnosti nevěnujete, pokračujte na další otázku)*
   ☐ pozorování živočichů a rostlin ☐ houbaření ☐ sběr lesních plodů ☐ rybaření
   ☐ tramping ☐ jiné: .....
10. **Líbí se Vám lesy v NP Podyjí?**
    ☐ ano velmi ☐ spíše ano ☐ spíše ne ☐ vůbec ne ☐ nevím
11. **Které z uvedených dopadů turismu v NP považujete za nejzávažnější?** *(vyberte libovolný počet odpovědí)*
    ☐ eroze na stezkách ☐ hluk ☐ nekázeň návštěvníků ☐ poškozování vegetace
    ☐ nepořádek podél cest a na odpočívadlech ☐ nevím ☐ jiné: .....

12. Jste spokojen(a) s informačním systémem (inf. tabule, střediska, značení cest, atd.) v NP?

☐ velmi spokojen(a) ☐ spíše spokojen(a) ☐ spíše nespokojen(a) ☐ velmi nespokojen(a) ☐ nevím

13. Navštívil(a) jste návštěvnické středisko správy NP v Čížově?

☐ ano ☐ ne *(pokračujte otázkou č. 16)*

14. Jak by jste hodnotil(a) úroveň expozice v návštěvnickém středisku?

☐ velmi pozitivně ☐ spíše pozitivně ☐ spíše negativně ☐ velmi negativně ☐ nevím

15. Jak jste byl(a) spokojen(a) s celkovou úrovní poskytovaných informací v návštěvnickém středisku?

☐ velmi spokojen(a) ☐ spíše spokojen(a) ☐ spíše nespokojen(a) ☐ velmi nespokojen(a) ☐ nevím

16. Současná intenzita turistického ruchu v NP je podle Vás:

	vysoká	optimální	nízká	nevím
na turistických cestách	☐	☐	☐	☐
na vyhlídkách a jejich okolí	☐	☐	☐	☐

17. Vnímáte společné využívání cest pěšími turisty a cykloturisty jako konfliktní?

	rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne	nevím
na širokých asfaltových cestách	☐	☐	☐	☐	☐
na užších nezpevněných lesních cestách	☐	☐	☐	☐	☐

18. Domníváte se, že vstup turistů do nejohroženějších přírodních koutů NP má být:

☐ zcela vyloučen ☐ spíše vyloučen ☐ spíše umožněn ☐ možný bez omezení ☐ nevím

19. Vstup do NP Podyjí je zdarma. Byl(a) by jste ochoten(na) za vstup do něj platit?

☐ ano ☐ ne *(pokračujte otázkou č. 21)*

20. Jak velkou částku (v Kč) by jste byl(a) ochoten(na) zaplatit za jednorázový vstup?

.....

_____

21. Váš věk:

☐ 18 – 24 ☐ 25 – 39 ☐ 40 – 59 ☐ 60 a více

22. Vaše pohlaví:

☐ muž ☐ žena

23. Okres místa trvalého bydliště:

.....

24. Počet obyvatel v místě trvalého bydliště:

☐ do 2 000 ☐ 2 001 – 10 000 ☐ 10 001 – 50 000 ☐ 50 001 – 100 000 ☐ více než 100 000

25. Převažující povolání a sociální zařazení:

☐ student ☐ zaměstnanec ☐ soukromý podnikatel ☐ důchodce ☐ v domácnosti

26. Nejvyšší dosažené vzdělání:

☐ základní ☐ vyučen ☐ střední nebo vyšší odborné ☐ vysokoškolské